

Irena Bihariová a kol.

TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI

**Legislatíva a nástroje na ohlasovanie
trestných činov z nenávisťou v Európe**

Irena Bihariová a kol.

TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI

**Legislatíva a nástroje na ohlasovanie
trestných činov z nenávisťou v Európe**

ÚVOD

Publikácia *Tackling hate crime and hate speech in Europe* vznikla ako jeden z finálnych výstupov rovnomeného projektu, ktorý realizoval medzinárodný tím mimovládnych organizácií:

- **Človek v ohrození** (Slovensko)
- **In IUSTITIA** (Česká republika)
- **Subjective Values Foundation**
(Nadácia Subjektívne hodnoty, Maďarsko)
- **Human Rights Monitoring Institute**
(Inštitút pre monitorovanie ľudských práv, Litva)
- **The People for Change Foundation**
(Nadácia Ľudia za zmenu, Malta)

Tento tím spojila spoločná ambícia reflektovať problematiku takzvaných trestných činov z nenávisti (ďalej hate crime) a protiprávných nenávistných prejavov smerovaných voči osobám pre ich rasový, národnostný, etnický pôvod, náboženské presvedčenie či sexuálnu orientáciu (ďalej hate speech).

Medzinárodné organizácie, ako je napríklad Agentúra EÚ pre základné práva (Fundament Rights Agency, FRA) alebo Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (Organization for Security and Cooperation in Europe, OSCE) dlhodobo prezentujú dáta, ktoré naznačujú vysokú latenciu danej kriminality a upozorňujú na nedostatočné mechanizmy na zber dát o jej výskyte. Partneri projektu si preto dali za **cieľ skúmať fenomén vysokej latencie daných trestných činov v kontexte národných faktorov, ktoré ju ovplyvňujú, a tiež prispieť k tvorbe ohlasovacích nástrojov, ktoré ju môžu pomôcť znížiť.**

Jednou z prvých aktivít, ktorú partneri s týmto cieľom realizovali, bolo **národné mapovanie hate crime a hate speech v ich domovských štátoch.** A to tak z pohľadu oficiálnych štatistík, ako aj z pohľadu mimovládnych organizácií a lokálnych expertov, ktorí pracujú s obeťami danej kriminality. Výstupom identifikovaných zistení vrátane analýzy legislatívnych či právno-aplikačných prekážok bola Národná správa o stave trestných činov z nenávisti a nenávistných prejavov, opisujúca situáciu v každej partnerskej krajine. Tieto správy sa stali východiskom pre **porovnávaciu správu**, ktorú predstavujeme v prvej časti tejto publikácie.

Druhou kľúčovou úlohou bolo **zmapovanie existujúcich ohlasovacích mechanizmov** pre obeť či svedkov tejto kriminality, ktoré sú dostupné predovšetkým v online prostredí a prevádzkované organizáciami v európskom priestore. Na zber informácií o takýchto nástrojoch zvolili partneri projektu dvoj krokový postup: najprv v marci roku 2017 zorganizovali v Bratislave medzinárodné stretnutie právnych expertov, zástupcov mimovládnych organizácií, štátnej správy i akademickej obce, ktorí buď prevádzkujú podobné nástroje, alebo majú skúsenosť s ich tvorbou. Tým vytvorili **priestor na prezentáciu príkladov dobrej praxe v oblasti tvorby ohlasovacích nástrojov a výmenu skúseností s ich prevádzkou**. V druhom kroku oslovili vytypované organizácie prevádzkujúce online systémy pre obeť trestných činov z nenávisťi a/alebo verbálnych nenávisťných prejavov formou štruktúrovaného dotazníka. Výsledkom je **zbierka príkladov s opisom silných aj slabých stránok analyzovaných nástrojov**, ktorá je zaradená do druhej časti tejto publikácie.

Tretou nosnou aktivitou projektu bolo **vytvorenie samotného online nástroja** na ohlasovanie danej kriminality pre Slovenskú republiku a Maďarsko. Zozbierané skúsenosti zapojených aktérov sa stali východiskom pre poslednú časť tejto publikácie – **manuál o vývoji online nástrojov** na ohlasovanie trestných činov z nenávisťi a verbálnych prejavov nenávisťi.

Účelom tejto publikácie je sprevádzať čitateľa problematikou hate crime a hate speech z hľadiska legislatívnych či aplikačných súvislostí vo vybraných európskych krajinách. Okrem toho chce laickej aj odbornej verejnosti priblížiť možnosti, ktoré môžu zvýšiť odhaľovanie daných skutkov a zjednodušiť obetiam ich ohlasovanie. V neposlednom rade publikácia môže byť pomôckou pre všetkých tých, ktorí sa rozhodnú inšpirovať snahou o vytvorenie ohlasovacieho nástroja a spustiť jeho prevádzku v domovskej krajine.

Projekt Tackling hate crime and hate speech in Europe sa realizoval v rokoch 2016 až 2018 vďaka finančnej podpore Európskej komisie a Medzinárodného vyšehradského fondu.

Irena Bihariová, editorka

PROBLEMATIKA TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI VO VYBRANÝCH EURÓPSKÝCH KRAJINÁCH

POROVNÁVACIA SPRÁVA

ÚVOD

Porovnávacia správa o trestných činoch z nenávisti vo vybraných európskych krajinách vznikla ako jeden z výstupov v rámci projektu *Tackling hate crime and hate speech in Europe* (Potieranie zločinov z nenávisti a nenávisťných prejavov, JUST/2015/RRAC/AG/VICT/8991), na ktorého realizácii sa podieľali mimovládne organizácie zo Slovenska (Človek v ohrození), z Česka (In IUSTITIA), Maďarska (Subjective Values Foundation), Litvy (Human Rights Monitoring Institute) a Malty (The People for Change Foundation).

Kľúčovou ambíciou projektu, podporeného Európskou komisiou, je vytvorenie efektívneho online nástroja na nahlasovanie takzvaných trestných činov z nenávisti (hate crime) a protiprávných výrokov motivovaných osobitnou nenávisťou (hate speech).

Predložená štúdia sumarizuje zistenia, ktoré uvedené partnerské organizácie zmapovali vo svojich národných správach o stave trestných činov z nenávisti a nenávisťnej protiprávnej rétoriky za roky 2014 – 2016. Každá z partnerských organizácií v národnej správe analyzovala dané fenomény, a to tak v kontexte národnej legislatívy, ako aj v kontexte identifikácie nedostatkov v oblasti odhaľovania, vyšetrovania a stíhania tejto kriminality. Porovnávacia správa následne kategorizuje a sumarizuje dané zistenia, čím vytvára rámec pre poznanie stavu problematiky na Slovensku, v Česku, Maďarsku, Litve a na Malte.

Spoločným menovateľom nedostatkov v oblasti trestných činov z nenávisti a protiprávných verbálnych prejavov motivovaných nenávisťou sa okrem iných stala vysoká latencia danej kriminality (t. j. výrazný kvantitatívny nepomer medzi skutkami, ktoré sa stali, a skutkami, ktoré sú oficiálne evidované). Identifikovaný nedostatok zároveň potvrdzuje, že potrebujeme zefektívniť mechanizmy na odhaľovanie danej kriminality a tiež zlepšiť systém ochrany a podpory obetí trestných činov z nenávisti.

Veríme, že uvedený cieľ pomôže naplniť aj finálny výstup projektu, ktorým je vytvorenie ohlasovacieho online nástroja pre Slovensko a Maďarsko.

editorka

TERMINOLÓGIA A METODOLÓGIA

Z vecnej stránky porovnávacia správa sleduje problematiku trestných činov z nenávisti (ďalej v texte hate crime) a protiprávných prejavov nenávisti vyjadrených verbálne alebo prostredníctvom online sietí (ďalej v texte hate speech).

Žiadna z krajín (Česko, Slovensko, Malta, Litva a Maďarsko) nemá vo svojom trestnom kódexe ukotvený taký legislatívny koncept hate crime, ktorý by striktné kopiroval definície medzinárodných organizácií. Tradičné európske chápanie hate crime je v nich síce zapracované, no národné legislatívy ponímajú problematiku širšie a priradujú k nej aj také konanie, ktoré sa inak vymyká tradičným definíciám hate crime. Za všetky spomeňme definíciu hate crime prijatú Úradom pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ODIHR/OBSE):

„Je to protiprávne konanie, ktoré spĺňa dva znaky: je kriminálnym činom, ktorým sa útočí na život, zdravie či majetok osoby, pričom útok je vedený z predpojatosti (nenávisti) voči osobe z dôvodu jej skutočnej či domnalej príslušnosti k rase, národu, národnosti, etniku, náboženstvu, sexuálnej orientácii, jazyku a pod.¹ Obeťami trestných činov z nenávisti môžu byť aj osoby so zdravotným znevýhodnením, ako aj osoby (zamestnanci organizácií, aktivisti), ktoré vykonávajú profesie pomáhajúce daným zraniteľným skupinám.²

V zásade ide o konanie, ktoré musí mať podobu fyzického útoku voči osobe alebo majetku, pričom obeť si páchateľ vybral z dôvodu osobitnej nenávisti voči jej rase, etnicite, národnosti, orientácii či vierovyznaniu.³ Motiváciou na útok nie je osobný spor medzi páchateľom a poškodeným, žiarlivosť, pomsta či akési „vyrovnávanie si účtov“, rovnako tak ani úmysel zmocniť sa jeho majetku či získať útokom majetkový prospech. Práve tým sú trestné činy z nenávisti špecifické oproti ostatným druhom kriminality.

Je dôležité podotknúť, že hate crime v chápaní OBSE nepokrýva proti-

1 Organizácia OBSE, <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>

2 Tamže

3 Ide o takzvané chránené znaky – ich výpočet je vecou národnej legislatívy, v zásade však medzi základné „minimum“ patrí rasa, farba pleti, národnosť, etnicita a vierovyznanie, vo väčšine krajín EÚ aj sexuálna orientácia.

právnu rétoriku, aj keď je motivovaná rovnakou nenávisťou. Tento pojem v zásade pokrýva len fyzické zásahy do integrity človeka alebo útok na jeho majetok.

TERMINOLÓGIA

Keďže každá zo zapojených krajín má iný právny obsah vzťahujúci sa na danú problematiku, bolo potrebné ujasniť si, v akom význame je daný fenomén reflektovaný v národných správach. Nasledujúca tabuľka naznačuje, aké typy konania – ktoré sú svojou povahou najbližšie k fenoménu hate crime a protiprávnemu hate speech – považuje národná legislatíva tej-ktorej krajiny za trestné. Význam pojmov hate crime a hate speech v tejto správe korešponduje s chápaním, na akom sa zástupcovia mimovládnych organizácií zo zúčastnených krajín zhodli ako na „prienikovom“. Výnimkou sú časti, v ktorých táto správa bližšie rozoberá národné legislatívne rámce tej-ktorej krajiny. V týchto prípadoch sa zameriavame na konkrétne trestné činy a konkrétny obsah, ktorý s fenoménom hate crime spája trestnoprávna legislatíva daného štátu.

METODOLÓGIA

Základným podkladom a zdrojom dát potrebných na vypracovanie porovnávacej správy boli takzvané národné správy o stave trestných činov z nenávisťi. Tie vypracovali partnerské mimovládne organizácie, ktoré sa podieľajú na realizácii spoločného európskeho projektu *Tackling hate crime and hate speech in Europe*, konkrétne:

- **Človek v ohrození** (Slovenská republika)
Autorka národnej správy: Irena Bihariová
- **In IUSTITIA** (Česká republika)
Autori národnej správy: Dr. Klára Kalibová, Dr. Václav Walach, Benjamin Petruželka, Martina Houžvová
- **Nadácia Subjektívne hodnoty** (Maďarsko)
Autori národnej správy: Árpád Bak, Zsófia Krisztina Magyarokuti
- **Inštitút pre monitorovanie ľudských práv** (Litva)
Autori národnej správy: Kristina Normantaitė, Natalija Bitiukova (editorka).

Tabuľka 1: Právny význam hate crime a hate speech vo vybraných krajinách

DRUH PROTIPRÁVNEHO KONANIA	SLOVENSKO	ČESKO	MALTA	LITVA	MAĎARSKO
HATE CRIME					
Násilie a fyzický útok	✓	✓	✓	✓	✓
Útok na majetok	✓	✓	✓	✓	✓
Akýkoľvek trestný čin spáchaný s nenávisťným motívom (kvalifikovaná skutková podstata alebo prítiažujúca okolnosť)	✓	✓	✓	✓	✓
HATE SPEECH					
Vyhrážanie	✓	✓	✓	✓	✓
Hanobenie rasy, národnosti alebo náboženského presvedčenia	✓	✓	✓	✓	✓
Podnecovanie nenávisťi, vyzývanie na násilie	✓	✓	✓	✓	✓
Popieranie holokaustu a zločinov proti ľudskosti	✓	✓	✓	✓	✓
Výroba a rozširovanie materiálov s nenávisťným obsahom	✓	✓	✓	✓	✓
Schvaľovanie totalitných režimov	✓	✓	✓	✓	✓
Založenie alebo podpora nenávisťných skupín	✓	✓		✓	✓

- **Nadácia Ľudia za zmenu** (Malta)
Autori národnej správy: autorský kolektív nadácie The People for Change Foundation

Mapovaným a analyzovaným obdobím boli roky **2014, 2015 a 2016**. Stav legislatívy, tak ako je uvedený v národných správach a v porovnávacej správe, nereflektuje zmeny prijaté po tomto období.

Štruktúra porovnávacej správy kopíruje štruktúru národných správ:

1. Stručný výklad trestnoprávnej legislatívy platnej v danej krajine vo vzťahu k trestným činom páchaným z osobitej nenávisťi (hate crime).

V tejto časti zapojené organizácie analyzovali národnú trestnoprávnu legislatívu a predstavili koncept hate crime, ktorý je v nej zapracovaný. Ambíciou nebolo podať podrobný výklad jednotlivých trestných činov, ale skôr priblížiť chápanie tejto kriminality v národných trestných kódexoch.

Zdrojmi dát boli najmä:

- momentálne platná legislatíva;
- oficiálne dokumenty vládnych orgánov (t. j. vládne nariadenia a národné stratégie obsahujúce politiky alebo opatrenia zamerané proti hate crime a hate speech);
- verejne dostupné zápisnice a rozhodnutia príslušných komisií a výborov;
- analýza zákonov vypracovaných a navrhnutých verejnými orgánmi (napr. generálnou prokuratúrou, ministerstvom vnútra, ich poradnými orgánmi či výbormi);
- analýza zákonov vypracovaných a navrhnutých akademickými kruhmi (napríklad právnickými fakultami);
- analýza zákonov vypracovaných a navrhnutých mimovládnyimi organizáciami.

2. Kvantitatívne ukazovatele o stave hate crime a hate speech

Táto kapitola bola rozdelená do dvoch častí: v prvej časti predstavili krajiny údaje z oficiálnych štatistík a zdrojov, ktorými disponujú štátne

orgány. V národných správach sa vyčíslil najmä počet prípadov „hate crime“, prípadne, ak to štatistika umožňovala, aj počet prípadov „hate speech“ spáchaných ročne. V národných správach sa zberali aj údaje o počte odsúdených páchatelov, uložených trestoch a tam, kde to dostupné dáta umožnili, aj o bližšej identifikácii nenávisťného motívu. Do komparatívnej správy sme zaradili nakoniec len počty prípadov hate crime a hate speech registrovaných ročne (2014, 2015, 2016), bez ohľadu na štádium trestného konania (z toho dôvodu, že nie v každej krajine bolo možné spoľahlivo vyčísliť počet odsúdených či obžalovaných páchatelov, napríklad na Slovensko či na Malte).

V druhej časti sme tieto údaje doplnili o zistenia mimovládnych organizácií. Zber dát v danej krajine prebiehal formou štruktúrovaného dotazníka s otázkami, ktoré partnerské mimovládne organizácie adresovali subjektom občianskej spoločnosti vo svojej krajine. Kritériom pre výber respondentov – organizácií bolo, že pôsobia v oblasti monitoringu hate crime/hate speech alebo poskytujú právnu pomoc obetiam týchto činov. Výnimku z tohto postupu uplatnilo Slovensko a Česko, pretože v daných krajinách sú to práve partnerské mimovládne organizácie (Ľudia proti rasizmu⁴, In IUSTITIA), ktoré sú vo svojej krajine priekopníkmi v tejto oblasti.

Pri zbere oficiálnych údajov boli použité nasledujúce úradné štatistické údaje orgánov verejnej správy:

- štatistiky o zločinnosti vedené políciou, ministerstvom vnútra alebo generálnou prokuratúrou;
- súdne rozhodnutia vrátane dôvodových častí, online databázy súdnych rozhodnutí (ak boli dostupné);
- informácie poskytnuté na vyžiadanie príslušnými úradmi;
- národné správy o stave v oblasti hate crime/hate speech (<http://hatecrime.osce.org/>) a
- správy ostatných medzivládnych organizácií (napríklad Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii).

Takisto boli použité údaje získané akademickými organizáciami a subjektmi občianskej spoločnosti, napríklad:

.....
4 Autorkou Národnej správy o stave trestných činov z nenávisťi na Slovensku je Irena Biňariová, ktorá je predsedníčkou združenia Ľudia proti rasizmu a ktorá je do projektu Tackling „hate crime“ and „hate speech In Europe“ zapojená ako výskumníčka.

- štruktúrované dotazníky a rozhovory;⁵
- národné tieňové správy (napríklad národné správy organizácie ENAR);
- správy vypracované ostatnými medzivládnyimi organizáciami (napr. FRA, ECRI, ODIHR, CERD, OHCHR);
- oficiálne webové stránky národných mimovládnych organizácií, ktoré sa zameriavajú na trestné činy z nenávisti;
- záverečné správy z rôznych výskumných projektov a štúdií a
- správy vypracované na regionálnej úrovni (t. j. na krajskej či komunálnej úrovni).

3. Identifikácia a analýza právno-aplikačných nedostatkov

V tejto časti analýzy, ktorú možno označiť za kľúčovú, partnerské krajiny vo svojich národných správach načrtli sumár najčastejšie sa vyskytujúcich právnych alebo vecných nedostatkov, a to tak v procese odhaľovania a vyšetrovania tejto kriminality, ako aj v procese stíhania a súdenia ich páchatel'ov.

V prípade Česka (In IUSTITIA) a Slovenska (Ľudia proti rasizmu) bola metodológia založená najmä na skúmaní obsahlej kazuistiky, ktorá vzišla z niekoľkoročnej praxe oboch organizácií pri poskytovaní bezplatnej právnej pomoci obetiam danej kriminality, doplnená o rozsudky a rozhodnutia vyžadované od príslušných orgánov. V prípade Maďarska bolo oslovených viacero domácich mimovládnych organizácií, ktoré disponujú predmetnými rozhodnutiami. Najmä v prípade Malty a Litvy sa využili vyššie uvedené zdroje.

PRÁVNÝ RÁMEC

V trestnej legislatíve mapovaných štátov možno nájsť spoločného menovateľa: koncept „hate crime“ tak, ako ho ponímajú definície medzinárodných organizácií, nepredstavuje uzavretú samostatnú kapitolu v trestných kódexoch. Protiprávne konanie, ktoré poškodzuje alebo ohrozuje práva osôb (prípadne záujem štátu) z dôvodu rasovej, etnickej, náboženskej, národnostnej či inej nenávistnej motivácie, je upravené cez rôzne línie: najčastejšie je toto konanie definované v trestných zákonoch vo forme samostatných trestných činov (t. j. motív je obsiahnutý v základnej skutkovej podstate). Druhou možnosťou je zapracovanie nenávistného motívu do takzvanej kvalifikovanej skutkovej podstaty (akéhokoľvek trestného činu) alebo, do tretice, nenávistný motív má podobu priťažujúcej okolnosti.

Rovnako to platí aj pre „hate speech“: protiprávna rétorika (vrátane písomného, vizuálneho alebo online prejavu), ak má nenávistný motív, je buď formulovaná ako samostatný trestný čin, alebo je verbálny trestný čin doplnený o nenávistný motív v kvalifikovanej skutkovej podstate (Slovensko, Česká republika, Maďarsko).

Osobitné postavenie v tomto smere má Slovenská republika, ktorej Trestný zákon ako jediný pracuje s konceptom extrémizmu (podobne ako je to v Nemecku či Rusku). Právne poriadky ostatných analyzovaných krajín tento pojem nepoznajú.

⁵ Dotazník a jeho metodológia boli vypracované externým expertom, ktorý sa na projekte Tackling „hate crime and hate speech in Europe“ podieľal.

Trestnoprávna legislatíva v oblasti „hate crime“ a trestných činov extrémizmu sa čiastočne zmenila, pričom zmeny nadobudli účinnosť v roku 2017. Z tohto dôvodu analýza slovenskej legislatívy v porovnávacej správe zodpovedá stavu, aký bol platný do 31. 12. 2016.⁶

Trestný zákon 300/2005 Z. z. (ďalej len „TZ“) pracuje s konceptom trestných činov extrémizmu. Tento koncept je definovaný v § 140a TZ, a to tak, že vymedzuje, o ktoré trestné činy ide. Nešpecifikuje sa pritom, či boli spáchané fyzickým útokom alebo verbálne.

V zmysle § 140a TZ sa pojem „trestné činy extrémizmu“ používa na označenie dvoch podskupín trestných činov:

1. Trestné činy spáchané s osobitným motívom podľa § 140d) a 140f) (v novom znení Trestného zákona je to § 140ee)

2. Trestné činy taxatívne vymenované v § 140a

Ad 1: Trestné činy extrémizmu spáchané s osobitným motívom

Ide o také konanie, ktoré je protiprávne v zmysle Trestného zákona, no zároveň sa musí preukázať, že páchateľ pri ňom konal so špecifickým motívom. Ten bol v Trestnom zákone účinnom do roku 2016 definovaný nasledovne:

- a. skutky spáchané v úmysle verejne podnecovať k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu, rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov (§ 140d);

⁶ Nešlo o zásadné a radikálne zmeny. No uvedené názvy niektorých trestných činov, ich číselné označenie, ako aj špecifikácia nenávistného motívu sa mierne líšia od stavu, v akom platia od roku 2017. Zmienou novelou Trestného zákona účinnou od roku 2017 sa niektoré názvy zmenili a niektoré skutkové podstaty sa spojili do jedného trestného činu (napríklad § 424 a § 424a). Okrem nich pribudol trestný čin apartheidu (v zmysle § 424a TZ sa tohto skutku dopustí ten, kto vykoná rasovú, etnickú, národnostnú či náboženskú segregáciu, prípadne inú rozsiahlu alebo systematickú diskrimináciu skupiny osôb.)

- b. skutky, ktoré boli spáchané z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti, nenávisti z dôvodu farby pleti, nenávisti pre sexuálnu orientáciu (§ 140f)

Nová úprava účinná od roku 2017 vymedzuje tieto skutky jednoduchšie, a to spojením do jedného bodu (§ 140e) a tiež úpravou takzvaných chránených znakov. Sú nimi také skutky, ktorých motívom pri spáchaní je „nenávisť voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie“.⁷

Na zjednodušenie ich budeme v ďalšej časti uvádzať ako „trestné činy s osobitným motívom“.

Základná charakteristika tejto podskupiny:

- Trestným činom s osobitným motívom môže byť v zásade akýkoľvek trestný čin, pri ktorom sa preukáže, že páchateľ ho vykonal z dôvodu vymenovanej nenávisti. Tým naplnil kvalifikovanú skutkovú podstatu, ktorá – oproti základnej skutkovej podstate – stanovuje pre páchateľa prísnejší trest. Nejde teda o inštitút priťažujúcej okolnosti, ale o naplnenie kvalifikovanej (prísnejšej) skutkovej podstaty.
- Keď sa pri vyšetrovaní nepreukáže, že páchateľ skutok spáchal s osobitným (napríklad rasovým) motívom, skutok ostáva trestným činom. Páchateľ bude potrestaný podľa základnej skutkovej podstaty, ktorá je oproti kvalifikovanej skutkovej podstate menej prísna.⁸ Nepôjde však, prirodzene, o „hate crime“.
- Tieto trestné činy v prvom rade zasahujú do sféry konkrétnych jednotlivcov alebo skupín. Majú teda väčšinou konkrétne obeť.
- O tejto podskupine možno zároveň povedať, že je najbližšie k výz-

⁷ § 140e) Trestného zákona 300/2005 Z. z. v znení zákona č.316/2016 Z. z.

⁸ Môžeme si to predstaviť na príklade trestného činu vraždy. Za „bežnú“ vraždu môže páchateľ dostať trest odňatia slobody vo výške 15 až 20 rokov. Ak sa navyše preukáže, že vraždu spáchal s rasovým (osobitným) motívom, môže dostať trest až v rozsahu 20 – 25 rokov odňatia slobody. Ak vyšetrovatelia a súd nepotvrdia, že páchateľ vykonal vraždu z dôvodu rasovej, etnickej či národnostnej nenávisti, nepôjde síce o hate crime, ale nič to nemení na tom, že ide o vraždu, a teda jeho skutok ostáva trestným činom.

namu pojmu „hate crime“ – konanie páchatela je totiž najčastejšie zamerané na konkrétnu obeť (či už voči jej telesnej integrite, cti, dôstojnosti alebo majetku), pričom dôvodom je nenávisť páchatela pre rasu, národnosť, etnicitu, vyznanie či sexuálnu orientáciu obete.

Ad 2: Trestné činy extrémizmu taxatívne vymenované v § 140a

Ide o skupinu presne vymedzených skutkov, ktoré vymenúva Trestný zákon v § 140a. Znenia ich skutkových podstát sa nachádzajú v XII hlave Trestného zákona, preto ich na zjednodušenie budeme označovať ako „trestné činy extrémizmu podľa XII hlavy“.

V zmysle Trestného zákona platného do roku 2017 išlo o tieto skutky:

- a. trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a 422;
- b. výroba extrémistických materiálov podľa § 422a;
- c. rozširovanie extrémistických materiálov podľa § 422b;
- d. prechovávanie extrémistických materiálov podľa § 422c;
- e. popieranie a schvaľovanie holokaustu a zločinov politických režimov podľa § 422d;
- f. hanobenie národa, rasy a presvedčenia podľa § 423;
- g. podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424;
- h. podnecovanie, hanobenie a vyhrážanie sa osobám pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu podľa § 424a.

Spomenutou novelou Trestného zákona účinnou od roku 2017 sa niektoré názvy zmenili a niektoré skutkové podstaty sa spojili do jedného trestného činu (napríklad § 424 a § 424a). Okrem nich pribudol trestný

čin apartheidu (v zmysle § 424a TZ sa tohto skutku dopustí ten, kto vykoná rasovú, etnickú, národnostnú či náboženskú segregáciu, prípadne inú rozsiahlu alebo systematickú diskrimináciu skupiny osôb).

Základná charakteristika tejto podskupiny:

- Ide o konkrétnu špecifickú skupinu skutkov, ktoré taxatívne vymenúva Trestný zákon v § 140a.
- Osobitný (niekedy zjednodušene označovaný ako „rasový“ alebo „nenávisťný“) motív je zväčša zakomponovaný už v základnej skutkovej podstate. Ak sa rasový motív vo vyšetrovaní nepreukáže, skutok nie je trestným činom, pretože neboli naplnené základné znaky skutkovej podstaty (t. j. základné definičné znaky konania potrebné na to, aby sa skutok dal vyhodnotiť ako trestný čin).
- Na úplnosť treba uviesť, že nie každý trestný čin v rámci tejto podskupiny má zakomponovaný rasový motív v základnej skutkovej podstate (napríklad trestný čin výroby extrémistických materiálov). Z logiky veci však vyplýva, že patrí ku skupine extrémistických trestných činov.⁹
- Väčšina skutkov v rámci tejto podskupiny je trestná preto, lebo porušuje záujmy štátu (ochrana demokratických hodnôt, verejný poriadok, bezpečnosť štátu). Nemusia teda nutne smerovať proti konkrétnej obeť (napríklad spomenutý trestný čin výroby extrémistických materiálov). Zvyšok trestných činov v tejto podskupine teoreticky môže, ale aj nemusí mať konkrétnu obeť. Z praxe vyplýva, že pri väčšine stíhaných skutkov tohto druhu nebola obeť stíhaná pre porušenie práv konkrétnej obete.

ČESKÁ REPUBLIKA

V Českej republike je trestnoprávna regulácia hate crime a hate speech obsiahnutá v zákone č. 40/2009 Sb. (Trestný zákon).

Hoci Trestný zákon explicitne nepoužíva termín hate crime, podľa českej mimovládnej organizácie IN IUSTITIA sa termín trestných činov

.....
9 § 422a Trestného zákona 300/2005 Z. z.

z nenávisti za posledné tri roky presadzuje na úrovni polície¹⁰ a Ministerstva vnútra ČR.

Podobne ako v iných skúmaných krajinách kriminalita s nenávisťou motiváciou nepredstavuje ucelený koncept, ktorému by bola vyhradená samostatná kategória v trestnom zákone. Namiesto toho český Trestný zákon definuje tieto trestné činy nasledovným spôsobom:

1. Trestné činy, ktoré majú nenávisťnú motiváciu v základnej skutkovej podstate

Nenávisťný motív (respektíve tomu zodpovedajúci protiprávny prejav či konanie) je obsiahnutý v základnej skutkovej podstate. Ide o prípad, keď samotná základná definícia daného trestného činu zahŕňa nenávisťný motív:

- násilie voči skupine obyvateľov a voči jednotlivcovi;
- hanobenie národa, rasy, etnickej alebo inej skupiny osôb;
- podnecovanie k nenávisti voči skupine osôb alebo k obmedzovaniu ich práv a slobôd;
- genocída;
- útok proti ľudskosti;
- apartheid a diskriminácia skupiny ľudí;
- založenie, podpora a propagácia hnutí smerujúcich k potlačeniu práv a slobôd človeka;
- prejav sympatií k hnutiam smerujúcim k potlačeniu práv a slobôd človeka a
- popieranie, spochybňovanie, schvaľovanie a ospravedlňovanie genocídy.

2. Nenávisťný motív je súčasťou kvalifikovanej skutkovej podstaty

Nenávisťný motív je súčasťou kvalifikovanej skutkovej podstaty – t. j. tvorí okolnosť oprávňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby. V prípade, že sa vyšetrovaním preukáže nenávisťný motív, je súd pri vybraných trestných činoch povinný uložiť vyššiu trestnú sadzbu.

¹⁰ Zpráva o problematice extremismu na území České republiky pro rok 2002 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2003, s. 2 [cit. 17. 4. 2017]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/extremismus-zprava-o-problematice-extremismu-2002.aspx

Po preukázaní nenávisťného motívu sa automaticky sprísňuje výška trestnej sadzby približne o jednu tretinu. Pokiaľ nie je preukázaný, obvinený bude odsúdený za daný trestný čin, ale nie za „hate crime“.

Ako zvláštnu pritažujúcu okolnosť napíňajúcu štandard kvalifikovanej skutkovej podstaty uznáva český Trestný zákon zaujatosť pre skutočnú alebo domnelú príslušnosť k rase, etnickej skupine, národnosti, politickému presvedčeniu alebo vyznaniu (či absenciu vyznania).

Príkladmi trestných činov, ktoré majú v kvalifikovanej skutkovej podstate obsiahnutý „nenávisťný motív“, sú:

- vražda;
- ťažké ublíženie na zdraví;
- ublíženie na zdraví;
- mučenie a iné neludzské či kruté zaobchádzanie;
- iné.

Tabuľka 2: Príklady trestných činov, ktorých kvalifikovaná skutková podstata obsahuje nenávisťný motív

Trestné činy, pri ktorých je nenávisťný motív súčasťou základnej skutkovej podstaty	
Hlava X: Trestné činy proti poriadku vo veciach verejných, časť 5: Trestné činy narušujúce spolužitie ľudí	
Násilie voči skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi	§ 352 ods. 2
Hanobenie národa, rasy, etnickej alebo inej skupiny osôb	§ 355
Podnecovanie k nenávisti voči skupine osôb alebo k obmedzovaniu ich práv a slobôd	§ 356
Hlava XIII: Trestné činy proti ľudskosti, mieru a vojnové trestné činy, časť 1: Trestné činy proti ľudskosti	
Genocída	§ 400
Útok proti ľudskosti	§ 401e)
Apartheid a diskriminácia skupiny ľudí	§ 402

Založenie, podpora a propagácia hnutí smerujúcich k potlačeniu práv a slobôd človeka	§ 403
Prejav sympatií k hnutiam smerujúcim k potlačeniu práv a slobôd človeka	§ 404
Popieranie, spochybňovanie, schvaľovanie a ospravedlňovanie genocídy	§ 405

Trestné činy, pri ktorých nenávistný motív oprávňuje použitie vyššej trestnej sadzby

Hlava I: Trestné činy proti životu a zdraviu

Vražda	§ 140 ods. 1 a 2, 3 písm. g)
Ťažké ublíženie na zdraví	§ 145 ods. 1, 2 písm. f)
Ublíženie na zdraví	§ 146 ods. 1, 2 písm. e)
Mučenie a iné neľudské či kruté zaobchádzanie	§ 149 ods. 1, 2 písm. c)

Hlava II: Trestné činy proti slobode a právam na ochranu osobnosti, súkromia a listového tajomstva

Zbavenie osobnej slobody	§ 170 ods. 1, 2 písm. b)
Obmedzovanie osobnej slobody	§ 171 ods. 1, 2 písm. b)
Zavlečenie	§ 172 ods. 1 a 2, 3 písm. b)
Vydieranie	§ 175 ods. 1, 2 písm. f)
Porušenie tajomstva listín a iných dokumentov uchovávaných v súkromí	§ 183 ods. 1, 3 písm. b)

Hlava V: Trestné činy proti majetku

Poškodenie cudzej veci	§ 228 ods. 1 a 3 písm. b)
------------------------	---------------------------

Hlava X: Trestné činy proti poriadku vo veciach verejných

Zneužitie právomoci verejného činiteľa § 329 ods. 1, 2 písm. b)

Hlava XII. Trestné činy vojenské

Urážka medzi vojakmi § 378 ods. 1,2

Urážka medzi vojakmi násilím alebo vyhrázaním sa násilím § 379 ods. 1,2 písm. d)

Urážka vojaka rovnakej hodnosti násilím alebo vyhrázaním sa násilím § 380 ods. 1,2 písm. c)

Porušovanie práv a chránených záujmov vojakov rovnakej hodnosti § 382 ods. 1,2 písm. c)

Porušovanie práv a chránených záujmov vojakov podriadených alebo s nižšou hodnosťou § 383 ods. 1,2 písm. c)

Všeobecná priťažujúca okolnosť § 42b)

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisti v Českej republike, 2017

3. Priťažujúca okolnosť

Všeobecná priťažujúca okolnosť sa uplatní v prípade, ak skutková podstata konkrétneho trestného činu neobsahuje zvláštnu priťažujúcu okolnosť. Všeobecná priťažujúca okolnosť sa uplatňuje tak, že súd uloží trest v rozsahu základnej trestnej sadzby, prihliadne však na priťažujúce (či poľahčujúce) okolnosti a podľa zisteného vymeria trest blízko hornej hranice tejto základnej sadzby. Vo vzťahu k nenávistným trestným činom považuje súd za priťažujúcu okolnosť to, že páchatel' spáchal trestný čin z národnostnej, rasovej, etnickej, náboženskej, triednej či inej podobnej nenávisti.

„Hate speech“

Z logiky veci vyplýva, že mnohé z trestných činov súvisiacich s hate speech sa dajú spáchať verbálne, graficky alebo audiovizuálne, napríklad hanobenie národa, rasy, etnickej alebo inej skupiny osôb; pri niektorých je možné daný skutok spáchať verbálne, ako aj inou než verbálnou

formou, napríklad prejav sympatií k hnutiam smerujúcim k potlačeniu práv a slobôd človeka. To, čo je alebo nie je protiprávnym prípadom „hate speech“, teda vyplýva nielen zo samotnej definície skutku v Trestnom zákone, ale aj zo spôsobu, akým bol vykonaný.

MALTA

Problematiku trestných činov s nenávisťným motívom reguluje Trestný zákon. Na prípady „hate crime“ tak, ako ich chápe tabuľka v časti Terminológia, sa dá uplatniť inštitút priťažujúcej okolnosti. Jedinou výnimkou je podnecovanie k nenávisti, ktoré predstavuje špecifický trestný čin. S inštitútom priťažujúcej okolnosti sa možno stretnúť v rôznych častiach Trestného zákona.

1. Trestné činy proti verejnému poriadku

Ide o skutky, ktoré v zásade útočia na spoločnosť ako takú a ohrozujú základné hodnoty štátu. Na nenávisťný motív sa v týchto prípadoch prihliada ako na priťažujúcu okolnosť (s výnimkou už spomenutého podnecovania k nenávisti, ktoré je trestným činom samo osebe.)¹¹

Trestný zákon obsahuje všeobecné ustanovenie, ktoré možno aplikovať na trestné činy motivované xenofóbiou alebo homofóbiou. Článok 83B stanovuje, že trestná sadzba za akýkoľvek trestný čin sa zvyšuje o jeden alebo dva stupne, ak sa takýto motív preukáže.

Do tejto kategórie trestných činov patrí napríklad aj:

- ospravedlňovanie, popieranie alebo zľahčovanie genocídy atď. voči skupine osôb;
- ospravedlňovanie, popieranie alebo zľahčovanie zločinov proti mieru.

2. Ublíženie na zdraví

Trestný zákon špecifikuje tieto činy nasledovne: „Ak ktokoľvek bez úmyslu zabiť alebo preukázateľne ohroziť život ktorejkoľvek inej osoby,

¹¹ Jean-Pierre Gauci a Patricia Cassar Torregiani, „Národná správa pre maltskú štúdiu o právnom rámci aplikovateľnom na rasistické a xenofóbne prípady hate speech a hate crime v členských štátoch EÚ“, správa zadaná Riaditeľstvom Európskej komisie pre spravodlivosť (Brusel: Milieu Law Policy Consulting, ICF GHK, október 2012).

spôsobí ujmu na tele alebo na zdraví inej osobe alebo spôsobí tejto osobe duševnú poruchu, bude uznaný za vinného z ublíženia na zdraví.“ (Odsek 214).

Podľa Odseku 222A(2) sa trestná sadzba za ublíženie na zdraví zvyšuje o jeden alebo dva stupne, ak sa preukáže priťažujúca okolnosť – t. j. že tento trestný čin bol motivovaný nenávisťou k rodu, rodovej identite, sexuálnej orientácii, rase, farbe pleti, jazyku, národnému či etnickému pôvodu, občianstvu, náboženstvu či viere alebo politickému či inému presvedčeniu obete.

3. Trestné činy na majetku

Trestný zákon takisto obsahuje ustanovenia vzťahujúce sa na trestné činy na majetku, pričom zahŕňajú „znehodnotenie, poškodenie alebo škodu na akomkoľvek hnutelnom či nehnuteľnom majetku patriacom ktorejkoľvek inej osobe“ (Odsek 325(1)). Odsek 325A(1) ďalej spresňuje: „Trestné sadzby stanovené v predchádzajúcich ustanoveniach tejto kapitoly sa zvyšujú o jeden alebo dva stupne, ak sa preukáže priťažujúca okolnosť, že tento trestný čin bol motivovaný nenávisťou k rodu, rodovej identite, sexuálnej orientácii, rase, farbe pleti, jazyku, národnému či etnickému pôvodu, občianstvu, náboženstvu či viere alebo politickému či inému presvedčeniu obete, tak, ako ich definujú pododseky 3 až 6 Odseku 222A.“

Hate speech

Pokiaľ ide o hate speech, hlavné ustanovenia sú formulované v Odseku 82A Trestného zákona:

1. Ktokoľvek, kto používa **výhražné, hanlivé alebo urážlivé** slová či správanie alebo rozširuje akýkoľvek písomný či tlačený materiál, ktorý používa výhražné, hanlivé alebo urážlivé slová, prípadne sa inak správa s úmyslom vyprovokovať **násilie** alebo rasovú či náboženskú **nenávisť** proti inej osobe alebo skupine osôb na základe rodu, rodovej identity, sexuálnej orientácie, rasy, farby pleti, jazyka, národného či etnického pôvodu, občianstva, náboženstva či viery alebo politického či iného presvedčenia obete; alebo ak je vyvolanie tohto násillia alebo rasovej či náboženskej nenávisti v dôsledku tohto konania pravdepodobné s prihliadnutím na všetky okolnosti, bude v prípade usvedčenia odsúdený na obdobie 6 až 18 mesiacov.

2. Na účely predchádzajúceho pododseku sa pod pojmom „násilie alebo rasová či náboženská nenávisť“ rozumie násilie alebo rasová či náboženská nenávisť proti osobe alebo skupine osôb **na Malte**, ktorá je definovaná rodom, rodovou identitou, sexuálnou orientáciou, rasou, farbou pleti, jazykom, národným či etnickým pôvodom, občianstvom, náboženstvom či vierou alebo politickým či iným presvedčením.

Výhražné, hanlivé alebo urážlivé slová (napísané či vyslovené), respektíve správanie s úmyslom vyprovokovať násilie alebo rasovú či náboženskú nenávisť proti inej osobe alebo skupine osôb na základe rodu, rodovej identity, sexuálnej orientácie, rasy, farby pleti, jazyka, národného či etnického pôvodu, občianstva, náboženstva či viery alebo politického či iného presvedčenia sú predmetom príslušných ustanovení.

Nástroje právnej ochrany proti nenávisťným prejavom, ako aj nenávisťným prejavom na internete sú takisto ukotvené v **Tlačovom zákone**¹² a v **Zákone o vysielaní**¹³.

MAĎARSKO

V Maďarsku síce termín hate crime nie je kodifikovaný v zbierke zákonov, ale niekoľko koncepčných prvkov v legislatíve má priamy súvis s konceptom hate crime.

1. Trestné činy, ktoré majú nenávisťnú motiváciu v základnej skutkovej podstate

Trestný zákon (Zákon C z roku 2012 o Trestnom kódexe) postihuje niekoľko trestných činov, ktoré súvisia s fenoménom hate crime:

- genocídu (Oddiel 142);
- zločiny proti ľudskosti (Oddiel 143);
- apartheid (Oddiel 144);
- porušovanie náboženskej slobody a slobody vierovyznania (Oddiel 215) a
- násilie proti členovi spoločenstva (Oddiel 216).

12 „Tlačový zákon“, Zákony Malty (1991)

13 „Zákon o vysielaní“, Zákony Malty (1991), dostupné na: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8820&l=1>.

2. Trestné činy, ktorých nenávisťný motív je súčasťou kvalifikovanej skutkovej podstaty

Trestné činy, ktoré podľa ustanovení Trestného zákona boli spáchané s mimoriadne škodlivým a zavrhnutiahodným **úmyslom** a **motívom** (ktorý je v týchto prípadoch prirátajúcou okolnosťou), môžu byť motivované aj osobitnou nenávisťou. Ide o nasledujúce trestné činy:

- vražda (Oddiel 160);
- obmedzovanie osobnej slobody (Oddiel 194) a
- protiprávne zadržanie (Oddiel 304).

Hate speech

V Maďarsku síce termín hate speech nie je legislatívne definovaný, no podobne ako pri „hate crime“ má maďarská legislatíva niekoľko koncepčných prvkov, ktoré s týmto právnym fenoménom súvisia. Podobne ako hate crime možno protiprávny „hate speech“ stíhať buď ako samostatný trestný čin s nenávisťným motívom (ktorý je stanovený v základnej skutkovej podstate), alebo sa môže stať prirátajúcou okolnosťou správdzajúcou iné trestné činy.

1. Základná skutková podstata

Najnovšia verzia Trestného zákona (Zákon C z roku 2012 o Trestnom kódexe) postihuje niekoľko trestných činov, ktoré súvisia s fenoménom hate speech:

- porušovanie náboženskej slobody a slobody vierovyznania (Oddiel 215);
- podnecovanie proti spoločenstvu (Oddiel 332);
- otvorené popieranie nacistických a komunistických zločinov (Oddiel 333) a
- znesvätenie národných symbolov (Oddiel 334) a používanie totalitných symbolov (Oddiel 335).

2. Prirátajúca okolnosť

Trestný zákon taktiež rozoznáva určité trestné činy, napríklad hanobenie (Oddiel 226), pri ktorých sa **mimoriadne škodlivý úmysel** alebo **mimoriadne škodlivý motív** môže stať prirátajúcou okolnosťou.

LITVA

Podľa národnej správy o stave hate crime, ktorú vypracoval litovský Inštitút pre monitorovanie ľudských práv, sú všetky útoky zamerané proti jednotlivcom, spoločnosti alebo majetku vo všeobecnosti posudzované ako prípady hate crime, ak boli spáchané s úmyslom vyjadriť nenávisť voči jednotlivcom alebo skupine osôb definovanej určitými spoločnými znakmi.¹⁴

Trestné právo Litvy, podobne ako v prípade ostatných skúmaných krajín, do tohto druhu trestných činov zahŕňa aj hate speech. A rovnako ako v ostatných krajinách možno tento druh kriminality rozdeliť na trestné činy, ktorých základná skutková podstata zahŕňa nenávisťný motív (čiže predstavujú trestné činy samy osebe) a trestné činy, pri ktorých je nenávisťný motív uvedený v kvalifikovanej skutkovej podstate.

Platný Trestný zákon Litvy delí prípady hate crime do dvoch kategórií:

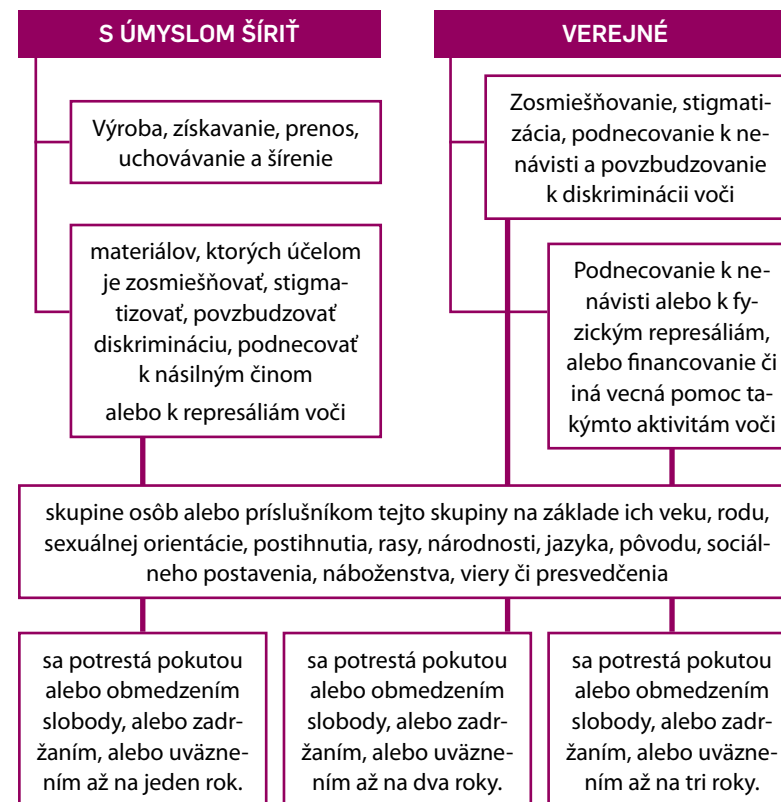
1. Podnecovanie k nenávisti

- Tieto trestné činy sa zvyčajne páchajú komunikačnými prostriedkami, t. j. vyjadrovaním určitých stanovísk, slov a myšlienok, ako aj symbolov diskriminačnej alebo poburujúcej povahy, a to buď písomne alebo ústne;¹⁵
- pohŕdanie, marginalizácia a psychologické zneužívanie.

Trestné činy súvisiace s podnecovaním k nenávisti upravuje Kapitola XXV Trestného zákona Litovskej republiky, ktorej názov znie „Trestné činy a priestupky proti rovnakým právam jednotlivcov a ich slobode svedomia“. Väčšina predsúdnych vyšetrovaní trestných činov proti rovnoprávnosti alebo slobode svedomia jednotlivcov sa začína a prebieha v súlade s Článkom 170 Trestného zákona:

14 Úrad generálneho prokurátora Litovskej republiky, Metodické smernice pre organizáciu, riadenie a vyhodnocovanie predsúdneho vyšetrovania trestných činov spáchaných s rasovým, národnostným, xenofóbnym, homofóbnym alebo iným diskriminačným motívom, 2009; dostupné na <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/met-rek-delneapykantos-2009-12-23.pdf>

15 Tamže.

Odsek 1, 2 a 3 článku 170 Trestného zákona

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisti v Litve, 2017

2. Ostatné trestné činy motivované nenávisťou

Podnecovanie k nenávisti, k pohŕdaniu alebo k marginalizácii, duševné či fyzické násilie, ako aj zločiny proti majetku jednotlivca či proti spoločnému majetku určitých skupín obyvateľstva sa môžu prejavovať vo forme rôznych útokov a vandalizmu.

Táto kategória zahŕňa trestné činy, ktoré môžu mať formu:

- fyzických útokov (napríklad zabitie, zbitie, ublíženie na zdraví);
- majetkových trestných činov (napríklad poškodenie majetku, vandalizmus, znesväcovanie kostolov či cintorínov);
- iných trestných činov.

V roku 2009 prijal parlament Litovskej republiky zákon, ktorým sa novelizuje Trestný zákon.¹⁶ Podľa tejto novely sa stáva úmysel páchatela vyjadriť nenávisť voči osobe či skupine osôb z dôvodu ich príslušnosti k určitej rase, národnosti, náboženstvu alebo sexuálnej orientácii kvalifikačným znakom. To znamená, že ak páchatel koná s takýmto úmyslom, kvalifikuje sa jeho konanie ako trestný čin.¹⁷ Tieto ustanovenia sú obsiahnuté v článkoch Trestného zákona, ktoré špecifikujú trestnú zodpovednosť páchatela, pričom hlavný dôraz sa kladie na:

- **ľudský život** (t. j. vražda);
- **zdravie osoby** (t. j. ťažké alebo ľahké ublíženie na zdraví).

Priťažujúce okolnosti

Ak rasové, národnostné, xenofóbne, homofóbne, náboženské či iné motívy netolerancie a diskriminačnej povahy nepredstavujú povinné atribúty pre klasifikáciu trestného činu, Trestný zákon stanovuje, že ak bol trestný čin spáchaný s úmyslom vyjadriť nenávisť voči skupine osôb alebo jej príslušníkom na základe veku, rodu, sexuálnej orientácie, postihnutia, rasy, etnicity, jazyka, pôvodu, sociálneho postavenia, náboženstva, viery a presvedčenia, bude sa to považovať za **priťažujúcu**

¹⁶ Zákon, ktorým sa dopĺňajú články 60, 129, 135 a 138 Trestného zákona Litovskej republiky, 16. júna 2009, č. XI-303; dostupné na: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DE961C8C6D7D>

¹⁷ V prípadoch, keď došlo k použitiu fyzického násillia počas spáchania trestného činu danej povahy a došlo k pokusu o ujmu na živote alebo zdraví (Článok 129, sekcia 2, odsek 13; Článok 135, sekcia 2, odsek 13 Trestného zákona) alebo došlo k pokusu o poškodenie pamiatky na mŕtvych formou vandalizmu (Článok 312, sekcia 2 Trestného zákona), ale počas predsúdneho vyšetrovania sa nepodarilo nájsť potrebné dôkazy o tom, že daný čin obsahoval aj prvky podnecovania k nenávisti alebo k osobnej diskriminácii (Článok 170 a 169 Trestného zákona), mal by byť takýto trestný čin klasifikovaný podľa jedného z článkov Trestného zákona, na ktoré sa tento odsek odvolával.

okolnosť vo vzťahu k danému trestnému činu.¹⁸

Trestný zákon vymenúva aj ďalšie znevažujúce činy, ktoré možno klasifikovať ako podnecovanie k nenávisti. Sú to:

- diskriminácia na základe národnosti, rasy, rodu, etnicity, náboženstva alebo príslušnosti k iným skupinám (Článok 169 Trestného zákona);
- založenie, príslušnosť alebo financovanie organizovanej skupiny či organizácie zameranej na diskrimináciu alebo podnecovanie nenávisti voči určitým skupinám obyvateľstva (Článok 170/1 Trestného zákona);
- verejné schvaľovanie medzinárodných trestných činov, zločinov Sovietskeho zväzu alebo nacistického Nemecka spáchaných na Litovskej republike alebo jej obyvateľstve, ako aj popieranie či hrubé zľahčovanie týchto trestných činov (Článok 170/2 Trestného zákona);
- bránenie náboženským obradom alebo ceremóniám (Článok 171 Trestného zákona);
- na tomto mieste možno spomenúť aj Sekciu 2 Článku 312 Trestného zákona, pretože stanovuje trestnú zodpovednosť za znesvätenie hrobu alebo iných pietnych verejných priestranstiev vandalizmom, ak je motivovaný rasovou, národnostnou či náboženskou nenávisťou.¹⁹

¹⁸ Ak došlo k spáchaniu trestného činu vymedzeného v Trestnom zákone voči osobe, ktorá patrí ku skupine definovanej vekom, rodom, sexuálnou orientáciou, postihnutím, rasou, etnicitou, jazykom, pôvodom, sociálnym postavením, náboženstvom, vierou a presvedčením, ale znaky tejto príslušnosti (jeden alebo viacero z nich) nie sú znakmi klasifikujúcimi trestný čin (alebo ak tento trestný čin nesprevádzajú iné trestné činy uvedené v Kapitole XXV Trestného zákona), tento trestný čin by sa mal klasifikovať podľa skutkovej podstaty uvedenej v príslušnom článku Trestného zákona. Zistený motív by mal byť následne vyhodnotený prokurátorom a označený ako priťažujúca okolnosť, ktorá sprisňuje trestnú zodpovednosť za spáchaný trestný čin.

¹⁹ Trestný zákon Litovskej republiky; dostupný na: <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/vVrMmyDxLS>

CHRÁNENÉ ZNAKY A SKUPINY

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Chránené znaky osôb a skupín, pre ktoré Trestný zákon uznáva nenávisť ako osobitný motív:

- rasa;
- národnosť;
- etnicita;
- náboženské presvedčenie;
- sexuálna orientácia;
- rod;
- pôvod;
- farba pleti.

Novela účinná od roku 2017 sprehľadnila „chránené znaky“. Zároveň ich rozšírila o domnelú príslušnosť a tiež o politické presvedčenie.

Podľa Trestného zákona účinného od januára 2017 teda ide o také trestné činy, ktoré sú spáchané z nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej skupine definovanej nasledujúcimi znakmi:

- rasa;
- národ;
- národnosť;
- etnická skupina;
- skutočný alebo domnelý pôvod;
- farba pleti;
- sexuálna orientácia;
- politické presvedčenie;
- náboženské vyznanie.

ČESKÁ REPUBLIKA

Podľa českého trestného práva je explicitne chránených päť skupín osôb ohrozených násilím z nenávisti. Tieto osoby čelia násiliu z dôvodu

svojej skutočnej či domnej príslušnosti k určitej:

- rase;
- národnosti;
- etnicite;
- viere a/alebo
- politickému presvedčeniu.

Okrem toho pri trestnom čine „Podnecovanie k nenávisti voči skupine osôb alebo k obmedzovaniu ich práv a slobôd“ (§ 356) Trestný zákon umožňuje postihovať každého, kto podnecuje k nenávisti voči **inej skupine osôb**. Takouto skupinou môžu byť ľudia definovaní svojou sexuálnou orientáciou, zdravotným stavom, rodom, vekom, sociálnym postavením atď.

V neposlednom rade všeobecná priťažujúca okolnosť v súlade s § 42 písm. b) Trestného zákona umožňuje súdu pri ukladaní trestu zohľadniť, ak bol útok motivovaný takzvanou **inou podobnou nenávisťou**.

MALTA

Podľa Trestného zákona Malty sú chránené nasledujúce charakteristiky a znaky:

- rasa a farba pleti;
- rod a rodová identita;
- sexuálna orientácia;
- etnický pôvod;
- jazyk;
- občianstvo a národný pôvod;
- náboženstvo alebo viera;
- politické alebo iné názory;
- postihnutie.

MAĎARSKO

Maďarsko má demonštratívny zoznam skupín obyvateľstva, ktoré sú proti hate crime a hate speech právne chránené. Na druhej strane sa rozsah chránených znakov líši v závislosti od toho-ktorého trestného činu, čo znamená, že nie všetky znaky sa dajú rovnako uplatniť na všetky prípady hate crime a hate speech. Ide najmä o tieto skupiny obyvateľstva:

- skupiny, ktoré majú spoločnú národnosť, etnicitu, rasu, príslušnosť ku komunite či náboženstvu;
- určité sociálne skupiny, predovšetkým tie, ktoré definuje príslušnosť k rovnakému postihnutiu, rodovej identite alebo sexuálnej orientácii;
- jazykové menšiny.

LITVA

Trestný zákon Litvy stanovuje celkom rozsiahly zoznam znakov jednotlivcov alebo skupín osôb, na základe ktorých sú definované ako zraniteľné vo vzťahu k hate crime/hate speech. Ide o tieto znaky:

- vek;
- rod;
- sexuálna orientácia;
- postihnutie;
- rasa;
- národnosť;
- jazyk;
- pôvod;
- sociálne postavenie;
- viera a vyznanie;
- názory.

Tabuľka 3: Prehľad charakteristík a znakov, ktoré sú chránené v skúmaných krajinách

ZNAK	SLOVENSKO	ČESKÁ REPUBLIKA	MALTA	MAĎARSKO	LITVA
Rasa	☒	☒	☒	☒	☒
Národnosť	☒	☒	☒	☒	☒
Etnicita	☒	☒	☒	☒	☒
Náboženstvo	☒	☒	☒	☒	☒
Politické presvedčenie	☒	☒	☒		☒
Rod	☒ (niektoré trestné činy)		☒	☒ (niektoré trestné činy)	☒
Vek					☒
Zdravotné znevýhodnenie			☒	☒ (niektoré trestné činy)	☒
Sexuálna orientácia	☒		☒	☒ (niektoré trestné činy)	☒
Sociálne postavenie	☒ (niektoré trestné činy)			☒	☒
Iné		☒	☒	☒	☒

KVANTITATÍVNE INDIKÁTORY HATE CRIME A HATE SPEECH V JEDNOTLIVÝCH KRAJINÁCH

Na oboznámenie sa so stavom problematiky na Slovensku, v Česku, Maďarsku, na Malte a v Litve zozbierali partnerské organizácie údaje o počte odhalených trestných činov z nenávisťi a protiprávných verbálnych prejavov. Dáta sa týkali výlučne rokov 2014, 2015 a 2016.

Na vyčíslenie predmetnej kriminality využili mimovládne organizácie zapojených krajín oficiálne, verejne dostupné zdroje a údaje, najmä štatistické výkazy kriminality vedené národnými orgánmi, prípadne údaje, ktoré štát poskytuje medzinárodným organizáciám (napríklad Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, OBSE).

Následne tieto dáta dopĺňali o zistenia mimovládnych organizácií. Vyuzili pri tom nimi vydávané tieňové správy, monitoring a informácie z vlastnej právnej praxe v danej oblasti a pod. Okrem toho bol národným mimovládny organizáciám, ktoré pôsobia v danej oblasti, adresovaný štruktúrovaný dotazník na zber potrebných údajov.

Pre všetky mapované krajiny platí, že počet prípadov hate crime a hate speech identifikovaných a zaregistrovaných štátnymi orgánmi nezodpovedá reálnemu výskytu daných trestných činov. Všetky zapojené mimovládne organizácie sa zhodli, že táto právna oblasť vykazuje vysoký stupeň latencie (dôvody sú analyzované v nasledujúcej kapitole).

OFICIÁLNE ÚDAJE

Počet registrovaných prípadov hate crime/hate speech

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Štatistika kriminality vedená Ministerstvom vnútra SR každoročne vyčíslí, koľko všetkých trestných činov extrémizmu (kam spadá aj hate crime a protiprávny hate speech) bolo spáchaných na území Slovenska za daný rok. Ide o evidenciu skutkov, ktoré boli odhalené (či už z vlastnej iniciatívy vyšetrovateľov, alebo na základe podnetu) a v ktorých sa začalo trestné stíhanie.

V tomto súhrne sú započítané taxatívne vymedzené trestné činy (podľa hlavy XII Trestného zákona) a tiež rôzne trestné činy spáchané s osobitným motívom (štatistika tu osobitný motív bližšie špecifikuje ako „rasový motív“). Bohužiaľ, pokiaľ ide o druhú podskupinu (t. j. trestné činy s osobitným nenávisťným motívom), štatistika nespresňuje, o aké konkrétne trestné činy ide – nájdeme tu len tie, ktoré majú povahu násilnej trestnej činnosti voči osobám. V zmysle Trestného zákona však do tejto skupiny môže teoreticky patriť napríklad aj výtržníctvo podľa § 364 s osobitným motívom či hanobenie posledného miesta odpočinku (napríklad v súvislosti so židovskými cintorínmi) podľa § 365 s osobitným motívom a pod.

Tabuľka 4: Výskyt trestných činov extrémizmu v rokoch 2014 – 2016 podľa štatistických údajov Ministerstva vnútra SR

ROK	Všetky	Katégoriea definovaná v XII. hlave Trestného zákona	Katégoriea násilných trestných činov s nenávisťným motívom ^a (hate crime)	Katégoriea trestných činov s nenávisťným motívom, bližšie nešpecifikované ^b
2014	66	61	2 (ublíženie na zdraví)	3
2015	30	26	1 (ublíženie na zdraví)	3
2016	58	55	1 (ublíženie na zdraví)	2

Zdroj: Štatistický prehľad kriminality, Ministerstvo vnútra SR

- a) Uvedený údaj sa nachádza v štatistickom vyčíslení kriminality podľa názvu kriminality.
 b) Uvedený číselný údaj sme doplnili odčítaním násilnej rasovomotivovanej kriminality a jednotlivých trestných činov extrémizmu v XII hlave Trestného zákona od celkového vyčíslenia všetkých trestných činov extrémizmu.

ČESKÁ REPUBLIKA

Oficiálnym dokumentom, ktorý každoročne zhrnie dostupné informácie o prípadoch hate crime a hate speech na národnej úrovni, je *Správa o extrémizme na území Českej republiky*. Problémom je, že táto správa vychádza z konceptu trestných činov s extrémistickým motívom, čo má za následok, že štatistiky zachycujú aj také trestné činy, ktoré nespádajú do oblasti hate crime a hate speech. Na druhej strane výhodou tejto správy je, že sumarizuje údaje zo všetkých oficiálnych zdrojov, teda z policajného prezídia, z úradu hlavného štátneho zástupcu, z Ministerstva spravodlivosti ČR, ako aj z Probačnej a mediačnej služby.

Ďalším dôležitým zdrojom údajov pre túto správu je monitoring prípadov hate crime, ktorý vykonáva nezisková organizácia In IUSTITIA. Tá každoročne zverejňuje *Správu o násilí z nenávisťi v Českej republike*.

Tabuľka 5: Výskyt trestných činov extrémizmu na území Českej republiky v rokoch 2014 – 2016

Rok	Hate speech	Hate crime	Spolu
2014	146	24	170
2015	114	24	138
2016	94	27	121

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisťi v Českej republike, 2017

MALTA

Malta nedodáva údaje do databáz OBSE zameraných na monitorovanie hate crime a často je nazývaná slepým miestom porovnávacích štúdií (napríklad správy Agentúry EÚ pre základné práva o trestných činoch motivovaných nenávisťou a predsudkami,²⁰ o trestných činoch proti menšinám,²¹ o úradných mechanizmoch zberu údajov týkajúcich sa hate crime,²² o oficiálnych údajoch týkajúcich sa hate crime zverejnených za rok 2016 podľa druhu motivácie a podľa členských štátov EÚ²³). Tieto informácie nezhrmažďuje ani Národná komisia na podporu rovnosti.²⁴

Rozhovory, ktoré Agentúra EÚ (FRA) urobila s expertmi na túto problematiku, naznačujú, že jestvuje nesúlad, čo sa týka počtu prípadov hate crime, ktorý odhadujú orgány činné v trestnom konaní na jednej strane, a tým, čo odhadujú organizácie poskytujúce pomoc obetiam hate crime na strane druhej.²⁵

MAĎARSKO

Oddelenie pre koordináciu a štatistiku na Ministerstve vnútra zverejnilo štatistické údaje o nahlásených trestných činoch v kategórii „násilie proti členovi spoločenstva“ za roky 2014, 2015 a 2016.

²⁰ Agentúra EÚ pre základné práva (FRA), „Správa FRA: Zločiny motivované nenávisťou a predsudkami v EÚ“, (Viedeň, marec 2013); dostupné na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fra-brief-crimes-motivated-hatred-and-prejudice-eu>.

²¹ Agentúra EÚ pre základné práva (FRA), „Menšiny ako obeť zločinu“, 6. správa o dátach EU-MIDIS (Luxembourg: Publications Office of the European Union, november 2012); dostupné na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/eu-midis-data-focus-report-6-minorities-victims-crime>.

²² Agentúra EÚ pre základné práva (FRA), „Odhaľovanie hate crime v Európskej únii: Uznávanie práv obetí“ (Luxembourg: Publications Office of the European Union, máj 2017).

²³ Agentúra EÚ pre základné práva (FRA), „Správa o základných právach za rok 2017“ (Luxembourg: Publications Office of the European Union, november 2012); dostupné na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/fundamental-rights-report-2017>.

²⁴ Korešpondencia s Mariou Theresou Portelliou, referentkou pre PR a komunikáciu v Národnej komisii na podporu rovnosti, 31. mája 2017.

²⁵ Agentúra EÚ pre základné práva (FRA), „Zabezpečenie spravodlivosti pre obeť hate crime: Profesionálne hľadiská“.

Hoci štatistické údaje zverejnené Ministerstvom vnútra uvádzali aj údaje o „zločinoch proti ľudskosti“, neboli zahrnuté do tabuľky nižšie (tabuľka 6). Dôvodom je skutočnosť, že nejestvujú žiadne informácie o tom, či sa obeť týchto trestných činov stali terčom útokov na základe svojej príslušnosti k určitej skupine obyvateľstva. Takisto nejestvujú štatistické údaje o trestných činoch (napríklad vraždách) s priťažujúcou okolnosťou „mimoriadne škodlivého úmyslu alebo mimoriadne škodlivého motívu“ (vrátane pohnútky zaujatosti) ani o trestných činoch, ktoré by mali priamu spojitost s konceptom hate crime (napríklad genocída či apartheid).

Tabuľka 6: Nahlásené prípady hate speech v Maďarsku v období 2014 – 2016

Terminológia používaná v národnej správe	Terminológia používaná v maďarskej legislatíve	2014	2015	2016
Hrozba útokom		Žiadne údaje	Žiadne údaje	Žiadne údaje
Hanobenie rasy, národa a náboženstva	Znesväcovanie národných symbolov	0	2	0
Podnecovanie k nenávisti a k násiliu	Podnecovanie proti spoločenstvu	4	4	5
Popieranie holokaustu a zločinov proti ľudskosti	Otvorené popieranie zločinov nacizmu a komunizmu	19	13	10
Materiály šíriace nenávisť		Žiadne údaje	Žiadne údaje	Žiadne údaje
Schvaľovanie totalitných režimov	Používanie totalitných symbolov	44	23	23
Založenie a podpora nenávistných skupín	Priestupok proti regulácii tlače	Žiadne údaje	Žiadne údaje	Žiadne údaje
SPOLU		67	42	38
Source of Data: Ministry of Interior, Department of Coordination and Statistics (https://bsr.bm.hu)				

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisti v Maďarskej republike, 2017

Tabuľka 7: Nahlásené prípady hate crime v Maďarsku v období 2014 – 2016

Terminológia používaná v národnej správe	Terminológia používaná v maďarskej legislatíve	2014	2015	2016
Násilie a fyzický útok	Násilie proti členovi spoločenstva	48	32	33
Útok na majetok				
Akýkoľvek trestný čin s pohnútkou zaujatosti (príťažujúca okolnosť)		Žiadne údaje o ďalších zločinoch s pohnútkou zaujatosti	Žiadne údaje o ďalších zločinoch s pohnútkou zaujatosti	Žiadne údaje o ďalších zločinoch s pohnútkou zaujatosti
Zdroj údajov: Ministerstvo vnútra, oddelenie pre koordináciu a štatistiku				

Zdroj: *Národná správa o stave trestných činov z nenávisťi v Maďarskej republike, 2017*

Oddelenie pre koordináciu a štatistiku na Ministerstve vnútra zverejnilo štatistické údaje o nahlásených trestných činoch v kategóriách „Podnecovanie proti spoločenstvu“, „Otvorené popieranie zločinov nacizmu a komunizmu“, „Používanie totalitných symbolov a znesväcovanie národných symbolov“ za roky 2014, 2015 a 2016. Nezverejnilo žiadne štatistické údaje o počte správnych deliktov a trestných činov, ktoré by mali priamu spojitosť s konceptom hate speech (napríklad genocída, apartheid, porušovanie slobody svedomia a vyznania, obmedzovanie osobnej slobody, protiprávne zadržanie, priestupok proti regulácii tlače, účasť na činnosti rozpusteného združenia), ani o trestných činoch hanobenia s príťažujúcou okolnosťou „mimoriadne škodlivého úmyslu alebo mimoriadne škodlivého motívu“ (vrátane pohnútky zaujatosti).

LITVA

Oficiálne informácie o hate crime v Litve sú pomerne obmedzené. Podľa úradných štatistických údajov možno kvantifikovať iba časť trestných činov s nenávisťným motívom. Táto časť zahŕňa trestné činy, ktoré boli v predchádzajúcej kapitole charakterizované ako „trestné činy, ktorých

základná skutková podstata zahŕňa nenávisťný motív“ – teda tie, ktoré možno trestať podľa Článku 170 (podnecovanie k nenávisťi voči skupine osôb akejkolvek národnosti, rasy, etnicity, náboženstva alebo osôb patriacich k inej skupine).

Podľa informácií poskytnutých oddelením informačných technológií a komunikácie na Ministerstve vnútra Litvy sa počet registrovaných prípadov podnecovania k nenávisťi podľa Článku 170 Trestného zákona líši. Rok 2016 bol v tomto smere výraznou odchýlkou od trendu, pretože zaregistrovali iba 47 prípadov, čo predstavuje pokles o viac ako polovicu v porovnaní s prechádzajúcimi niekoľkými rokmi.²⁶

Obmedzená dostupnosť štatistických údajov je čiastočne dôsledkom triviálnych technických prekážok brániacich zberu údajov. Podľa pravidiel na spracovanie údajov do Registra trestných činov musia príslušníci polície pri nahlásení trestného činu s nenávisťnou motiváciou označiť motív takéhoto činu do príslušného formulára. Analýza však ukázala, že údaje obsiahnuté v registri prípadov hate crime nie sú presné. Niektoré z trestných činov spáchaných s nenávisťnou motiváciou nie sú v štatistike obsiahnuté jednoducho preto, že príslušníci polície sa dopustia úradnej chyby a neoznačia motív trestného činu do príslušného registra.²⁷

Tabuľka 8: Zaregistrované trestné činy trestateľné podľa Článku 170 Trestného zákona²⁸

Rok	Podnecovanie k nenávisťi
2014	102
2015	138
2016	47

Zdroj: *Národná správa o stave trestných činov z nenávisťi v Litve, 2017*

²⁶ Štatistické údaje poskytnuté oddelením informačných technológií a komunikácie na ministerstve vnútra; dostupné na: <http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/?lang=lt & rt=1>.

²⁷ Správa o činnosti pracovnej skupiny vytvorenej rozkazom ministra vnútra č. 1V-813 zo dňa 21. novembra 2016.

²⁸ Štatistické údaje poskytnuté oddelením informačných technológií a komunikácie na ministerstve vnútra; dostupné na: <http://old.ird.lt/statistines-ataskaitos/?lang=lt & rt=1>.

Kvantitatívny stav v oblasti hate crime a hate speech podľa údajov mimovládnych organizácií

Všetky zapojené mimovládne organizácie mapovaných krajín komentovali národné oficiálne štatistiky rovnakým zhodnotením, a to takým, že pre daný typ kriminality je **typická vysoká miera latencie**. Znamená to, že oficiálne dáta o počte prípadov hate crime a hate speech neodrážajú ich skutočný výskyt.

Druhým spoločne namietaným bodom boli **samotné štatistiky** vedené vládnymi orgánmi. Mimovládne organizácie konštatovali, že systém triedenia a evidencie týchto skutkov je zmätočný, neposkytuje presnú špecifikáciu nenávistného motívu, údaje orgánov štátnej správy sa často nezhodujú a v prípade Malty oficiálne údaje o hate crime dokonca ani nie sú verejnosti prístupné.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Podľa občianskeho združenia Ľudia proti rasizmu (ĽPR), ktoré na Slovensku viac ako 10 rokov poskytovalo bezplatnú právnu pomoc obetiam trestných činov z nenávisťi, oficiálne štatistiky málokedy odrážajú realitu. Nízky počet odhalených trestných činov daného druhu automaticky neznamená úspechy pri eliminácii danej kriminality; naopak, môže hovoriť skôr o nedostatočnej schopnosti orgánov činných v trestnom konaní odhaľovať protiprávne konanie a správne ho kvalifikovať.

- ĽPR, ktoré poskytovalo právnu pomoc od roku 2002 do roku 2013, sa na svojej asistenčnej linke každoročne stretávalo v priemere s 35 – 45 prípadmi protiprávneho konania motivovaného nenávisťou;
- z toho zhruba v priemere 10 prípadov sa týkalo diskriminácie (čo nie je súčasťou tematického záberu tejto analýzy);
- ďalej toto číslo obsahuje 10 – 15 prípadov protiprávneho hate speech voči skupinám či jednotlivcom, ktorí majú spoločné „chránené znaky“, a to najmä prostredníctvom internetu;
- 5 – 6 z týchto prípadov riešilo združenie buď na podnet klienta, alebo z vlastnej iniciatívy, ak išlo o skutky, ktoré nemali priame osobné obete alebo išlo o delikvenciu extrémistických skupín;

- menšia časť (v priemere päť podnetov) sa týkala násilných konaní;
- absolútne najčastejšími obeťami boli príslušníci rómskej menšiny.

Príčiny vysokej latencie zhrnulo združenie ĽPR nasledovne:

1. Vzťah medzi obeťou a orgánmi činnými v trestnom konaní

- Tento vzťah charakterizuje značná nedôvera zo strany zraniteľných komunít. Prispeli k tomu početné incidenty, pri ktorých prichádzalo k vtrhnutiu špeciálnych policajných jednotiek do rómskych komunít, čo často sprevádzalo neodôvodnené násilie.²⁹
- Obete sa stretávajú s bagatelizáciou trestných činov. V dôsledku toho stále menej veria, že dosiahnu spravodlivé potrestanie páchatela.
- Viktimizácia obetí – na strane obete sa skúma, či si útok neprivila sama provokovaním, či ona alebo jej rodinní príslušníci vedú „slušný život“, či nemal páchatel „morálny dôvod“ zaútočiť. Takéto vnímanie obetí, predovšetkým ak ide o osoby z radov rómskej menšiny, je silno prítomné aj vo verejnom a čiastočne aj mediálnom diskurze.

2. Objektívne prekážky na strane obetí

- obmedzené sociálne a finančné možnosti;
- nedostupnosť bezplatnej právnej pomoci;
- prístup páchatela k obeti, obava z pomsty.

3. Neznalosť postupu a z toho plynúce obavy

- obeť nevie, čo ju čaká v procese trestného stíhania (t. j. koľkokrát musí chodiť vypovedať, ako si má zháňať dôkazy, koľko to bude celé trvať, a pod.);
- obavy obete, že orgány činné v trestnom konaní ju neochránia ako svedka (otázky voči chránenému svedkovi, požiadavka nevypovedať pred súdom v prítomnosti obžalovaného, utajenie identity v spise a pod.)

4. Prekážky na strane orgánov činných v trestnom konaní

²⁹ <https://domov.sme.sk/c/20541316/policajti-bili-obuskami-romov-gaspar-vidi-neprimerane-zakroky.html>

- nie sú dostatočne rozpracované stratégie včasného odhalenia trestného činu;
- do roku 2016 výrazne vialo vlastné vyšetrowanie (t. j. konanie orgánov činných v trestnom konaní z vlastnej iniciatívy);
- skutky sa nezobrazia v štatistike kriminality, pretože buď nie je uznaný nenávistný motív, alebo sa skutok vyhodnotí ako priestupok.

S takto formulovanými príčinami sa stotožnili všetky mimovládne organizácie zapojené do tvorby národných správ o stave trestných činov z nenávisti.

ČESKÁ REPUBLIKA

Mimovládna organizácia In IUSTITIA je v podstate jediným subjektom občianskej spoločnosti v Českej republike, ktorá sa zaoberá monitorovaním a zberom dát o hate crime. Takisto je jedinou mimovládnu organizáciou, ktorá poskytuje obetiam právnu pomoc vrátane zastupovania pred súdom.

Tabuľka 9 vyčísluje, koľko prípadov hate crime ročne je nahlasovaných organizácii In IUSTITIA.

Čo sa týka kategorizácie trestných činov s nenávistným motívom, vo svojej Národnej správe o stave trestných činov z nenávisti v Českej republike (2017) In IUSTITIA skonštatovala: „V praxi sa In IUSTITIA stretáva s rôznymi druhmi motivácie. Často ide o prípady napadnutia Rómov alebo cudzincov. Okrem toho sa objavuje mnoho incidentov spojených s takzvanou utečeneckou krízou. Tieto incidenty v roku 2014 tvorili 14 percent všetkých prípadov s pohnútkou zaujatosti, no v roku 2015 tvorili už 43 percent týchto prípadov zaznamenaných vlastným monitoringom. Motívom však nebolo iba moslimské náboženstvo, arabská národnosť, utečenecký či imigrantský status obetí, ale aj ich politické presvedčenie (najčastejšie išlo o jedincov angažujúcich sa v pomoci utečencom).“

In IUSTITIA dokumentuje aj to, aké trestné činy najčastejšie postihujú príslušníkov tej-ktorej zraniteľnej skupiny:

- Fyzický útok sa vyskytol v 15 z 34 incidentov (t. j. 44 percent) motivovaných nenávisťou k rómskej národnosti.

Tabuľka 9: Výskyt vybraných druhov incidentov

	Útoky na majetok a fyzické násilie		Verbálne incidenty		Z toho verbálne incidenty na internete	
	N	%	N	%	N	%
2015	72	51	69	49	25	18
2014	33	38	53	62	22	26

Zdroj: Vlastný monitoring vykonávaný organizáciou In IUSTITIA

- Pre incidenty súvisiace s utečeneckou krízou je typické zastrašovanie alebo vyhrožovanie. Ale značná časť týchto obetí čelí útokom za svoje politické presvedčenie; tieto incidenty sú registrované zvlášť a tvoria takmer tretinu všetkých incidentov súvisiacich s utečeneckou krízou. Dá sa teda povedať, že najčastejšie sú zastrašovaní alebo čelia vyhrožkam ľudia, ktorí rôznou formou vystupujú na podporu utečencov. Útoky proti arabskej národnosti či etnicite sú vedené najčastejšie slovne.
- Pre útoky proti ľuďom židovského pôvodu a ľuďom so statusom utečencov či migrantov je príznačná forma grafity, zatiaľ čo útoky na majetok sú typické pre nenávisť voči politickému presvedčeniu obetí v súvislosti s utečeneckou krízou.

MAĎARSKO

Na oficiálnej webovej stránke medzinárodnej organizácie OBSE-ODIHR, ktorá zbiera údaje o hate crime od členských štátov, nie sú za roky 2015 a 2016 uvedené žiadne dáta týkajúce sa hate crime v Maďarsku.³⁰

Údaje za rok 2014 naznačujú, že maďarská polícia zaznamenala 79 prípadov „hate crime“, pričom nešpecifikovala, ktoré konkrétne trestné činy spadajú do tejto kategórie, s výnimkou trestného činu „násilie voči členovi spoločenstva“.

V procese zhromažďovania údajov o prípadoch hate crime a hate

30 Maďarsko, Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva OBSE (ODIHR); dostupné na: <http://www.osce.org/resources/csce-osce-key-documents>.

speech s cieľom vypracovať Národnú správu o stave trestných činov z nenávisťi v Maďarskej republike Nadácia Subjektívne hodnoty (Subjective Value Foundation) oslovila päť maďarských mimovládnych organizácií (pozri tabuľku 10). Ich odpovede na otázky zo štruktúrovaného dotazníka boli zhrnuté v národnej správe, ktorá z nich sumarizovala nasledovné:

- celkový počet prípadov hate crime, ktoré podľa vlastných slov riešia, je na úrovni desať incidentov ročne;
- všetky zúčastnené mimovládne organizácie sa zhodli, že najčastejším terčom incidentov hate crime a hate speech sú Rómovia, nasledovaní migrantmi a LGBTI osobami;
- tieto incidenty majú najčastejšie nasledovné formy:
  - násilie voči príslušníkovi spoločenstva (fyzické násilie);
  - vyhrážanie;
  - incidenty hate speech a hate crime namierené proti Rómom (najbežnejšie sú incidenty hate speech, ktoré nie sú klasifikované ako trestné činy).

Tabuľka 10: Počet incidentov hate crime a „hate speech odhadovaný maďarskými mimovládnyimi organizáciami

Meno oslovenej mimovládnej organizácie	Odhadovaný počet prípadov hate speech	Odhadovaný počet prípadov hate crime
Spoločnosť Háttér (Háttér Társaság)	Oficiálne štatistiky neodrážajú skutočný stav. Incidenty hate speech sa registrujú len vo výnimočných prípadoch.	Iba 10 – 15 % obetí incidentov hate crime tieto incidenty nahlasuje.
Maďarský zväz pre občianske slobody (Társaság a Szabadságjogokért)	(žiadny odhad)	Stovky až tisícky incidentov ročne.
Maďarský helsinský výbor (Magyar Helsinki Bizottság)	Skutočný počet incidentov je rádovo vyšší ako počet uvádzaný orgánmi činnými v trestnom konaní. 8000 incidentov hate speech vrátane online incidentov	Skutočný počet incidentov je rádovo vyšší ako počet uvádzaný orgánmi činnými v trestnom konaní. 80 – 800 incidentov
Nadácia Akcia a obrana (Tett és Védelem Alapítvány)	Oficiálne štatistiky zachytávajú len 10 – 13 % zo skutočného počtu incidentov.	Oficiálne štatistiky zachytávajú len 10 – 13 % zo skutočného počtu incidentov.
Amnesty International Maďarsko (Amnesty International Magyarországi)	(žiadny odhad)	Viac ako 100.

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisťi v Maďarskej republike, 2017

Podobne ako ich kolegovia zo Slovenska a z Českej republiky experti z maďarských mimovládnych organizácií tvrdia, že počet oficiálne nahlásených prípadov je podstatne nižší ako ich skutočný výskyt. Medzi faktory, ktoré odrádzajú obeť incidentov hate crime a hate speech od ich nahlasovania, patria najmä tieto:

- a. väčšina obetí sa obáva, že trestné stíhanie páchateľov nebude úspešné;
- b. väčšina obetí sa obáva sekundárnej viktimizácie či dokonca kriminalizácie zo strany miestnych úradov, predovšetkým v menších sídlach;
- c. väčšina obetí sa obáva osobnej konfrontácie s páchateľmi;
- d. členovia spoločenstva LGBTI môžu mať obavy z narušenia súkromia v dôsledku prezradenia svojej príslušnosti k tejto zraniteľnej komunite;
- e. väčšina obetí nevie o špeciálnej právnej klasifikácii trestných činov páchaných proti nim ani o dostupnej právnej pomoci.

MALTA

Podľa Národnej správy o stave trestných činov z nenávisťi, ktorú vypracovala partnerská mimovládna organizácia Ľudia za zmenu (People for Change Foundation), údaje o prípadoch hate crime nie sú dostupné na úrovni vládnych orgánov a nezberajú ich ani subjekty občianskej spoločnosti. Jediným javom, ktorý je aspoň čiastočne monitorovaný, je hate speech na internete. Preto bola Malta schopná poskytnúť len tieto údaje:

- v roku 2014 bolo Útvaru pre potieranie kyberzločinu nahlásených 183 prípadov hate speech na internete;
- v rokoch 2014 až 2017 sa pred súd dostalo 10 takýchto prípadov;
- v štyroch z týchto prípadov došlo k odsúdeniu páchateľov.

LITVA

Partnerská organizácia Inštitút pre monitorovanie ľudských práv (Human Rights Monitoring Institute, HRMI) vo svojej Národnej správe o stave trestných činov z nenávisťi konštatuje, že napriek jasnej právnej úprave existuje v Litve určitá „sivá zóna“ medzi platným zákonom a jeho skutočným uplatňovaním. Dostupné právne nástroje nie sú účinne využívané a tí, ktorí podnecujú nenávisť voči zraniteľným skupinám, často nie sú riadne potrestaní v súlade s príslušnými ustanoveniami Trestného zákona.

Podľa inštitútu stoja za vysokou latenciou trestných činov z nenávisťi najmä tieto príčiny:

- nedôvera voči orgánom činným v trestnom konaní;
- nedostatočná dôvera v trestný systém;
- strach obetí z ďalšej traumatizácie.

V reakcii na rozpor medzi právnou úpravou a jej uplatňovaním sa v poslednom čase objavili návrhy nahradiť trestnú zodpovednosť za podnecovanie k nenávisťi administratívno-právnou zodpovednosťou.³¹ HRMI proti tomuto zámeru vzniesol námietku, že podobné návrhy treba brať s opatrnosťou, pričom argumentoval tým, že dekriminalizácia podnecovania k nenávisťi by mohla vyslať signál, že zodpovedné úrady podceňujú nebezpečenstvo týchto trestných činov a ich možnú škodlivosť pre verejnosť.

Treba tiež podotknúť, že ochrana obetí vrátane ich procedurálnych garancií, ktoré boli posilnené Smernicou EÚ o právach obetí (EU Directive on Victims' Rights), je neporovnateľne lepšie zabezpečená v trestnom konaní než v správnom konaní. Z tohto dôvodu, najmä z pohľadu obetí, by prenesenie zodpovednosti z orgánov činných v trestnom konaní na správne orgány, predovšetkým v prípadoch, keď podnecovanie k nenávisťi má dosah na konkrétnu osobu, v skutočnosti zhoršilo postavenie obeť pred zákonom.

31 Táto otázka bola detailnejšie prediskutovaná počas diskusie za okrúhlym stolom nazvanej Účinná odpoveď na hate crime na pôde ministerstva vnútra dňa 15. júna 2017, ako aj počas diskusie za zatvorenými dverami na ministerstve spravodlivosti s predstaviteľmi zahraničných IT spoločností pôsobiacich v Litve. Na získanie viac podrobností pozri <http://lt.efhr.eu/2017/05/23/efhr-susitikime-su-facebook-ir-google-atstovais/>.

KVALITATÍVNE POSÚDENIE OTÁZOK HATE CRIME A HATE SPEECH – IDENTIFIKÁCIA PREKÁŽOK VO VYŠETROVANÍ A V TRESTNOM STÍHANÍ

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

1. PROBLÉMY PRI PRÁVNEJ KVALIFIKÁCI

a. *Skutok, ktorý poškodzuje obeť pre jej príslušnosť z dôvodu rasy, etnicity či národnosti, nie je kvalifikovaný ako prípad hate crime*

Tento chronický nedostatok potvrdzuje nielen prax zduženia Ľudia proti rasizmu (ktoré 10 rokov poskytovalo bezplatnú právnu pomoc obetiam trestných činov extrémizmu a hate crime), ale zvyknú ho konštatovať aj samotní vyšetrovatelia. Tí ho zdôvodňujú ťažkosťami s preukazovaním motívu a úmyslu páchatela – ak napríklad nastane incident, pri ktorom bola napadnutá obeť zo zraniteľnej skupiny, polícia nie vždy vie páchatelovi dokázať, že konal s úmyslom rasovej, etnickej či národnostnej nenávisti. V tom lepšom prípade skončí kvalifikácia ako „obyčajný“ trestný čin, teda bez preukázaného osobitného motívu; v tom horšom, ale častejšom prípade sa skutok vyhodnotí ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu (§ 49 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch).

Do úvahy prichádzajú aj ostatné možné zdôvodnenia tohto problému:

- Polícia neberie so všetkou vážnosťou tvrdenie obeť, že bola napadnutá z dôvodu svojej príslušnosti k chránenej skupine, a preto nevyvíja dostatočné úsilie na prešetrenie osobitného motívu. Tento jav konštatujú najmä obeť z radov rómskej menšiny (pozri viac v texte tejto kapitoly, najmä pri opise nedostatkov spojených s preukazovaním úmyslu).
- Skutok je z právneho hľadiska nesprávne kvalifikovaný – obeť sa zvyknú sťažovať, že ich prípad sa vníma ako „potýčka medzi mládežou“, čo v praxi často vedie k vyhodnoteniu skutku ako priestupku, prípadne ako trestného činu výtržníctva (teda bez osobitného motívu).

b. *Bagatelizovanie skutku*

Zrejme najčastejším dôvodom vysokej latencie hate crime, ako aj trestných činov extrémizmu je postup, pri ktorom sa incident vyhodnotí nie ako trestný čin, ale ako priestupok.³² V právnej praxi je totiž zaužívané pravidlo, že ak obeť nemá také zranenia, ktoré by si vyžiadali práceneschopnosť v trvaní aspoň siedmich dní, nejde o trestný čin ublíženia na zdraví³³ (spôsobená telesná ujma nie je dostatočne závažným následkom konania).

Pri tejto praxi sa opomína, že celý incident sa nemusí skúmať len v rovine trestného činu ublíženia na zdraví. Tieto skutky totiž často sprevádzajú aj verbálne hanobiace prejavy, a teda celý incident by sa dal vnímať aj v rovine trestných činov podnecovania k rasovej nenávisti či hanobenia národa, rasy a presvedčenia. Slovné prejavy, ktoré vytvárajú kontext na hodnotenie skutku ako hate crime, sú však považované len za „sprievodné“ znaky drobného incidentu a skutok ako celok sa vyhodnotí ako „šarvátka“ (t. j. priestupok proti občianskemu spolunažívaniu).

Ilustruje to aj prípad zaznamenaný na linke pomoci prevádzkovej združením Ľudia proti rasizmu.

„Okrem etnicky hanlivých invektív („ty hajzel čierny slepý, hod' sa do vápna... v tejto republike nemáte čo robiť, vypadnite z Unína“, a pod.) sa postupne pridávali aj vyhrážky – tie odzneli aj v prítomnosti mojej manželky a syna a taktiež neskôr aj v prítomnosti policajtov OO PZ Brodské... M. J. nás explicitne posielal do plynu, huckal na nás svojho psa slovami „zober si toho cigáňa čierneho“ a vyhrážal sa prísľubmi, že nám rozbijú okná na byte a vypália nás... absolútne nesúhlasím, že policajti z Brodského, hoci to videli a počuli, riešili celý incident ako priestupok. Ani ma nezavolali nikde vypovedať...“³⁴

32 Priestupok je konanie, ktorého znaky ustanovuje Priestupkový zákon a ktorý nie je trestným činom podľa Trestného zákona. Trestný čin sa od priestupku líši v zásade tým, že vykazuje menšiu spoločenskú nebezpečnosť, a tak je páchatel sankcionovaný miernejším trestom (pokuta). Takýto skutok sa potom, samozrejme, neocitne ani v štatistike kriminality medzi extrémistickými trestnými činmi.

33 § 155 Trestného zákona 300/2005 Z.z.

34 Citát zo sťažnosti príslušníka rómskej menšiny, ktorý sa obrátil na združenie ĽPR so žiadosťou o pomoc pri dosiahnutí prekvalifikovania priestupku na trestný čin. Jún 2012

c. Zhovievavá kvalifikácia verbálnych trestných činov extrémizmu voči menšinám (hate speech ako súčasť verejnej diskusie)

Štatistika kriminality MV SR vykazuje minimálne množstvo zistených verbálnych trestných činov, a to aj napriek tomu, že tvrdá protirómska a protimoslimská (respektíve protimigrantská) rétorika presakuje všetkými reálnymi aj virtuálnymi diskusnými fórami. Tá sa dá postihovať práve na základe skutkovej podstaty trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia, ktorý polícia v roku 2014 paradoxne zaznamenala len v štyroch prípadoch.

Ak sa aj zistia prípady extrémistickej kriminality v online prostredí, takmer výlučne sa týkajú obrázkov a fotografií spojených s neonacistickou symbolikou a nie protiprávných prejavov nenávisti voči chráneným skupinám. Pritom podnecovanie k nenávisti voči zraniteľným skupinám, výzvy na ich vraždenie, vyhrážanie sa zabitím či vypálením jednotlivca a jeho rodiny pre etnický pôvod, alebo početné výroky oslabujúce známych páchatelov vražd zástupcu etnickej či náboženskej skupiny majú oveľa zásadnejší negatívny vplyv na spoločnosť, než obrázok stredoškolača zdieľaný v sociálnej sieti alebo teatrálné heilovanie mladíka pod vplyvom alkoholu.

Uvedené skutky totiž vytvárajú spoločenskú atmosféru vo vzťahu k zraniteľným skupinám a miera ich „právnej akceptácie“ posúva aj medze spoločenskej akceptácie. Nekonaním nastáva ich faktická legalizácia. Kým v minulosti výroky o „cigánskych parazitoch“ či pobádanie na splynovanie Rómov zaznievali len v uzavretých neonacistických kruhoch, dnes sa stali súčasťou štandardnej verejnej diskusie.

2. PROBLÉMY PRI DOKAZOVANÍ

a. Nadbytočné využívanie znalcov

V zmysle Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní požiadajú o odborné posúdenie skutočnosti, ak je jej objasnenie nevyhnutné na účely trestného stíhania (§ 141 ods. 1 Trestného poriadku). Malo by ísť o takú skutočnosť, ktorej vysvetlenie si vyžaduje odborné znalosti – teda také, ktoré sa viažu s určitou profesiou, špecializáciou alebo osobitnými vedomosťami.

Posledných približne päť rokov sa stalo nepísaným pravidlom, že

takmer žiadne vyšetrovanie extrémistického deliktu sa nezaobíde bez toho, aby k nemu v prípravnom konaní prizvali znalca. Týmto spôsobom sa objasňuje, či je hákový križ naozaj hákovým križom, ba dokonca či triviálny text pesničky znamená naozaj to, čo aj samotný vyšetrovateľ počuje a rozumie mu rovnako ako znalec.

Takýto postup nahráva aj obhajobe páchatelov – ak totiž vyšetrovateľ či prokurátor nedokáže identifikovať hákový križ a nevie, či je nejaký výrok prejavom nenávisti, a ak na posúdenie významu týchto znakov a výrokov musí prizývať znalca, ako by túto vedomosť mohol mať mladistvý podozrivý? Tomu potom stačí obhájiť sa tým, že to nevedel a nemal ako vedieť, čo je v praxi najčastejší argument pri obhajobe páchatela, a zároveň kľúčový argument, na ktorý sa napokon prokurátori odvolávajú pri zastavení trestného stíhania.

b. Právne otázky a odpovede pri vykonaní dôkazu znaleckým posudzovaním

V súvislosti s nadbytočným využívaním znalcov však posudzovanie chronických trestných činov nie je tým najväčším problémom. Oveľa viac zaráža, že znalci sú pri vyšetrovaní postavení pred úlohu zodpovedať svojim posudkom právne otázky, napríklad či nenávisťný prejav páchatela voči Rómom bol motivovaný etnickou nenávisťou. Takéto otázky však musia byť zodpovedané vyšetrovateľom a nie znalcom z oblasti histórie. V prípadoch, keď orgány činné v trestnom konaní sklznu k formulovaniu právnych otázok, dochádza k porušeniu ustanovenia § 145 Trestného poriadku.

V zmysle § 145 Trestného poriadku znalca nemožno poveriť zodpovedaním právnej otázky – to znamená, že orgán činný v trestnom konaní mu nesmie klásť otázky, ktoré súvisia s posudzovaním trestnosti, právnou kvalifikáciou, subsumpciou, vinou či nevinou páchatela atď. Znalec je takisto povinný zdržať sa posudzovania právnych aspektov veci, ku ktorej iba dáva svoje odborné stanovisko. Jeho úlohou je vyjadriť sa k skutkovej stránke veci, respektíve k jej „technickým“ aspektom. Napriek tomu sa v praxi dozorujúcich prokuratúr, ako aj vyšetrovateľov akceptuje, že znalcom je kladená právna otázka a znalec sa vyjadruje k právnym skutočnostiam.

Vzhľadom na to, že ide o očividný a zjavný právny nedostatok, ktorý robí dôkaz nepoužiteľným pred súdom, o to viac zaráža, že je prehli-

daný a tolerovaný aj na úrovni prokuratúry. Neoficiálne vysvetlenia, ktoré nám pri skúsenostiach so zastupovaním obetí hate crime a trestných činov extrémizmu boli tlmočené, sú, že prokurátori v skutočnosti nemajú čas a niektorí ani chuť podrobne študovať spis.

c. Preukazovanie úmyslu a nenávisťného motívu

Pre potreby tejto analýzy bolo preskúmaných takmer 70 uzavretých prípadov z prípravného konania, ktoré sa takmer všetky skončili zastavením stíhania z dôvodu, že skutok, pre ktorý sa viedlo trestné stíhanie, nie je trestným činom. V prípravnom konaní sa totiž nepodarilo preukázať, či skutok naplňa subjektívnu stránku trestného činu.

Hoci je to objektívne náročný proces, vyšetrovatel' sa pri zastavení trestného stíhania nemôže odvolať na to, že „*obvinený na otázku, či je členom extrémistických skupín, odpovedal, že nemá žiadne vzťahy s extrémistami ani nikoho takého nepozná. Na otázku, či sympatizuje s extrémistickými postojmi, odpovedal záporne a poprel aj to, že by on sám bol extrémista*“.³⁵

Otázky tohto typu, samozrejme, môžu páchatel'ovi počas výsluchu klásť, ale brať zapierajúce odpovede ako čosi, čo bráni preukázaniu subjektívnej stránky trestného činu, je absurdné.

ČESKÁ REPUBLIKA

1. PROBLÉMY V SAMOTNEJ PRÁVNEJ ÚPRAVE

a. Nekonzistentnosť právnej úpravy

Problémom pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti v prípadoch trestných činov s nenávisťnou motiváciou je nedostatočná a nekonzistentná právna úprava.

Je totiž roztrieštená do rôznych častí Trestného zákona, medzi takmer dve desiatky skutkových podstát. Konceptia postihu trestných činov z nenávisťi kombinuje nenávisťnú pohnútku na úrovni rozhodova-

³⁵ Príklad právnej argumentácie, ktorý sa opakoval vo viacerých uzneseniach orgánov činných v trestnom konaní (Archív Ľudia proti rasizmu)

nia o vine a treste, a to navyše pomerne nelogicky: jednak na úrovni všeobecnej priťažujúcej okolnosti a jednak na úrovni kvalifikovanej skutkovej podstaty. Súčasná právna úprava neposkytuje ochranu všetkým osobám ohrozeným trestnými činmi z nenávisťi.

b. Opomenutie nenávisťného motívu pri niektorých skutkových podstatách

Väčšina správ o extrémizme na území Českej republiky konštatuje, že priaznivci extrémistických skupín sa pravidelne dopúšťajú aj trestných činov nebezpečného vyhrážania, nebezpečného prenasledovania a výtržníctva.³⁶ Hoci k nenávisťným útokom v podobe vyhrážania, prenasledovania a výtržníctva (t. j. trestných činov zameraných na jednotlivca) preukázateľne dochádza, česká právna úprava na to dosiaľ nereaguje. Do českého právneho poriadku je zapracovaná ochrana skupín osôb, definovaných napríklad rasou alebo náboženským vyznaním, chýba však **ochrana jednotlivca** pred útokom s nenávisťnou alebo diskriminačnou pohnútkou či útokom zo zaujatosti.

In IUSTITIA vypracovala analýzu rozhodnutí súdov prvého a druhého stupňa, z ktorej vyplynulo, že pri rozhodovaní o nenávisťných útokoch na verejnosti súd rozhoduje aj o súbehu trestného činu výtržníctva. Keďže však definícia trestného činu výtržníctva neobsahuje nenávisťný motív, trestné právo nereflektuje podstatu takýchto útokov, a teda, útok neposudzuje ako napadnutie iného pre jeho odlišnosť, ale iba ako napadnutie. Napadnutie inej osoby pre jej rasovú či inú odlišnosť by však malo byť postihované prísnejšie, pretože je pre spoločnosť podstatne škodlivejšie než prostá výtržnosť napríklad z dôvodu opitosti. Ak sú trestné činy z nenávisťi považované za trestné činy do značnej miery symbolické, prípadne za trestné činy s odkazom, ich škodlivosť spočíva práve v pôsobení na verejnosť.

c. Súdny nepostihujú konanie, ktoré páchatel' skutočne spáchal, ale konanie, ktoré je spoločensky menej závažné

V dôsledku nekonzistentnej a nelogickej právnej úpravy majú súde v praxi často problém správne posúdiť útoky. V rámci analýzy rozsudkov bolo možné opakovane sa stretnúť (najmenej v jednej tretine

³⁶ Porovnaj napríklad Správa o extrémizme, 2015, op. cit., s. 33.

všetkých analyzovaných prípadov) s nesprávne posúdenými útokmi. V situáciách, keď počas útoku zazneli hanlivé výroky, mali sudy automaticky sklon hodnotiť konanie ako hanobenie, bez ohľadu na ďalšie, často závažnejšie konanie páchatela. Podobne ako v nasledujúcom prípade z Hodonína, keď vulgárne výrazy boli vyslovené v spojitosti s vyhrážkami smrťou, a tak mal byť skutok posúdený ako vyhrážanie: „[obžalovaný] pokračoval vo vulgárnych urážkach adresovaných policajnej hliadke a okrem toho strážnika xxx urážal rasovo motivovanými výrazmi s ohľadom na jeho príslušnosť k rómskemu etniku a vyhrážal sa mu taktiež zabitím [...]“³⁷

Podobne aj v rozhodnutí okresného súdu v Jičine, kde išlo o zjavné vyhrážanie sa smrťou z dôvodu národnosti poškodených: „[...] najprv slovné napadol hrubými a urážlivými výrokmi xxx a xxx, potom xxx napadol aj fyzicky tak, že ju zrazil na zem; obom sa následne vyhrážal, že ich zabije tak, že ich postrieľa pištoľou, ktorú si prinesie, a súčasne vykrikoval, že „vystrieľa všetkých čiernych a že Cigáni patria do plynu [...]“³⁸

V oboch spomenutých prípadoch pritom za verbálnym útokom menšej intenzity ihneď nasledoval nebezpečnejší útok vyhrážaním (v niektorých prípadoch došlo aj k reálnemu fyzickému násiliu). Je preto nevyhnutné vnímať ich nie ako samostatné konanie, ale ako prejav úmyslu v spojitosti s následným výhrážnym konaním alebo fyzickým napadnutím.

Možno vyvodit' záver, že vzhľadom na absenciu vhodnejších skutkových podstat' trestných činov sudy nepostihujú konanie, ktoré páchatel' skutočne spáchal, ale konanie, ktoré je hodnotené ako spoločensky menej závažné, a preto je trestané miernejšími sadzbami.

2. NEDÔVERA OBEŤÍ V ORGÁNY ČINNÉ V TRESTNOM KONANÍ

In IUSTITIA sa opakovane stretáva s nedostatočnou prípravou a špecializáciou policajtov, pokiaľ ide o zaobchádzanie s obeťami a príslušníkmi ohrozených skupín.

Ukážkovým príkladom bolo napadnutie detského tábora počas letných

37 Rozsudok Okresného súdu v Hodoníne z dňa 6. januára 2015, sp. zn. 3T171/2014.

38 Trestný príkaz Okresného súdu v Jičine, sp. zn. 2T46/2012.

prázdnin v roku 2016. Išlo o hudobný tábor pre talentované rómske deti. Tábor susedil s pozemkom muža, ktorý deti napadol najskôr slovné, neskôr neďaleko tábora strieľal z neznámeho typu zbrane, potom vnikol do tábora a napadol tu jedného muža v kuchyni. Vedúca tábora zavolała políciu prostredníctvom krízovej linky. Policajti na krízovej linke incident bagatelizovali a na oznámenie o streľbe reagoval tým, že sám páchatel' sa mu už ozval a uviedol, že má problémy s „Cigánmi“. Na miesto nikdy nebola vyslaná policajná hliadka a polícia incident začala vyšetrovať až o niekoľko dní neskôr. Z týchto dôvodov poškodená strana podávala opakované sťažnosti na postup polície prostredníctvom organizácie In IUSTITIA. Polícia sťažnosti vybavila veľmi stručným a formalistickým spôsobom, bez toho, že by sa aspoň pokúsila komunitu akokoľvek upokojiť alebo sa aspoň ospravedlnila. Tento postup poškodených z rómskej komunity len utvrdil v tom, že polícia nezasiahne v ich prospech, ak to bude potrebné.

Takýto postup polície môže v budúcnosti viesť k zvýšeniu latencie trestnej činnosti z nenávisťi. Po negatívnej skúsenosti s políciou nemajú poškodení motiváciu obrátiť sa na políciu, ak sa znovu stanú obeťou útoku s nenávisťným motívom. Nenahlasovanie takýchto skutkov potom následne predstavuje prekážku aj pri vyšetrovaní a stíhaní danej kriminality.

3. TENDENCIA BAGATELIZOVAŤ TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI

In IUSTITIA sa v praxi opakovane stretáva s neochotou polície stíhať trestné činy z nenávisťi, respektíve stíhať ich ako trestné činy s nenávisťným motívom. Celý rad nenávisťných konaní je vyhodnotený ako priestupok proti občianskemu spolužitiu, najmä pokiaľ ide o verbálne spáchané trestné činy.

Ako priestupok bolo posúdené napríklad konanie členov rodiny, ktorí napadli svojich susedov pochádzajúcich z Ukrajiny. Zaútočili aj na dcéru poškodených, ktorá mala iba 10 rokov. Poškodených častovali xenofóbnymi nadávkami a ponížovali ich.

Priestupkové konanie je viazané časovými lehotami. Ak správny orgán nestihne vo veci rozhodnúť do jedného roka, protiprávne konanie už nemôže byť potrestané. Práve týmto spôsobom sa končí množstvo priestupkových konaní.

Pokiaľ ide o tresty, ktoré český právny poriadok umožňuje uložiť, sú zo strany poškodených vnímané ako príliš mierne a neprimerané tomu, čo páchatelia svojím konaním spôsobujú.

4. SEKUNDÁRNA VIKTIMIZÁCIA OBETÍ

Obete z radov menšín (Rómovia, cudzinci, náboženské menšiny) čelia v priebehu trestného stíhania celému spektru problémov, ktoré vedú k ich sekundárnej viktimizácii.

Policaťti vo všeobecnosti ešte stále nie sú preškolení v oblasti zaobchádzania s obeťami. Ich znalosť potrieb obetí ostáva nízka a vnímajú ich skôr ako nositeľov dôkazov.

In IUSTITIA napríklad poskytovala právnu pomoc Rómke, ktorú napadli na zábave. Vyšetrujúci policaťt začal jej výsluch otázkou na trestnú činnosť jej brata, hoci musel sám vedieť, že žiadny trestný čin mu napokon dokázaný nebol. Okrem toho sa k poškodenej správal neadekvátne a „familiárne“.

V inom prípade, keď príslušníčku rómskej menšiny, ktorej In IUSTITIA dodnes poskytuje právnu pomoc, napadli na prelome rokov 2015 a 2016 počas osláv Silvestra, nebolo jej napadnutie doposiaľ vyšetrené. Na druhej strane jej druh, ktorý údajne na rovnakej oslave zaútočil na barmanku (hoci tá na rozdiel od poškodenej Rómky nemala žiadne zranenia a jej napadnutie nikto nevidel) bol k dátumu vypracovania tejto správy právoplatne odsúdený.

5. PRÍLIŠNÁ SNAHA O OCHRANU PÁCHATEĽOV

In IUSTITIA sa často stretáva s prípadmi, keď dochádza k prílišnej ochrane páchatel'ov, ktorá je nielen neodôvodnená, ale najmä disproporčná vo vzťahu k záujmu poškodeného na satisfakcii.

V roku 2015 In IUSTITIA zaznamenala prípad napadnutia a dohodania dvoch cudzincov. Jeden z napadnutých si z incidentu odniesol trvalé následky. Útočník, ktorý oboch mužov dohodol, pretože hovorili cudzím jazykom, dostal podmienený trest. Súdy nízky trest odôvodnili tým, že páchatel' v nedávnej minulosti viedol usporiadaný život. Odvolali sa pri tom aj na jeho ťažkosti počas dospievania, keď bol šikanovaný, v dôsledku čoho sa jeho osobnosť vyvíjala patologicky, so sklomni

k závislostiam. Súdom záležalo na resocializácii páchatel'a až natoľko, že jeho brutálny útok voči dvom osobám mal za následok získanie pomoci v podobe resocializačných a odvykacích programov. Takže zatiaľ čo jedna z jeho obetí už zrejme nikdy nezíska späť svoje zdravie, páchatel' môže z celej záležitosti vyjsť ako vyliečený človek s nádejou na dobrú budúcnosť, ktorej by sa možno nikdy nedočkal, ak by nezničil zdravie inému človeku.

Hoci je zrejme, že cieľom trestu nemôže byť zruinovanie života páchatel'a, zreteľný nepomer medzi ujmom spôsobenou obeťou a trestom uloženým páchatel'ovi posilňuje v poškodených z radov menšín pocit, že štát chráni páchatel'ov z radov väčšiny a že spravodlivosť je nutné brať do vlastných rúk.

6. PROBLÉMY S DOKAZOVANÍM ÚMYSLU A POHNŮTKY

V prípade trestných činov z nenávisti je problematické dokazovanie úmyslu páchatel'a, teda to, že útočil práve pre inakosť obeťou. Jeho konanie je preto často posudzované ako „obyčajné“ napadnutie, čiže bez nenávistnej motivácie.

Z tohto hľadiska je výnimočne problematické najmä dokazovanie úmyslu pri verbálnych trestných činoch z nenávisti. Vyšetrovatelia majú tendenciu viesť dokazovanie úmyslu tak, že sa výslovne opýtajú páchatel'a, ako myslel svoj verbálny prejav. Keď páchatel' (často celkom účelovo) poprie akýkoľvek škodlivý úmysel, polícia považuje prípad za uzavretý. Iní vyšetrovatelia zas vyvodlia záver o neškodnosti konania páchatel'a z toho, že páchatel' sa na profíloch na sociálnych sieťach otvorene nehlási k žiadnemu nenávistnému hnutiu. Týmto spôsobom polícia odkladá aj zjavné prípady vyhrážania, hanobenia či podnecovania k nenávisti, hoci z kontextu je celkom zjavné, že išlo o nenávistný prejav zameraný proti niektorej národnostnej či náboženskej menšine alebo o vyhrážanie sa príslušníkom tejto menšiny zabitím.

7. NEJEDNOTNÝ VÝKLAD PRÁVA ORGÁNMI APLIKÁCIE PRÁVA

V praxi In IUSTITIA neustále naráža na nejednotnú výkladovú prax a celkom rozdielne prístupy k vyšetrovaniu nenávistných trestných činov podľa toho, ktorému konkrétnemu vyšetrovateľovi alebo prokurátorovi prípad pridelia. Takáto nejednotná interpretácia a aplikácia trest-

noprávnych noriem následne spôsobuje právnu neistotu. Poškodeným často nemožno ani len v hrubých obrysoch vysvetliť, akým smerom sa vyšetrovanie ich prípadu môže uberať, pokiaľ právnici In IUSTITIA z praxe nepoznajú konkrétnych vyšetrovateľov, prokurátorov a sudcov. Netreba zdôrazňovať, že to na obeť násilia z nenávisťi pôsobí extrémne znepokojujúcim dojmom.

8. PROBLÉMY PRI STÍHANÍ HATE SPEECH NA INTERNETE

Ďalší problém, ktorý sa v praxi In IUSTITIA objavuje opakovane, je stíhanie verbálnych trestných činov spáchaných prostredníctvom sociálnej siete Facebook. Ako komunikačná platforma pôsobiaca v mnohých krajinách poskytuje Facebook informácie o svojich užívateľoch len za predpokladu, že dostane kvalifikovanú oficiálnu žiadosť od orgánu činného v trestnom konaní v konkrétnej krajine; zo zrejmých dôvodov si nemôže dovoliť reagovať na obyčajné maily či listy. Pre väčšinu českých vyšetrovateľov je však zasielanie oficiálnych žiadostí zdĺhavé a komunikácia s Facebookom je často mimo ich kompetencie, pretože by musela prebiehať v anglickom jazyku, ktorému mnohí nerozumejú.

V dôsledku toho sa často nepodarí identifikovať páchatelov nenávistných útokov na internete a polícia prípady z tohto dôvodu odkladá.

MAĎARSKO

V tejto časti projektív partneri v mimovládnej organizácii Subjektívne hodnoty zhrnuli zistenia, ktoré vzišli z ich rozhovorov s predstaviteľmi piatich mimovládnych organizácií v Maďarsku a tiež so zástupcom Najvyššieho súdu Maďarskej republiky.

Hoci oslovení predstavitelia formulovali čiastočnú kritiku aj na právny rámec v oblasti hate crime a hate speech, nikto z nich nevyslovil názor, že by to bola trestnoprávna legislatíva alebo trestno-procesné predpisy, ktoré by vážnejším spôsobom znemožňovali účinné stíhanie danej delikvencie. Za najzávažnejšie faktory označili skôr problémy spojené s aplikáciou a vynucovaním práva.

1. PROBLÉMY TRESTNOPRÁVNEJ LEGISLATÍVY (ZÁKON C Z ROKU 2012 O TRESTNOM KÓDEXE)

a. Určité druhy hate crime a hate speech nie sú zákonom pokryté

- **Chýba úprava podnecovania k diskriminácii:** Národná správa o Maďarsku zverejnená Európskou komisiou pre rasizmus a intolranciu (ECRI) prišla k záveru, že určité druhy podnecovania k násiliu alebo otvoreného násilia voči príslušníkovi spoločenstva legislatíva vôbec nepokrýva. Z toho dôvodu ECRI odporučila rozšírenie rozsahu príslušnej legislatívy tak, aby zahŕňala napríklad aj podnecovanie k obmedzovaniu práv voči príslušníkovi spoločenstva.
- **Nie je explicitne upravená vražda s nenávistným motívom:** Predstavitel' maďarskej spoločnosti Háttér poznamenal, že skutková podstata trestného činu „Násilie voči príslušníkovi spoločenstva“ (Oddiel 216) nepokrýva vraždu spáchanú s nenávistným motívom. Pri vražde samotnej (Oddiel 160) možno zohľadniť ako priťažujúcu okolnosť, ak bola spáchaná s „mimoriadne škodlivým úmyslom alebo mimoriadne škodlivým motívom“. Práve to sa často využíva na implikovanie nenávistného motívu ako jedného z mnohých druhov škodlivých motivácií; v platnom trestnom zákone však nejestvuje možnosť kvalifikácie vraždy osobitne s nenávistným motívom.
- **Útok na majetok s nenávistným motívom nie je upravený dostatočne jasne:** Podľa dôvodovej správy k Trestnému zákonu zahŕňa trestný čin „Násilie voči príslušníkovi spoločenstva“ aj útok na majetok. V skutočnosti však toto konanie nie je výslovne uvedené v znení skutkovej podstaty, respektíve v texte príslušného ustanovenia. Predstavitel' Spoločnosti Háttér konštatoval, že útok na majetok s nenávistným motívom preto nie je v právnej praxi vždy kvalifikovaný ako trestný čin násilia voči príslušníkovi spoločenstva. Zároveň odporučil, aby sa do znenia skutkovej podstaty tohto trestného činu zahrnula výslovná formulácia postihujúca aj útok na majetok príslušníka spoločenstva, prípadne aby sa nenávistný motív zakomponoval ako kvalifikačný znak trestného činu vandalizmu (Oddiel 371).
- **Nie sú jasné výkladové rámce trestných činov z nenávisťi:** Podľa názoru predstavitel'a Maďarského helsinského výboru je „podnecovanie proti spoločenstvu“ zvyčajne vykladané v tom najužšom význame slova, čo z tohto ustanovenia robí „mŕtvu a spiaci právny koncept“. Predstavitel' Spoločnosti Háttér uvažoval, či by nebolo

lepšie precizovať príslušné ustanovenie tak, aby orgány činné v trestnom konaní mohli dané ustanovenie aplikovať v širšom význame.

b. Otvorený zoznam chránených skupín

- **Otvorený zoznam chránených skupín vytvára právnu neistotu:** Maďarský zväz pre občianske slobody vo svojej analýze argumentuje, že slovné spojenie „určitá sociálna skupina“ alebo „určité sociálne skupiny“, ktoré sú obsiahnuté v právnej definícii trestného činu „Násilie voči príslušníkovi spoločenstva“ a „Podnecovanie proti spoločenstvu“, vytvára právnu neistotu. Takéto formulácie umožňujú aplikačné nezrovnalosti v rozpore s úmyslom zákonodarcov.

2. PROBLÉMY SÚVISIACE S FUNGOVANÍM A SO ŠTÁBNOU KULTÚROU ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ

Na strane polície:

- **Policajným hliadkam chýba odborná spôsobilosť:** Nedostatočná informovanosť policajných hliadok o problematike hate crime a hate speech bráni správnej identifikácii nahlásených incidentov, v dôsledku čoho nie sú postúpené na vyšetrovanie špecializovanému orgánu (takzvanej policajnej sieti pre trestné činy z nenávisťou). Keďže v dôsledku toho je vyšetrovanie vedené na úrovni nedostatočne kvalifikovaných jednotiek, následne prichádza k pochybeniam pri preverovaní skutočných motívov. To má za následok chybnú kvalifikáciu trestných činov z nenávisťou a ich zamieňanie za trestné činy výtržníctva (Oddiel 339), vandalizmu (Oddiel 371) či ublíženia na tele (Oddiel 164). Nadácia Akcia a obrana zdôraznila potrebu špeciálneho zaškolenia časti príslušníkov polície.
- **Predsudky na strane príslušníkov pôsobiacich v systéme orgánov činných v trestnom konaní:** Takmer všetky oslovené mimovládne organizácie skonštatovali, že úspešnosť vyšetrovania negatívne ovplyvňuje stereotypný prístup niektorých zástupcov orgánov činných v trestnom konaní k zraniteľným skupinám. Ten sa premieta najmä do podoby sekundárnej viktimizácie obetí. Dôsledkom takéhoto prístupu je zvýšená nedôvera v políciu medzi príslušníkmi zraniteľných skupín, nedostatočné nahlásovanie incidentov a napokon aj skreslenie štatistík o zločinnosti. Hoci

predsudky na strane zástupcov orgánov činných v trestnom konaní (a z nich vyplývajúca nedôvera) sú fenoménom prítomným takmer v celej Európe, podľa predstaviteľa Amnesty International Maďarsko je tento problém podstatne vypuklejší a intenzívnejší v Maďarsku než napríklad vo Veľkej Británii.

- **Rozšírený anticiganizmus:** Podľa predstaviteľa Amnesty International Maďarsko je nedôvera voči polícii rozšírená predovšetkým medzi príslušníkmi rómskej menšiny. Tento názor podporil aj Maďarský zväz pre občianske slobody, pričom dodal, že práve Rómovia (ktorí predstavujú najväčšiu národnostnú menšinu v Maďarsku) sa stretávajú s najsilnejšími predsudkami a ponižovaním zo strany polície, a to aj vtedy, ak nie sú páchatelmi, ale oznamovateľmi trestných činov. V tomto ohľade je situácia najhoršia najmä v severovýchodných častiach krajiny. V dôsledku toho drvivá väčšina prípadov „hate crime“ proti Rómom nie je nikdy nahlásená.
- **Hate crime nie je prioritou policajného vedenia:** Najvyšší predstaviteľ orgánov činných v trestnom konaní neprikladajú prípadom hate crime a hate speech žiadnu špeciálnu dôležitosť. Vychádzajú pri tom z mylného predpokladu, že nízky počet týchto incidentov v úradných štatistikách verne odráža ich skutočný výskyt. Podľa Maďarského helsinského výboru treba vyvinúť úsilie zamerané na to, aby príslušné orgány uznali jestvujúcu nepresnosť v štatistike.
- **Nesprávne komunikačné stratégie:** Zástupca Amnesty International Maďarsko si spomenul na prípad z roku 2013, v ktorom prišlo k napadnutiu LGBTI účastníkov pochodu Budapest Pride. Polícia vo svojom oficiálnom prejave komunikovala, že útok nebol motivovaný osobitou nenávisťou. Zakrátko vyšlo najavo, že to nebola pravda. Podobné prípady, keď nebola zvládnutá komunikácia o skutku, môžu prispieť k prehlbujúcej sa nedôvere voči polícii, najmä medzi príslušníkmi zraniteľných skupín obyvateľstva.

Na strane prokuratúry:

- **Závislosť od záverov polície:** Ak polícia zlyhá pri identifikovaní skutku ako hate crime či hate speech v prípravnom konaní, dozorujúci prokurátor takisto pracuje s nesprávnou kvalifikáciou. Je predovšetkým zásluhou mimovládnych organizácií, že sa v neskorších fázach trestného stíhania dosiahne aspoň v časti prípadov prekvalifikovanie skutkov na trestné činy z nenávisťou.
- **Tlak na kvantitatívne výsledky:** Kariérny postup prokurátorov je do veľkej miery závislý od počtu prípadov, v ktorých prokurátor

úspešne obhájil obžalobu pred súdom. Pre mnohých prokurátorov je preto viac motivujúce subsumovať skutok pod takú skutkovú podstatu trestného činu, pri ktorom je jednoduchšie ustáť dôkazné bremeno pred súdom, než obžalovať páchatela za taký trestný čin, pri ktorom by bolo zhromažďovanie a vykonanie dôkazov náročnejšie. Takto sa stane predmetom obžaloby výtržníctvo namiesto násilia voči príslušníkovi spoločenstva.

- **Nedostatok transparentnosti:** Zástupca Spoločnosti Háttér počas rozhovoru spomenul ťažkosti s monitorovaním aktivít prokuratúry (v porovnaní s monitorovaním postupov polície). Narážal pri tom na zvláštny spôsob komunikácie zo strany generálnej prokuratúry, ktorá pre komunikáciu s touto mimovládnu organizáciou poveruje stále tú istú osobu. Na zástupcu Háttér to pôsobí tak, ako by sa generálna prokuratúra z nejakého dôvodu vyhýbala konfrontácii a chcela obmedziť prístup k dôležitým informáciám.

3. PROCEDURÁLNE PROBLÉMY V RÁMCI TRESTNÉHO STÍHANIA

- **Legislatíva týkajúca sa hate speech je prakticky nevyužívaná:** Podľa predstaviteľov Spoločnosti Háttér a Maďarského zväzu pre občianske slobody orgány činné v trestnom konaní prakticky nevyužívajú ustanovenia Trestného zákona upravujúce „podnecovanie proti spoločenstvu“.
- **Iní príslušníci chránenej skupiny nemajú nárok na právnu ochranu:** V prípade trestného činu „podnecovanie proti spoločenstvu“ majú iba priame obeť incidentu právo iniciovať trestné stíhanie. Ostatným dotknutým príslušníkom zasiahnutej komunity je toto právo upreté. Čo sa týka tejto právnej otázky, Nadácia Akcia a obrana nedávno podala podnet na Ústavný súd Maďarskej republiky.
- **Podnecovanie k nenávisti nie je sankcionované:** Hoci právna úprava trestného činu „Podnecovanie proti spoločenstvu“ zahŕňa aj podnecovanie k nenávisti, v praxi sa táto skutková podstata využíva iba v prípadoch podnecovania k násiliu (čiže uplatňuje sa iba v prípadoch, keď jestvuje jasné a bezprostredné nebezpečenstvo násilia). Podnecovanie k nenávisti tak ostáva bez postihu. Zástupca Nadácie Akcia a obrana vyslovil potrebu rozšírenej aplikácie danej skutkovej podstaty, a to tak, aby aplikačná prax pokrývala aj samotné podnecovanie k nenávisti bez nevyhnutnej prítomnosti jasného a bezprostredného nebezpečenstva násilia.
- **Dôraz na páchatela namiesto na obeť:** Maďarský zväz pre ob-

čianske slobody vyjadril názor, že v priebehu trestného stíhania sa oveľa viac pozornosti venuje páchatelovi, zatiaľ čo poškodená osoba je vnímaná ako okrajový prvok. Niekedy sa napríklad od poškodených vyžaduje, aby svedčili proti vrahovi ich dieťaťa, ktorý v súdnej sieni stojí hneď za ich chrbtami; v takýchto prípadoch by bolo namieste, keby bol páchatel fyzicky oddelený od poškodených. Niekedy prišlo k tomu, že obeť upustili od obvinení, na ktorých predtým trvali, pretože sa báli osobného stretnutia s páchatelmi počas súdneho pojednávania. Predstaviteľ Maďarského zväzu pre občianske slobody podotkol, že ešte nikdy sa mu nepodarilo zabezpečiť policajnú ochranu pre niektorú obeť hate crime.

- **Dvojitý meter pre zaobchádzanie s obeťami:** Zástupca Nadácie Akcia a obrana na základne svojich skúseností vypožoroval, že ak je obeť sprevádzaná právnym zástupcom, orgány činné v trestnom konaní sa k nemu správajú s rešpektom, dbajúc na platné zákony aj jeho dôstojnosť. Je však na pochybách, či sa rovnaké zaobchádzanie dostáva aj samotným obetiam, najmä v prípade, ak nie sú sprevádzané kvalifikovaným právnym zástupcom.
- **Nesprávna kvalifikácia:** Polícia zvyčajne kvalifikuje trestné činy z nenávisti a trestné verbálne prejavy nenávisti ako verejné výtržníctvo (Oddiel 339, Zákon C z roku 2012 o Trestnom kódexe), hoci ide o hate crime, ktorý mal byť subsumovaný pod skutkovú násilia proti príslušníkovi spoločenstva (Oddiel 216).
- **Nedôslednosť pri zhromažďovaní dôkazov:** Zástupcovia Maďarského zväzu pre občianske slobody a Maďarského helsinského výboru spomenuli nasledujúce zvyčajné nedostatky polície pri zhromažďovaní dôkazov:
  - a. neadekvátne preskúmanie miesta činu vrátane zlyhania pri zabezpečení všetkých dôkazov;
  - b. povrchné vypočúvanie svedkov vrátane zlyhania pri identifikácii potenciálne nenávistných motívov;
  - c. zlyhanie pri získavaní záznamov z bezpečnostných kamier;
  - d. zlyhanie pri skúmaní prostredia podozrivých; vo všeobecnosti sa dá povedať, že vyšetrovatelia často neberú do úvahy existujúce predsudky.
- **Žiadosti o poskytnutie informácií sa často zamietajú:** Hoci veľká časť prípadov hate speech sa odohráva v prostredí internetu, predstaviteľ Nadácie Akcia a obrana podotkol, že spoločnosti prevádzkujúce sociálne siete málokedy vyhovejú žiadostiam o poskytnutie informácií, ktoré im adresujú vyšetrovatelia (napríklad osobné údaje o svojich užívateľoch).

- **Zlyhanie pri rozpúšťaní protirómskych demonštrácií:** K prípadom hate crime namiereným proti Rómom často dochádza počas protirómskych demonštrácií organizovaných extrémistickými skupinami. Zástupca Maďarského zväzu pre občianske slobody spomenul niekoľko prípadov, keď polícia nielenže zlyhala pri rozohnaní týchto demonštrácií, ktoré napokon eskalovali až do násilností voči Rómom, ale dokonca sa zdalo, že svojou prítomnosťou odkaz týchto podujatí schvaľuje.
- **Prílišná preťaženosť polície:** Predstavitel' Nadácie Akcia a obrana pripomenul, že spolupráca medzi políciou a mimovládnyimi organizáciami je negatívne ovplyvnená nedostatočnou kapacitou na strane polície vyplývajúcou z pracovnej preťažnosti jej príslušníkov. V dôsledku tejto preťažnosti sa polícia sústreďuje na zločinnosť, ktorá má podľa nej vyššiu mieru spoločenskej závažnosti, napríklad na trestné činy ohrozujúce život.

4. PROBLÉMY VYPLÝVAJÚCE Z POSTAVENIA OBETÍ

Podľa zástupcu Spoločnosti Háttér je potrebné vyvíjať ustavičné úsilie zamerané na zvyšovanie povedomia ľudí o problematike hate crime a hate speech a motivovať obeť, aby ohlasovali incidenty aj vtedy, ak majú pocit, že je šanca na úspech v trestnom stíhaní len minimálna.

MALTA

Podľa Národnej správy o stave trestných činov z nenávisťi, ktorú vypracovala partnerská Nadácia Ľudia za zmenu, je právny rámec na Malte relatívne jasný; prekážkou jeho uplatňovania je najmä nedostatok zdrojov a politickej vôle potrebnej na zdôraznenie požiadavky dôsledného vyšetrovania hate crime.

1. NEEXISTENCIA DOSTUPNÝCH ÚDAJOV O HATE CRIME/HATE SPEECH

Skutočnosť, že orgány činné v trestnom konaní nemajú vo zvyku zhromažďovať, analyzovať a zverejňovať údaje o prípadoch hate crime a hate speech, je sama osebe závažným problémom. Možno tým čiastočne vysvetliť rozdielne vnímanie výskytu týchto druhov zločinov medzi vládnymi predstaviteľmi a zástupcami občianskej spoločnosti. Maltská polícia sa odmietla podieľať na výskumnej časti tohto projektu.

2. PRÍSTUP POLÍCIE K OBETIAM

Nejestvujú žiadne dôkazy, ktoré by podporovali tvrdenie, že hlavnou príčinou tohto problému je inštitucionálne nastavenie. Nedávna správa Agentúry EÚ pre základné práva (FRA), citujúc expertov z kruhov občianskej spoločnosti, zdôraznila obavy, že samotní príslušníci orgánov činných v trestnom konaní môžu prechovávať zaujaté a stereotypné postoje, ide tu však primárne o otázku školenia a zvyšovania povedomia než o inštitucionálne nastavenie samo osebe.

Je známy prípad, keď bol strážca väznice zatknutý po tom, čo zverejnil komentár v znení „*Dúfam, že to zhorí aj s nimi vo vnútri*“ pod online novinový článok o sérii úmyselných požiarov, ktoré zachvátili objekty pre azylantov vo Švédsku. Musel zaplatiť pokutu vo výške 5.000 eur za to, že zneužil svoj úradný počítač, no bol oslobodený spod obvinenia z podnecovania rasovej nenávisťi, pretože skupina obyvateľstva, proti ktorej bol komentár namierený, nepochádzala z Malty.³⁹

Partnerská mimovládna organizácia Nadácia Ľudia za zmenu označila nasledujúce nedostatky za hlavné výzvy pre Maltu:

- polícia nespolupracuje, pretože odmieta zhromažďovať a/alebo poskytovať údaje o hate crime;
- incidenty hate crime rieši polícia priamo, pretože na procese trestného stíhania sa nijako nezúčastňuje generálna prokuratúra, s výnimkou odvolacieho konania;
- všeobecný nedostatok dostupných údajov;
- nedostatok zdrojov, predovšetkým finančných, potrebných na sledovanie prípadov;
- nedostatok kapacity, najmä v oblasti zvyšovania povedomia na strane personálu dotknutých inštitúcií;
- predstava „obete“ je nasýtená rodovými a rasovými predsudkami („Obet' by sa s tým mala vyrovnat'“);
- incidenty hate crime a hate speech sú násilným výsledkom pretrvávajúcej xenofóbie a rasizmu v spoločnosti.

³⁹ Matthew Agius, „Dozorca odhalil diery v Zákone proti hate speech' na internete“, Malta Today, 13. mája 2016; dostupné na: <http://www.maltatoday.com.mt/printversion/65222/#.WQL8l4h97lV>.

Litovská partnerská organizácia Inštitút pre monitoring ľudských práv zhrnula vo svojej Národnej správe o stave trestných činov z nenávisti nasledovné zistenia:

1. NÍZKA OBJASNENOSŤ PRÍPADOV, KTORÝCH SÚČASŤOU JE PODNECOVANIE K NENÁVISTI

Oficiálne štatistiky naznačujú, že významná časť vyšetrotaní prípadov, ktorých súčasťou je podnecovanie k nenávisti, sa ukončuje alebo odkladá na základe článkov 3 a 212 Trestného poriadku (tieto články uvádzajú okolnosti, za ktorých nemožno pokračovať v trestnom stíhaní, ako aj prípady, v ktorých musí byť ukončené prípravné konanie).⁴⁰ Trestné stíhanie sa zvyčajne zastaví bez toho, aby došlo ku konštatovaniu, že skutok má povahu trestného činu, ako aj bez identifikácie osoby, ktorá skutok spáchala.

Podľa mimovládnej organizácie EFHR, pôsobiacej v oblasti hate crime,⁴¹ medzi najčastejšie uvádzané dôvody, pre ktoré orgány činné v trestnom konaní údajne nemohli začať trestné stíhanie, patria tieto argumenty:

- „Počas preverovania nenávistného prejavu neboli zistené žiadne skutočnosti, ktoré by naznačovali, že prejav cielené a vedome smeruje k podnecovaniu násilia proti skupine ľudí.“
- „Obsah písomného komentára neobsahuje priamu výzvu na obmedzovanie práv jednotlivcov alebo skupiny; prejav má podobu negatívneho, poburujúceho či kritického názoru.“
- *Ultima ratio* – „Samotný neetický rozmer verejného komentára alebo vyhlásenia nestačí na to, aby bol kriminalizovaný.“

Príslušníci polície zároveň vysvetľujú, že vyšetrotanie prípadov, ktorých súčasťou by mohlo byť podnecovanie k nenávisti, sa často ani nezač-

⁴⁰ Trestný poriadok Litovskej republiky, 2002, č. 37-1341, články 3 a 212; dostupné na: <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/eOTCCBWCJC>.

⁴¹ Európska nadácia pre ľudské práva (EFHR) aktívne podáva sťažnosti na políciu a na prokuratúru v prípadoch podnecovania k nenávisti (predovšetkým na internete). Za niekoľko rokov svojej činnosti má EFHR na konte 591 sťažností v prípadoch podnecovania k nenávisti, z ktorých približne 50 bolo úspešných. V období rokov 2015 – 2017 táto organizácia podala okolo 180 sťažností; vo viac ako polovici týchto prípadov orgány činné v trestnom konaní ani nezačali vyšetrotanie. Na získanie viac informácií pozri: <http://lt.efhr.eu/>.

ne, ak vyšetrotatelia vopred predpokladajú, že výsledok vyšetrotania bude „neúspešný“. Inými slovami, ak orgány činné v trestnom konaní nevidia zjavný znak trestného činu alebo v súlade s jestvujúcim precedenčným právom predpokladajú, že páchatel nebude pred súdom usvedčený, radšej neurobia nič. Podľa najvyšších predstaviteľov polície sa vyšetrotanie takýchto prípadov považuje za „plytvanie zdrojmi“.⁴² Keďže príslušníci orgánov činných v trestnom konaní sa pri zdôvodňovaní rozhodnutia o odmietnutí začatia trestného stíhania odvolávajú na jestvujúce precedenčné právo, možno by stálo za pokus dať znovu preskúmať nedávne rozhodnutia litovských súdov v prípadoch zahŕňajúcich podnecovanie k nenávisti.

2. VYHODNOCOVANIE SKUTKOV SÚDOM

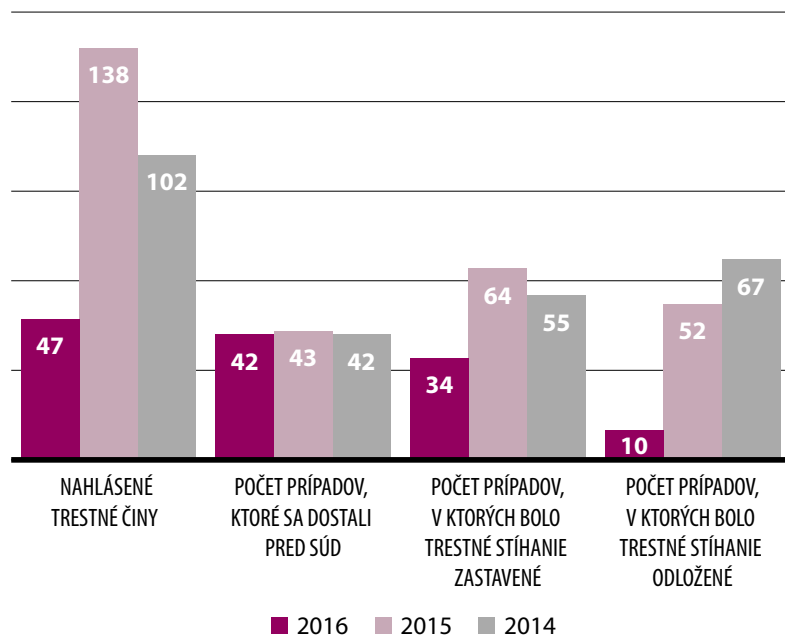
Vďaka analýze nedávnych rozhodnutí litovských súdov je možné identifikovať určité kritériá, ktoré domáce súdy berú do úvahy pri kvalifikácii skutku ako trestného činu z nenávisti, ako aj pri rozhodovaní o uplatňovaní trestnej zodpovednosti v súlade s princípom „ultima ratio“. Týmito kritériami sú najmä (a) kontext; (b) samotné podnecovanie; a (c) záver experta. Treba však podotknúť, že práve v prípadoch, ktorých súčasťou môže byť podnecovanie k nenávisti, spôsobujú určité ťažkosti. Právo-aplikačná prax sa v tejto oblasti totiž stále vyvíja, takže k týmto kritériám býva v rôznych prípadoch priznávaná rôzna dôležitosť. Jestvujú prípady, keď súdy vôbec neposudzujú spomínané kritériá alebo ich nevyhodnocujú v súlade s predchádzajúcou praxou.

Pri rozhodovaní o tom, či určitý výraz prekračuje hranice slobody prejavu, Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP) upriamuje pozornosť predovšetkým na kontext. Toto kritérium nepochybne patrí medzi najvýznamnejšie aj z hľadiska právnej vedy. ESĽP zdôrazňuje, že rozhodnutie o potrebe obmedziť slobodu prejavu zvyčajne predurčuje spoločné pôsobenie rôznych faktorov, pričom na žiaden z nich sa nemá prihliadať izolovane. V dôsledku toho je posudzovanie ustanovení Článku 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobodách vysoko relevantné aj pre posudzovanie kontextu konkrétneho prípadu.⁴³

⁴² Diskusia za okrúhlym stolom pod názvom „Účinná odpoveď na hate crime, uskutočnená na ministerstve vnútra dňa 15. júna 2017.

⁴³ Európsky súd pre ľudské práva, Perinçek v. Švajčiarsko, prípad č. 27510/08 z 15. októbra 2015; dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>

Zastavenie vyšetrovania vedeného podľa Článku 170 Trestného zákona

Graf 2: Výsledky trestného stíhania vedeného v súlade s Článkom 170 Trestného zákona v rokoch 2014 až 2016

Zdroj: Národná správa o stave trestných činov z nenávisťi v Litve, 2017

V najnovšom precedenčnom práve Litvy pritom nie je kritérium kontextu až také nejasné. Napríklad Najvyšší súd Litvy odôvodnil svoje rozhodnutie oslobodiť osobu, ktorá podnecovala k nenávisťi voči komunitu LGBTI formou komentára na spravodajskom portáli, takto: „Všeobecný spoločenský kontext ani kontext konkrétneho prípadu, ktorý je predmetom diskusie, nie je taký napätý, že by sám osebe oprávňoval prísnejšie obmedzenie uplatňovania slobody prejavu, ktorá sa naň viaže, ako aj konečné uplatnenie trestnej zodpovednosti na základe princípu ultima ratio.“⁴⁴

⁴⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Litvy zo dňa 1. marca 2016 v trestnom prípade č. 2K-86-648/2016.

Aby sa korektné uplatnilo kritérium kontextu, je dôležité, aby sme kontext (v tomto prípade aj sociálne vzťahy a spoločenské postoje) mohli objektívne poznať.

Prieskumy verejnej mienky naznačujú sociálny dištanc medzi „väčšinovým“ obyvateľstvom a komunitou LGBTI; organizácie zastupujúce túto komunitu zase pociťujú významnú mieru šikanovania a nenávisťných prejavov namierených proti tejto komunite.⁴⁵ V tomto konkrétnom prípade názor súdu, že spoločenský kontext nie je taký napätý, teda nebol celkom správny.

Stojí za povšimnutie, že kritérium kontextu sa neberie do úvahy konzistentne vo všetkých prípadoch zahŕňajúcich podnecovanie k nenávisťi; niektoré rozhodnutia súdov napríklad toto kritérium celkom ignorujú.⁴⁶

Analýza precedenčného práva takisto odhaľuje zistenie, keď litovské súdy vyhodnotia konkrétne sporné vyhlásenie ako podnecovanie k nenávisťi len vtedy, ak takýto prejav provokuje k určitému činu. Vo vyššie spomenutom prípade napríklad Najvyšší súd Litvy argumentoval takto: „Takýmto vyhlásením V. G. nemohol spôsobiť skutočné ohrozenie hodnôt chránených trestným právom, t. j. porušiť princíp rovnosti voči skupine homosexuálov, jej dôstojnosť ako spoločenstva (v rozsahu, v akom je táto dôstojnosť chránená v súlade s Článkom 170 Trestného zákona). Toto vyhlásenie, hoci je v rozpore s dobrými mravmi, takisto nemohlo v skutočnosti prinútiť čitateľov tohto portálu k násiliu proti tejto skupine obyvateľstva.“ Takáto interpretácia súdu nie je v súlade s definíciou trestného činu poskytnutou precedenčným právom ESLP⁴⁷, ako aj odsekmi 2 a 3 Článku 170 Trestného zákona Litvy.⁴⁸

⁴⁵ Izabelė Švaraitė, „Aká je skutočná miera ‚hate crime‘ v Litve?“ 13. januára 2017; dostupné na: <http://manoteises.lt/straipsnis/kiek-lietuvoje-tiesu-ivykdoma-neapykantos-nusikalTIMU/>

⁴⁶ Rozhodnutie Vilniuského okresného súdu zo dňa 24. mája 2016 v trestnom prípade č. 1A-335-209/2016; rozhodnutie Panevėžyského okresného súdu zo dňa 19. decembra 2016 v trestnom prípade č. 1A-276-337/2016.

⁴⁷ Európsky súd pre ľudské práva, Perinçek v. Švajčiarsko, prípad č. 27510/08 z 15. októbra 2015; dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>.

⁴⁸ Odsek 2 Článku 170 Trestného zákona stanovuje, že trestnými činmi môže byť aj šikanovanie a pohrdanie.

3. EXPERTNÉ POSUDKY

Je takisto zaujímavé, že pri rozhodovaní o prípadoch podnecovania k nenávisti si sudy zvyčajne vyžadujú názor experta, ktorý posúdi obsah vyhlásenia alebo komentára.⁴⁹ Z precedenčného práva nie je možné zistiť, prečo sa sudy v niektorých prípadoch na tieto posudky spoliehajú, zatiaľ čo v iných sa rozhodnú vôbec na ne neprihliadať. Ďalším problémom je, že expertné posudky, ktoré majú zhodnotiť obsah určitého prejavu, zvyčajne vypracúvajú jazykovedci, ktorí vyhlásenie preskúmajú len z jazykového hľadiska. Ale v záujme riadneho posúdenia obsahu vyhlásenia či komentára by bolo vhodné obracať sa na odborníkov, ktorí sú oboznámení s rozličnými aspektmi ľudských práv.

4. NEDOSTATOČNÉ POVEDOMIE O ZRANITEĽNÝCH SKUPINÁCH

Ako sme už spomenuli, príslušníci polície sú často neschopní správne kvalifikovať trestné činy z nenávisti. Toto vedie k situáciám, keď sa obeť hate crime nedostane riadnej pomoci od príslušníkov polície, čo je v rozpore s Nariadením EÚ o právach obetí. V roku 2016 Inštitút pre monitoring ľudských práv spolu so svojou partnerskou mimovládnu organizáciou poskytovali školiace kurzy pre príslušníkov polície a vyšetrovateľov. Tieto školenia odhalili nielen to, že väčšina z nich nie je oboznámená s Nariadením EÚ o právach obetí, ale aj to, že im chýbajú dokonca aj základné vedomosti o zraniteľných skupinách obyvateľstva a ich potrebách. V dôsledku toho sa zvyšuje riziko druhotnej či opakovanej viktimizácie obetí hate crime, zatiaľ čo sa znižuje pravdepodobnosť, že sa tieto obeť budú obracať na orgány činné v trestnom konaní, ak sa v budúcnosti stretnú s podobnými zločinmi.

⁴⁹ Tieto posudky zvyčajne vypracúva Úrad inšpektora pre novinársku etiku, Úrad pre rovnaké príležitosti, Úrad ombudsmana a ďalší odborníci.

ZÁVER A ZHRNUTIE

Táto porovnávacia štúdia sa pokúsila zhrnúť zistenia, ktoré partnerské mimovládne organizácie identifikovali vo svojich národných správach o stave hate crime. Na základe tejto sumarizácie sa dá skonštatovať, že vo všetkých piatich krajinách je fenomén „hate crime“ a „hate speech“ udomácnenu problematikou.

Spoločným znakom mapovaných krajín je, že všetky vo svojich trestných kódexoch nejakým spôsobom rozoznávajú nenávistný motív, a to tak pri verbálnych trestných činoch, fyzických útokoch na osoby, ako aj pri útokoch na majetok osôb. Pre všetky analyzované trestné kódexy platí, že koncipujú kriminalitu hate crime jednak vo forme kvalifikovaných skutkových podstát a jednak vo forme samostatných špecifických trestných činov (ktoré majú nenávistný motív priamo zahrnutý v základnej skutkovej podstate). Tento prístup zároveň predurčuje, že jednotlivé druhy hate crime **nemajú v trestných zákonoch samostatné miesto**, ale v zásade sú rozptýlené v celom zákone.

Partnerské krajiny sa vo svojich národných správach zhodli aj na tom, že **oblasť legislatívy nevnímajú ako kardinálny problém**, ktorý by bránil eliminácii tejto kriminality (s výnimkou Českej republiky, ktorá medzi problémami spomenula aj nedostatky samostatnej právnej úpravy). Za kľúčový problém spoločne označili skôr právno-aplikačné procesy.

Z hľadiska legislatívy sa k sebe najviac približujú Slovensko a Česká republika, ktoré pracujú s konceptom extrémizmu (v Česku je to len na úrovni vládnych politik, zatiaľ čo na Slovensku je fenomén hate crime priamo zahrnutý medzi takzvané trestné činy extrémizmu). Z hľadiska **špecifikácie a právneho spresnenia protiprávných konaní** sa javí maďarská a slovenská úprava ako najprepracovanejšia. Naopak, za najmenej prepracovanú (z hľadiska špecifikácie protiprávných konaní) možno označiť trestnú legislatívu Litvy, ktorá okrem trestného činu „podnecovanie k nenávisti“ nerozoznáva žiaden iný samostatný trestný čin s nenávistným motívom v základnej skutkovej podstate.

Vo vzťahu k chráneným znakom a zraniteľným skupinám, pokiaľ ide o ich explicitné zahrnutie do Trestného zákona, možno označiť za „najskúpejší“ Trestný zákon Českej republiky. Ten explicitne chráni iba päť skupín. Maďarsko má v tomto smere zrejme opačný problém: výpočet chránených skupín je relatívne otvorený a v niektorých prípadoch zá-

kon nedáva odpoveď na to, o ktorú skupinu ide. Podľa mimovládnych organizácií takéto formulácie narúšajú právnu istotu a predvídateľnosť práva.

V prípade Slovenska, Českej republiky a Maďarska sa **za najčastejšiu obeť hate crime označujú** Rómovia; v tesnom závесе za nimi, najmä v roku 2015, nasledovali migranti. Pre Litvu boli dominantnými motívmi pre hate crime príslušnosť k národu, respektíve k LGBTI komunite. Na Malte sú dostupné iba údaje k postaveniu LGBTI osôb a ich skúsenosti s „hate crime“.

Pri pokuse o **vyčíslenie problematiky hate crime a hate speech** všetky zúčastnené krajiny narážali na rovnaký problém: oficiálne štatistiky vedené príslušnými orgánmi nie sú dostatočne špecifické a neumožňujú rozpoznať niektoré bližšie kategorizácie skutku (napríklad to, či bol skutok spáchaný verbálne alebo aký konkrétny nenávisťný motív sa v prípade vyskytol.) Napríklad Slovensko sa z oficiálnych štatistík vedených Ministerstvom vnútra SR nedozvie, koľko prípadov ročne bolo spáchaných v kategórii trestných činov, ktoré majú nenávisťný motív v kvalifikovanej skutkovej podstate (s výnimkou násilných prípadov hate crime). Podobne je na tom Litva. Absolútne zlyhávajúcou krajinou v tomto smere je Malta, ktorá nemá dostupné vôbec žiadne verejné informácie o výskyte tohto druhu kriminality.

Druhým spoločne menovaným problémom pri skúmaní počtu prípadov hate crime v danej krajine bola ich **vysoká latencia**. Všetky zapojené organizácie sa zhodli na tom, že oficiálne registrované skutky hate crime či protiprávneho hate speech neodrážajú skutočný stav. Za dôvody vysokej latencie zhodne označili:

- vzájomnú nedôveru medzi orgánmi činnými v trestnom konaní a zraniteľnými komunitami;
- nedostatok zdrojov a kapacít na poskytovanie pomoci obetiam (čo predurčuje nielen praktickú možnosť pomoci obetiam, ale aj ich vôľu vstupovať do právneho procesu samy, bez právnej a inej podpory);
- skúsenosť obetí s viktimizáciou, bagatelizovaním skutkov a nedotiahnutím prípadu (čo znižuje odhodlanosť obetí nahlasovať skutky) a pod.

Jadrom komparatívnej štúdie bola analýza právno-aplikačných nedostatkov v oblasti stíhania a vyšetrovania hate crime. Je zaujímavé, že napriek rozdielnemu právnemu prostrediu daných krajín sa takmer **všetky stretávajú s rovnakým druhom problémov**. Za všetky spomeňme:

- problém právnej kvalifikácie, t. j. tendenciu orgánov činných v trestnom konaní vyhodnocovať konanie zmierlivo, ba až bagatelizujúco (Slovensko, Česko, Maďarsko, Litva);
- tendencia nepostihovať hate speech na internete (všetky krajiny);
- problémy s preukazovaním úmyslu páchatela (Česko, Slovensko, Litva);
- problémy s využívaním znaleckých zhodnotení (Slovensko, Litva);
- často nepriateľské nastavenie polície voči príslušníkom rómskej menšiny (Česko, Maďarsko, Slovensko).

Výsledkom týchto nedostatkov je nízky počet skutkov identifikovaných ako hate crime či protiprávny hate speech, nízka miera objasnenosti, zastavovanie stíhania a nízky počet odsúdených.

Partnerské organizácie zo Slovenska a z Maďarska chcú prispieť k odstráneniu niektorých determinantov spojených s vysokou latenciou hate crime a hate speech čiastočne aspoň tým, že vo svojich krajinách zriadia **online nástroj na nahlasovanie týchto trestných činov**. Pri vytváraní spomenutého nástroja budú čerpať zo skúseností partnerskej organizácie v Česku, ktorá podobný nástroj prevádzkuje. Online nahlasovací mechanizmus, ktorého spustenie sa plánuje v prvej polovici roku 2018, bude zároveň zavŕšením spolupráce všetkých partnerských krajín podieľajúcich sa na realizácii projektu Tackling hate crime and hate speech.

NAHLASOVACIE MECHANIZMY PRE HATE CRIME A HATE SPEECH V EURÓPE: ZBIERKA PRÍKLADOV DOBREJ PRAXE

METODOLÓGIA

Predložený dokument o mechanizmoch nahlasovania prípadov hate crime a hate speech vznikol ako jeden z výstupov projektu *Tackling hate crime and hate speech in Europe* (Potieranie zločinov z nenávisti a nenávisťných prejavov, JUST/2015/RRAC/AG/VICT/8991). Na realizácii projektu, podporeného Európskou komisiou, sa podieľali mimovládne organizácie zo Slovenska (Človek v ohrození), z Česka (In Iustitia), Maďarska (Subjective Values Foundation), Litvy (Human Rights Monitoring Institute) a Malty (The People for Change Foundation).

Základom pre tvorbu zbierky príkladov dobrej praxe v nahlasovaní hate crime a hate speech sa stali dve metódy zberu dát o funkčných nástrojoch v Európe:

1. IDENTIFIKÁCIA PRÍKLADOV DOBREJ PRAXE PARTNERSKÝMI KRAJINAMI

Jednou z úloh zapojených partnerských organizácií bolo identifikovať vo svojej krajine existujúce nástroje na nahlasovanie prípadov hate crime a hate speech. Východiskom pre zhromaždenie potrebných informácií o nástrojoch, ako aj kritériom ich vyhodnocovania bola pripravená metodológia zberu dát o nástrojoch a tiež štruktúrovaný dotazník.

ČESKÁ REPUBLIKA

Spomedzi všetkých partnerov bola In IUSTITIA z Českej republiky jedinou organizáciou, ktorá disponuje vlastným nahlasovacím mechanizmom. Okrem neho partnerská organizácia opísala aj mechanizmy nahlasovania prevádzkované políciou:

- nástroj prevádzkovaný In IUSTITIA;
- nahlasovací nástroj pre trestné činy z nenávisti, ktorý má k dispozícii Polícia ČR;
- nahlasovací nástroj pre verbálne a online šírené trestné činy z nenávisti, ktorý má k dispozícii Polícia ČR.

MALTA

Nadácia Ľudia za zmenu (The People for Change Foundation), mimovládna organizácia pôsobiaca na Malte, opísala tieto tri nahlasovacie nástroje:

- eMORE – Monitorovanie a nahlasovanie online hate speech v Európe;
- Report Racism Malta (Nahlasuj rasizmus na Malte)
- UNI-FORM: spoločná platforma mimovládnych organizácií a bezpečnostných zložiek na potieranie prípadov hate crime a online hate speech namierených proti LGBT osobám

LITVA

Zástupcovia z Litvy analyzovali nástroje prevádzkované mimovládnyimi organizáciami v Litve a tiež nástroj, ktorý má v réžii štátny orgán:

- www.epolicija.lt;
- litovské centrum pre ľudské práva (prihlasovací formulár na webovom sídle);
- Regulačný úrad Litovskej republiky pre komunikáciu: horúca linka „priateľský internet“;
- Uni-form – mobilná aplikácia.

MAĎARSKO

Maďarskí partneri, Nadácia Subjektívne hodnoty (Subjective Values Foundation), analyzovali tri príklady dobrej praxe, konkrétne nástroje týchto organizácií:

- nadácia Akcia a ochrana proti hate speech;
- Európske centrum pre práva Rómov v oblasti hate crime;
- Národný úrad pre médiá a informačné prostriedky (oblasť hate speech).

SLOVENSKO

Iná situácia bola v Slovenskej republike, kde nejestvuje žiaden online nahlasovací mechanizmus pre problematiku hate crime. Podarilo sa identifikovať iba jeden nástroj na nahlasovanie hate speech, no ten nemožno označiť za príklad dobrej praxe. Do tohto dokumentu bol zahrnutý skôr ako príklad zlej praxe a môže slúžiť ako ukážka toho, čomu sa pri vývoji a tvorbe takéhoto mechanizmu oplatí vyhnúť.

- www.stopline.sk

2. MEDZINÁRODNÝ SEMINÁR O NAHLASOVACÍCH NÁSTROJOCH V BRATISLAVE

Ďalším zdrojom informácií bol medzinárodný seminár o online mechanizmoch na zhromažďovanie údajov o hate crime a hate speech, ktorý zorganizovalo občianske združenie Človek v ohrození ako jeden z výstupov uvedeného projektu. Seminár sa konal v Bratislave v dňoch 9. – 10. novembra 2017 a zúčastnili sa na ňom zástupcovia mimovládnych organizácií, štátnych orgánov a akademických inštitúcií z niekoľkých európskych krajín. O prezentáciu online nástrojov sa postarali zástupcovia partnerských organizácií (In IUSTITIA z Českej republiky a Nadácia Ľudia za zmenu z Malty) a dvaja špeciálne pozvaní účastníci: Monika Kopytowska z Univerzity v Lodži, ktorá prezentovala jestvujúci mechanizmus v Poľsku, a Shane O'Curry z organizácie ENAR Ireland, ktorý prezentoval podobný mechanizmus z Írska.

Predkladaná zbierka príkladov dobrej praxe vznikla ako spoločný materiál organizácií zúčastnených na projekte a zmienенých hostí z Poľska a Írska.

3. ONLINE DOTAZNÍK

Základný opis a informácie o analyzovaných mechanizmoch pochádzajú predovšetkým z odpovedí na otázky dotazníka, ktorý bol šírený počas projektu.

Vyplnený dotazník sme dostali aj od organizácie **Faith Matters** zo Spojeného kráľovstva, ktorá prevádzkuje nástroj nazvaný **Tell Mama** (Povedz mame), ktorý je jedným z najlepších príkladov dobrej praxe a ktorý sme takisto zahrnuli do tejto publikácie.

Veríme, že uvedená zbierka pomôže ostatným kolegom z mimovládnych organizácií v Európe, prípadne iným subjektom, ktoré aktuálne stoja pred rovnakou úlohou ako Slovensko a Maďarsko (vytvoriť efektívny mechanizmus na zber dát o problematike hate crime a hate speech), inšpirovať sa príkladmi fungujúcich nástrojov v Európe.

Irena Bihariova, editorka

ZBIERKA ANALYZOVANÝCH NAHLASOVACÍCH MECHANIZMOV V EURÓPE

Nasledujúca tabuľka obsahuje prehľad nástrojov, ktoré partneri projektu a oslovení odborníci z Európy analyzovali. O žiadnom z nich nemožno povedať, že je absolútne ideálnym príkladom z praxe; pri viacerých mechanizmoch sa podarilo identifikovať ich silné aj slabé stránky. Výnimkou je nástroj stopline.sk zo Slovenskej republiky, ktorý bol analyzovaný ako príklad zlej praxe.

Pri vyhodnocovaní dotazníkov, ktoré slúžili na zber informácií o jednotlivých nástrojoch, sme posudzovali najmä tieto kritériá:

1. Účel, ktorý má nástroj plniť

- či nástroj slúži na zber dát a monitoring problematiky, prípadne či je priamo prepojený na orgány činné v trestnom konaní;
- čo sa deje s podnetom, ktorý je prostredníctvom mechanizmu nahlásený prevádzkovateľovi;
- či sa zozbierané podnety pretavujú do oficiálnych štatistík kriminality, prípadne spracúvajú do národných správ;
- či a aký typ asistencie je ohlasovateľovi ponúknutý.

2. Dostupnosť pre cieľové skupiny

- forma nástroja (online dotazník, hotline, mailový kontakt atď.);
- kto môže ohlásiť skutok (obete, svedkovia, tretie strany atď.);
- jazykové mutácie nástroja;
- viditeľnosť a spôsob propagácie;
- množstvo nahlásených prípadov ročne.

3. Ochrana ohlasovateľa a komunikácia s ním

- či je možné nahlásiť skutok anonymne;
- komu sa sprístupňujú informácie získané vďaka nástroju.

Tabuľka 1: Prehľad väčšiny nástrojov analyzovaných partnermi projektu a prizvanými expertmi

MAĎARSKO	
POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
Nadácia Akcia a ochrana (MVO) <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník • e-mailová adresa • osobne • telefónna linka 24/7 	Nahlasovanie prípadov hate speech <ul style="list-style-type: none"> • Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady. • Právna pomoc.
Európske centrum pre práva Rómov¹ (MVO) <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník 	Nahlasovanie prípadov hate crime a hate speech <ul style="list-style-type: none"> • Zhromažďovanie údajov s cieľom lepšie pochopiť rozsah problému. • Člen právneho oddelenia vyberie relevantné podnety, aby mohol následne predkladať žiadosti o informácie príslušným štátnym úradom (napríklad aby zistil, či sa začalo vyšetrovanie).
Národný úrad pre médiá a informačné prostriedky (štátny orgán) <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník 	Nahlasovanie prípadov hate speech <ul style="list-style-type: none"> • Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady. • Všetky informácie sa postupujú orgánom činným v trestnom konaní. • Národný úrad pre médiá a informačné prostriedky prevádzkuje centrálnu databázu súdnych rozhodnutí o zabránení prístupu k elektronickej komunikácii (KEHTA). Systém KEHTA v súčasnosti zhromažďuje údaje príkazov o zabránení prístupu prijatých súdmi, ako aj Národnou správou daní a ciel, a postupuje ich prevádzkovateľom elektronických komunikačných služieb. Údaje obsiahnuté v systéme KEHTA nie sú považované za verejne prístupné informácie.

MALTA	
POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>eMORE – Monitorovanie a nahlasovanie online hate speech v Európe²</p> <ul style="list-style-type: none"> • mobilná aplikácia https://www.emoreproject.eu/about-project/ 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oznámenia smerujú na mimovládne organizácie a organizácie poskytujúce služby. • Oznámenia slúžia na výskum a mimovládne organizácie ich nepostupujú ďalej. • Podľa SOS Malta, mimovládnej organizácie, ktorá službu prevádzkuje, tento nahlasovací nástroj slúži na účely zhromažďovania údajov a usmerňovanie oznámení. • Keď sa vyskytne jasný prípad hate speech, SOS Malta ho nahlási sociálnym sieťam a úradom a informuje o výsledku oznamovateľa prostredníctvom aplikácie.
<p>REPORT RACISM MALTA Nadácia Ľudia za zmenu (MVO)</p> <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník • papierový formulár http://www.reportracism-malta.org/ 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech a hate crime</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady. • Rozhodnutie postúpiť oznámenie úradom závisí od želania obete alebo oznamovateľa. • Podpora obetiam: základné informácie o procese, pomoc pri vyplňaní formálnych oznámení, odporúčenie ďalších organizácií, ktoré poskytujú služby.
<p>UNI-FORM Zástupcom pre Maltu je Maltské hnutie za práva gejov (Malta Gay Rights Movement).³</p> <ul style="list-style-type: none"> • mobilná aplikácia http://www.uni-form.eu/en-us 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech a hate crime proti LGBTI osobám</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady. • Právna pomoc. • Psychologická pomoc a poradenstvo.

LITVA	
POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>Policijný zbor Litvy podliehajúci Ministerstvu vnútra Litvy</p> <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník www.epolicija.lt 	<p>Nahlasovanie všetkých trestných činov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oznámenia sú postupované orgánom činným v trestnom konaní. • Ak oznamovatelia poskytnú svoje údaje, polícia ich môže kontaktovať kvôli doplňujúcim otázkam alebo informovať o postupe vo vyšetrovaní.
<p>Litovské centrum pre ľudské práva (MVO)</p> <ul style="list-style-type: none"> • formulár dostupný na webovom sídle⁴ 	<p>Nahlasovanie prípadov podnecovania k násiliu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zjednodušený nahlasovací formulár na webovom sídle, ktorý sa po zaklíknutí „podat“ zmení na sťažnosť, ktorú následne oznamovatelia musia sami posunúť na políciu prostredníctvom e-mailového nahlasovacieho mechanizmu.
<p>Horúca linka „priateľský internet“ – Regulačný úrad Litovskej republiky pre komunikáciu (RRT)</p> <p>https://pranesk.draugiskasintemetas.lt/en/about-us/7</p>	<p>Nahlasovanie prípadov online šikany, pedofílie, pornografie, násilia, rasizmu/xenofóbie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Všetky oznámenia sú preverované zamestnancami linky pomoci. • Ak je nahlásený obsah protiprávny alebo škodlivý a stále sa nachádza na litovských serveroch, zamestnanci informáciu postúpia príslušným litovským úradom (t. j. policajnému zboru alebo Úradu inšpektora pre novinársku etiku). • Ak sa nahlásený protiprávny alebo škodlivý obsah nachádza na medzinárodných serveroch, zamestnanci informáciu postúpia medzinárodnej linke INHOPE.

ČESKÁ REPUBLIKA

POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>In IUSTITIA (MVO) ⁵</p> <ul style="list-style-type: none"> • online dotazník • e-mailová adresa (poradna@in-ius.cz) • telefónna linka • osobne <p>http://www.in-ius.cz/formular/</p>	<p>Nahlasovanie trestných činov z nenávisťi, nenávisťných prejavov, priestupkov a obťažovania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oznamovateľ je informovaný o prijatí oznámenia automatickou odpoveďou. Ak oznamovateľ požiada o pomoc, služba ho kontaktuje do troch pracovných dní a poskytne mu potrebné informácie a/alebo ponúkne sociálne a právne služby. • Právna pomoc vrátane zastupovania pred súdom právnikmi In IUSTITIA. • Psychologická pomoc/poradenstvo – kontakty na príslušných poradcov. • Sociálna pomoc/poradenstvo v prípade záujmu médií, v prípade záujmu oznamovateľa o bezpečnostný plán atď.

ÍRSKO

POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>iReport.ie ENAR Írsko</p>	<p>Nahlasovanie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rasizmu v médiách alebo na internete 2. Fyzického ublíženia/zneužitia/poškodenia vecí/diskriminácie 3. Grafitov <ul style="list-style-type: none"> • Primárnym účelom iReport.ie je zaznamenávať údaje o prípadoch hate speech a hate crime namiesto kontaktovania polície. • ENAR Írsko má uzatvorenú dohodu s niektorými príslušnými orgánmi o postupovaní len tých prípadov, ktoré by mohli byť vhodné z hľadiska strategickej litigácie. • „Nahlasovací dokument“ poskytuje obetiam informácie o podporných službách aj o spôsoboch, ako si uplatniť škodu. • ENAR Írsko spája obeť s relevantnými členskými organizáciami siete ENAR, ktoré sa zaoberajú poskytovaním konkrétnej pomoci. Základným účelom systému je to, aby jestvujúca sieť podporných organizácií bola schopná zaznamenávať rasistické incidenty. • Anonymizované prípady a údaje sú publikované v periodických správach a neskôr používané na analytické účely. ⁶ ENAR Írsko publikuje svoje dáta v polročných, ako aj tematických správach o špecifických aspektoch rasizmu (napríklad afrofóbia, islamofóbia atď.). Tieto správy sú distribuované médiám, zákonodarcom a členom vlády, celoštátnym úradom vrátane polície, medzinárodným a medzivládny organizáciám atď.

SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO

POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>Tell MAMA Faith Matters (MVO)</p> <ul style="list-style-type: none"> • telefónna linka • e-mailová adresa • aplikácia whatsapp • aplikácia messenger • formulár na webovom sídle <p>https://tellmamauk.org/</p>	<p>Nahlasovanie prípadov hate crime, hate speech, vandalizmu alebo diskriminácie proti moslimom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaškolení pracovníci Tell MAMA poskytujú obetiam duchovnú podporu a ponúkajú im zastupovanie pred inštitúciami, napríklad políciou (pri podávaní podnetu), bytovým združením, školou atď. • Takisto nasmerujú obeť na špecializované organizácie, ktoré sa zaoberajú poskytovaním právnej/psychologickej pomoci. • Na základe partnerskej dohody s 18 policajnými útvarmi po celom Spojenom kráľovstve týmto útvaram na vyžiadanie poskytujú anonymizované údaje o konkrétnych prípadoch.

POĽSKO	
POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>Otvorená republika – Združenie proti antisemitizmu a xenofóbii</p> <ul style="list-style-type: none"> online dotazník www.zglosnienawisc.otwarta.org 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech, diskriminácie, násilia a vandalizmu</p> <ul style="list-style-type: none"> Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady. Neskôr je informácia postúpená orgánom činným v trestnom konaní, zvyčajne vo forme oznámenia o potenciálnom trestnom čine. Nahlásené incidenty sú archivované v online databáze. Právna pomoc.
<p>HejtStop – Združenie „Projekt: Poľsko“ (MVO)</p> <ul style="list-style-type: none"> online dotazník aplikácia pre Androidy a iOS 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech na internete a grafitov (oznamovateľ prípadu grafitov musí poskytnúť adresu, ako aj opis a fotografiu grafitu/grafitov)</p> <ul style="list-style-type: none"> Nahlásené prípady najskôr preverujú mimovládne organizácie, aby odstránili zjavne irelevantné prípady; neskôr je informácia postúpená orgánom činným v trestnom konaní. Pri zistení prípadu hate speech je ihneď upovedomený správca stránky. Nahlásené incidenty sú archivované a zverejňované v online databáze.
<p>C.O.N.T.A.C.T (medzinárodný tím MVO)⁷</p> <p>www.reportinghate.eu</p>	<p>Nahlasovanie prípadov fyzického násilia, sexuálneho násilia, verbálneho útoku, poškodenia alebo krádeže majetku, diskriminácie a hate speech na internete</p> <ul style="list-style-type: none"> Hlavným účelom systému je vytvoriť databázu prípadov hate speech a hate crime na výskumné účely a aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia (a potenciálne aj na vyvíjanie nátlaku na zmenu politik). Oznámenia sú vyhodnocované a analyzované výskumníkmi. Získané informácie nie sú postupované orgánom činným v trestnom konaní. Nahlásené incidenty sú archivované a zverejňované v online databáze.

SLOVENSKO	
POSKYTOVATEĽ A FORMA NÁSTROJA	ÚČEL NÁSTROJA, SPRACÚVANIE OZNÁMENÍ, POSKYTOVANIE POMOCI
<p>STOPLINE.SK, E-Slovakia (MVO)</p> <ul style="list-style-type: none"> online dotazník www.stopline.sk 	<p>Nahlasovanie prípadov hate speech a iných protiprávných alebo škodlivých javov v online prostredí (napríklad detskej pornografie, obťažovania, stalkingu, online šikanovania atď.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Cieľom malo byť odstránenie hate speech a iného škodlivého obsahu z internetu prostredníctvom komunikácie s administrátormi, poskytovateľmi či majiteľmi internetových služieb.

- Nahlasovací nástroj prevádzkuje Európske centrum pre práva Rómov, ktoré má sídlo v Budapešti, ale údaje sa zhromažďujú vo Francúzsku a v Taliansku. Tento mechanizmus sa nachádza v posledných štádiách vývoja a má začať riadne fungovať začiatkom roku 2018. Táto správa pracuje s informáciami z pilotnej fázy projektu, ktorá prebehla v roku 2016.
- Medzinárodný tím, ktorý na Malte zastupuje mimovládna organizácia SOS Malta.
- Ďalšími partnermi projektu sú ILGA Portugal, Çavaria, Estónske centrum pre ľudské práva, Spoločnosť Háttér, MOZAIKA, LGL, FELGTB a Galop.
- Pozri <http://manoteises.lt/reikia-pagalbos/pranesk-apie-neapykantos-kurstyma/>
- Okrem samotného nahlasovacieho mechanizmu prevádzkuje In IUSTITIA aj významný nadstavbový program. Jej zamestnanci pravidelne monitorujú médiá, sociálne siete a ďalšie zdroje v záujme identifikácie možných prípadov hate speech.
- Získané údaje sú vykazované a prezentované spôsobom kompatibilným s monitorovacími požiadavkami Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD), Agentúry EÚ pre základné práva (FRA), Úradu OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR), Európskeho výboru pre rasizmus a intolercanciu (ECRI) a ďalších medzinárodných ľudskoprávných orgánov.
- Vytvorenie online siete, monitorovacieho tímu a telefónnej aplikácie na potieranie taktiky hate crime (C.O.N.T.A.C.T.) je názov projektu podporovaného Európskou úniou, ktorý sa zameriava na prípady hate speech a hate crime rasistickej, xenofóbnej, homofóbnej alebo transfóbnej povahy. Partnermi projektu sú organizácie z Cypru, Dánska, Grécka, Talianska, Litvy, Malty, Poľska, Rumunska, zo Španielska a Spojeného kráľovstva.

HLAVNÉ VÝHODY A NEVÝHODY IDENTIFIKOVANÉHO NAHLASOVACIEHO MECHANIZMU

1. Výber vhodnej formy nahlasovacieho mechanizmu pre konkrétnu cieľovú skupinu

Takmer všetky analyzované nástroje umožňovali nahlasovanie prostredníctvom online dotazníkov. Pre niektoré typy incidentov alebo kvôli zhromažďovaniu dát o špecifických fenoménoch sa však oplatí vytvoriť aj doplnkové formy. Napríklad v prípade online nástroja prevádzkovaného maďarskou nadáciou Akcia a ochrana, ktorá dokumentuje prípady antisemitizmu, sa ukázala užitočná aj telefonická linka. Zástupcovia nadácie tvrdia, že nepretržitú telefonickú linku využívajú najmä staršie osoby, čo korešponduje so skutočnosťou, že práve títo ľudia sú častou obeťou antisemitizmu a nie sú veľmi naklonení využívaniu online nástrojov.¹

Podobný prístup by bolo zrejme vhodné uplatniť aj na Slovensku, najmä s ohľadom na podmienky vylúčených rómskych komunít, ktoré nemajú prístup k internetu.

Naproti tomu partneri z Litvy považujú za výhodný online nástroj prevádzkovaný Regulačným úradom Litovskej republiky pre komunikáciu (RRT). Zatiaľ čo aplikácie sú pohodlné z hľadiska spontánneho nahlasovania, mnohí používatelia mobilných telefónov nemajú na svojich prístrojoch dostatočný objem pamäte a ako prvé vymazávajú aplikácie, ktoré nevyužívajú v každodennom živote.² Na druhej strane, hlavnou výhodou mobilnej aplikácie je rýchly prístup, predovšetkým pre mladých ľudí. Niekedy je vyššia pravdepodobnosť, že obeť nahlási incident okamžite prostredníctvom mobilného telefónu, pretože kým príde domov a sadne si k počítaču, aby vyplnila formulár, môže sa stať, že zmení názor. Z tohto dôvodu sa kombinácia oboch verzií (t. j. mobilná aplikácia plus formulár na webovom sídle) javí ako optimálna.

1 Zbierka príkladov dobrej praxe v oblasti nahlasovacích nástrojov trestných činov z nenávisťi v Maďarsku, Subjective Value Foundation, 2018.

2 Zbierka príkladov dobrej praxe v oblasti nahlasovacích nástrojov trestných činov z nenávisťi v Litve, Human Rights Monitoring Institute, 2017.

2. Správne nastavená štruktúra a rozsah dotazníkov

Štruktúra dotazníka by mala vždy zodpovedať účelu, na ktorý je nástroj prevádzkovaný (výskumné účely, zber dát, identifikácia obetí, právna pomoc a pod.)

Rovnako dôležitý je aj rozsah dotazníkov: napríklad pri nástrojoch, ktoré prevádzkuje ERRC v Maďarsku, ENAR v Írsku a čiastočne aj In IUSTITIA v Českej republike, možno za slabú stránku označiť ich prílišnú podrobnosť. Naopak, v prípade slovenského stopline.sk bol dotazník až príliš stručný a rozsahom obmedzený – obsahoval iba políčko na opis skutku a priloženie odkazu.

Za výhodu dotazníkových foriem možno označiť, ak ich štruktúra umožňuje oznamovateľovi „zakliknúť“ viacero odpovedí z predpísaných možností a ak sú v štruktúre zároveň „otvorené políčka“, v ktorých oznamovateľ môže bez obmedzenia znakov opísať všetko, čo považuje za dôležité.

3. Podpora obeť formou poskytovania služieb a otázka kapacít

Všetci partneri projektu a odborníci analyzujúci identifikované nástroje sa takmer unisono zhodli, že ak mechanizmus neponúka ďalšiu spoluprácu s obeťami, neposkytuje právne poradenstvo či iné druhy služieb, jeho užitočnosť a dosah sa znižuje. Je oveľa ťažšie motivovať obeť na ohlásenie skutku, ak vie, že samotným ohlásením nijako nezlepší svoju situáciu a nemá z toho žiaden úžitok.

V tomto smere možno vyzdvihnúť nástroj In IUSTITIA, ktorý klientom ponúka najširší rozsah služieb vrátane zastupovania pred súdom. Na druhej strane treba povedať, že motivujúcim faktorom na nahlasovanie skutkov je zrejme skôr povedomie zraniteľných skupín o právnych službách poskytovaných touto organizáciou a ich reputácia než samotná existencia nástroja.

Poskytnúť aspoň čiastočný právny servis sa však pre mimovládne organizácie ukazuje byť najväčšou výzvou, pretože sa dlhodobo sťažujú na personálnu a finančnú náročnosť takýchto služieb a s tým spojený nedostatok kapacít.

Čiastočne kompromisným riešením môžu byť príklady z Írska, Veľkej Británie či do istej miery z Malty, kde sa podarilo vybudovať nahlasovacie nástroje ako mechanizmy na postupovanie prípadov. Napríklad hlavnou prednosťou nástroja prevádzkovaného združením UNI-FORM je inštitucionálna spolupráca, ktorá je dostatočne flexibilná, aby používateľom poskytla možnosť voľby, či incident nahlásia na políciu alebo nie, a zároveň dostatočne robustná, aby slúžila ako mechanizmus postupovania prípadov. Za hlavnú prednosť nástroja prevádzkovaného organizáciou ENAR Írsko možno označiť dohodu s niektorými orgánmi o postupovaní potenciálne strategických súdnych prípadov, ako aj schopnosť spojiť obeť s relevantnými členskými organizáciami, ktoré sa zaoberajú poskytovaním konkrétnej pomoci.

Zaškolení terénni pracovníci Tell MAMA poskytujú obetiam duchovnú podporu a ponúkajú im zastupovanie pred inštitúciami. Takisto vedú nasmerovať obeť na špecializované organizácie, ktoré sa zaoberajú poskytovaním právnej či psychologickej pomoci.³

4. Ochrana obeť/ohlasovateľa a budovanie dôvery

Viaceré analyzované nástroje (s výnimkou napríklad Írska či Poľska) umožňujú postúpiť získaný podnet polícii. Za ideálne riešenie možno považovať, ak dotazník dáva klientovi možnosť voľby.

Problém nastáva v situácii, ak po podaní podnetu na políciu vznikne potreba pokračovať v právnych krokoch a oznamovateľ nemá záujem zúčastňovať sa na nich. Kolegovia zo Slovenska aj z Českej republiky upozornili na situácie, keď orgány činné v trestnom konaní požadujú priamu súčinnosť od obeť a nepostačuje im spolupráca s prevádzkovateľom nástroja. V tomto prípade je náročné citlivo vyvážiť dva protichodné záujmy, ktoré po nahlásení skutku nastávajú: na jednej strane prevádzkovateľ nástroja chce chrániť klienta (t. j. oznamovateľa), ktorý si neželá zúčastňovať sa na úkonoch vo vzťahu k orgánom činným v trestnom konaní (no nebráni sa tomu, aby prevádzkovateľ nástroja jeho skutok oznámil polícii); na druhej strane stojí záujem orgánov činných v trestnom konaní o sprostredkovanie kontaktu na obeť, aby mohli vo veci ďalej konať.

Za vhodné odporúčanie alebo skôr námet na odbornú diskusiu v tom-

³ Zbierka príkladov dobrej praxe v oblasti nahlasovacích nástrojov trestných činov z nenávisťi vo Veľkej Británii, Faith Matters, 2017.

to smere možno označiť opatrenie, keď vyšetrojúce orgány akceptujú prevádzkovateľa nástroja ako osobu splnomocnenú (na základe predloženého splnomocnenia udeleného oznamovateľom) na sprostredkovanie potrebných informácií orgánom činným v trestnom konaní, respektíve keď by sa sama mimovládna organizácia stala oznamovateľom skutku a bola by to výlučne ona, kto by bol prizývaný k potrebným úkonom a zodpovednosti.

Okrem ochrany obeť vo vzťahu k policajným orgánom je dôležitá aj ochrana samotnej databázy prípadov. Za nedostatok nástroja prevádzkovaného ERRC bol označený práve fakt, že dotazník je dostupný ako google formulár/dotazník.⁴

5. Adresnosť a viditeľnosť

Slabá viditeľnosť a adresnosť boli označené za slabinu takmer všetkých nástrojov. Vplyv na to môže mať aj vecný rozsah, ktorý chce nástroj zmapovať: napríklad v prípade nástroja prevádzkovaného policajným oddelením Litvy slúži nástroj na ohlasovanie akýchkoľvek trestných činov. To môže byť jeho slabinou, pretože nie je primárne určený ani špecificky zameraný na obeť hate crime a možno preto vykazuje slabý záchyt týchto skutkov.

Naopak, za zaujímavý nápad možno označiť prístup maltskej mimovládnej organizácie SOS Malta, ktorá je členom tímu prevádzkujúceho nástroj E-More: aplikácia slúži ako výskumný nástroj, a preto je využívaná učiteľmi, mimovládnyimi organizáciami a ďalšími aktérmi, ktorých táto oblasť špecificky zaujíma. SOS Malta zistila, že potenciálni oznamovatelia sú náchylnejší dôverovať svojim učiteľom, príbuzným alebo známym ako formálnym inštitúciami, pretože panuje všeobecná nedôvera v to, že polícia bude venovať prípadu hate speech primeranú vážnosť.⁵

Pokiaľ ide o viditeľnosť, Monika Kopytowska z Univerzity v Lodži, ktorá bola medzi expertmi spolupracujúcimi na tomto dokumente, odporučila, že tieto platformy by mali mať trojakú funkciu:

⁴ Zbierka príkladov dobrej praxe v oblasti nahlasovacích nástrojov trestných činov z nenávisťi v Maďarsku, Subjective Values Foundation, 2018.

⁵ Zbierka príkladov dobrej praxe v oblasti nahlasovacích nástrojov trestných činov z nenávisťi na Malte, The People for Change Foundation, 2017.

1. Zvyšovať povedomie o probléme prostredníctvom poskytovania informácií o jeho rozsahu, následkoch a dostupných právnych nástrojoch;
2. ponúkať nahlasovací nástroj a slúžiť ako (priamy či nepriamy) článok medzi obeťami a národnými orgánmi činnými v trestnom konaní; a napokon
3. prostredníctvom poukazovania na jednotlivé incidenty povzbudzovať občanov, aby od orgánov činných v trestnom konaní, ako aj vládnych predstaviteľov vyžadovali, aby konali v rámci svojich právomocí.⁶

ZHRNUTIE

Hlavné princípy dobrej praxe

1. NÁJSŤ SPRÁVNY POMER MEDZI MNOŽSTVOM POŽADOVANÝCH INFORMÁCIÍ A DĺŽKOU DOTAZNÍKA

Niektoré krajiny vyvinuli značne rozsiahle dotazníky, ktorý úlohou je získať čo najobsiahlejšie informácie o rôznych aspektoch nahlasovaných prípadov. Hoci tieto informácie sú dôležité, prílišný dôraz na detail často ľudí odrádza od používania týchto mechanizmov, ak vyplnenie takéhoto formulára trvá príliš dlho. Menej je v takomto prípade viac, pretože vždy jestvuje možnosť požiadať o doplnujúce informácie.

2. KOREKTNE MANAŽOVAŤ OČAKÁVANIA OZNAMOVATEĽOV A SPREHLADNIŤ PROCEDÚRY

Ľudia, ktorí nahlasujú incidenty hate speech a hate crime, mávajú veľmi často rozličné predstavy o tom, ako by sa ich prípad mal ďalej vyvíjať. Niektorí chcú jednoducho incident nahlásiť bez toho, aby museli podávať trestné oznámenie; iní, naopak, očakávajú právnu pomoc pri podávaní podnetu na políciu alebo prokuratúru. Je dôležité mať v tomto procese jasno a vedieť oznamovateľovi povedať, čo bude nasledovať po nahlásení prípadu. Skôr než prípad postúpíte polícii, ubezpečte sa, že oznamovateľ je uzrozumený s tým, že ho polícia v budúcnosti môže opätovne kontaktovať.

⁶ Monika Kopytowska: „Štúdia o dobrých praktikách na Malte týkajúca sa mechanizmu na nahlasovanie hate crime a hate speech“, Poľsko, 2018.

3. UMOŽNIŤ ANONYMNÉ NAHLASOVANIE

Na rozdiel napríklad od úradného podnetu na trestné stíhanie sú nahlasovacie mechanizmy často používané obeťami alebo svedkami, ktorí nemajú žiadny záujem o odhalenie svojej identity. Vďaka tomu, že im umožníte nahlásiť incident anonymne, sa z týchto mechanizmov stane dôležitý nástroj na zhromažďovanie údajov o prípadoch, ktoré sa nikdy nedostanú k oficiálnym orgánom.

4. PROPAGOVAŤ MECHANIZMY V RÁMCI SPRÁVNEJ CIEĽOVEJ SKUPINY

Bez systematického zvyšovania povedomia o nahlasovacích mechanizmoch sa nikdy nestanú známymi medzi obeťami alebo svedkami incidentov hate crime a hate speech. Preto je dôležité, aby ste kampane na zvyšovanie povedomia a propagáciu týchto nástrojov čo najlepšie zamerali na správnu cieľovú skupinu, ktorá je najčastejším terčom nenávisti vo vašej krajine.

5. POSKYTOVAŤ ROZHRAŇIE PRE VIACERO JAZYKOV

Keďže častými obeťami incidentov hate crime sú cudzinci alebo príslušníci národnostných menšín, ubezpečte sa, že nahlasovací mechanizmus je zrozumiteľný aj pre zraniteľné skupiny vo vašej krajine.

6. CHRÁNIŤ ZÍSKANÉ ÚDAJE A IDENTITU OZNAMOVATEĽOV

Informácie poskytované obeťami a svedkami môžu byť citlivé, preto je nevyhnutné chrániť systém/databázu nahlasovaných prípadov pred akýmkoľvek narušením. Organizované nenávistné skupiny sa môžu obrátiť na hakerov, ktorí by mohli využiť nedostatočnú ochranu vášho systému a získať z neho cenné a citlivé údaje. Základný štandard pre IT bezpečnosť, ktorý je bežný pre iné oblasti činnosti mimovládnych organizácií, by preto mal byť posilnený.

MANUÁL NA VÝVOJ ONLINE NÁSTROJA NA NAHLASOVANIE TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI

ÚVOD

V rokoch 2016 až 2018 realizovalo päť mimovládnych organizácií z Česka (In IUSTITIA), zo Slovenska (Človek v ohrození), z Maďarska (Subjective Values Foundation), Litvy (Human Rights Monitoring Institute) a Malty (The People for Change Foundation) medzinárodný projekt „Tackling hate crime and hate speech in Europe“, ktorý mal za cieľ – okrem iného – podelenie sa o skúsenosti týkajúce sa fungovania online nástroja na nahlasovanie trestných činov z nenávisťi (takzvané hate crimes) a protiprávnych nenávisťných prejavov („hate speech“).

Kým v Česku, Litve, Maďarsku a na Malte existovali takéto nástroje, na Slovensku bol známy len jeden nástroj, aj to v čase realizácie projektu už mimo prevádzky. Mimovládna organizácia Človek v ohrození, ktorá daný nástroj analyzovala, ho označila za príklad skôr zlej než dobrej praxe. O to viac sa javilo potrebné využiť skúsenosti partnerov projektu a vyvinúť takýto nástroj aj na Slovensku.

V predmetnej publikácii opisujeme proces, ktorý sme na základe zozbieraných príkladov dobrej praxe zo zahraničia uplatnili pri tvorbe nahlasovacieho nástroja na Slovensku. Samotnej výrobe predchádzalo viacero krokov a etáp, ktoré v tejto publikácii opisujeme bližšie.

Ich cieľom bolo nadstaviť fungovanie nástroja tak, aby:

- poskytoval čo naj dôveryhodnejší priestor pre obete, svedkov či iné osoby, prostredníctvom ktorého sa budú deliť o svoju skúsenosť s prípadmi trestných činov z nenávisťi a protiprávnej rétoriky;
- slúžil ako nástroj, ktorý umožní mimovládnym organizáciám, ale aj štátu presnejšie konfrontovať oficiálne štatistiky danej kriminality so skutočným stavom.

Rovnako sme sa pri príprave nástroja sústredili na predvídanie a elimináciu rizík, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť jeho využívanie.

Na základe analýzy existujúcich nahlasovacích mechanizmov v Európe sa nám podarilo identifikovať kľúčové zásady a postupy, ktoré môžu naplniť dané požiadavky na nástroj. V tejto publikácii sme sa ich snažili obsiahnuť a sprostredkovať ďalším subjektom, ktoré sa rozhodnú vytvoriť podobný nahlasovací online nástroj vo svojej krajine.

Irena Bihariova, autorka

I. FÁZA MAPOVANIA

Uvedený proces, ktorý sme uplatnili pred spustením výroby nástroja, síce nie je absolútne nevyhnutnou súčasťou jeho tvorby, no môže pomôcť jeho správne nastaveniu a eliminácii rizík pri jeho prevádzke.

V tomto štádiu sme sa snažili najprv zodpovedať nasledovné otázky:

AKÝ JE STAV HATE CRIME/HATE SPEECH V KRAJINE PRED SPUSTENÍM NÁSTROJA?

Analýza problematiky v krajine, v ktorej sa má nástroj prevádzkovať

Aby sme neskôr dokázali korektne zhodnotiť funkčnosť mechanizmu (či naozaj dokáže zlepšiť zber dát o danej problematike), bolo nevyhnutné, aby sme získali počiatočné vstupné dáta.

Tento cieľ sme naplnili tým, že sme na základe vopred vytvorenej metodológie zmapovali stav danej kriminality, a to tak z hľadiska oficiálnych štatistík, ako aj z pohľadu mimovládnych organizácií, ktoré sa uvedenu kriminalitou zaoberajú.

Keďže trestné činy tohto druhu vykazujú vysokú mieru latencie (nezobrazujú sa v štatistikách a ich reálny výskyt nekorešponduje s oficiálne ohlasovaným počtom prípadov), snažili sme sa identifikovať zdroje tejto diskrepancie: analyzovali sme preto najčastejšie prekážky pri odhaľovaní a stíhaní týchto skutkov na strane orgánov činných v trestnom konaní a tiež potreby a prekážky na strane obetí pri ochrane ich práv.

Na účely získania dát odporúčame vopred si pripraviť dotazník adresovaný mimovládny organizáciám a lokálnym aktérom (napríklad terénnym pracovníkom, sociálnym pracovníkom, autoritám v komunitách a zraniteľných skupinách a pod.). Otázky by mali smerovať k získaniu prehľadu o prípadoch z ich praxe: akým spôsobom sa oboznamujú s prípadmi, akými kanálmi im obeť či svedkovia hlásia incident, s akým typom prípadov sa najčastejšie stretávajú, aké služby poskytujú pre klientov, čo vnímajú ako problémy aplikačnej praxe či národnej legislatívy, čo vnímajú ako dôvody, pre ktoré klienti odmietnu spoluprácu s políciou a pod.

AKÉ NAHLASOVACIE NÁSTROJE EXISTUJÚ V KRAJINE, KDE CHCEME NÁSTROJ PREVÁDZKOVÁŤ?

Mapovanie domácich nahlasovacích mechanizmov a identifikácia ich silných a slabých stránok

Aby sme sa vyhli výrobe nástroja, ktorý by replikoval slabé miesta existujúcich mechanizmov, pristúpili sme k identifikácii domácich nástrojov. Posudzovali sme pri nich ich funkčnosť, viditeľnosť, rozsah zberaných dát, a ak to bolo možné, aj spôsoby spracúvania došlých podnetov a ďalšej spolupráce s ohlasovateľom. S týmto cieľom sme vypracovali ďalší dotazník a metodológiu, ktoré nám pomohli kategorizovať získané informácie a na základe nich identifikovať silné a slabé miesta konkrétnych nástrojov.

Taktiež sme sa snažili spoznať dobré príklady praxe v oblasti nahlasovacích mechanizmov v zahraničí. S týmto cieľom sme zorganizovali medzinárodný seminár s účasťou organizácií a inštitúcií, ktoré prevádzkujú online reportovacie nástroje, a zozbierali sme príklady dobrej praxe do spoločného dokumentu.

II. FÁZA NADSTAVENIA CIEĽOV

Túto fázu považujeme za kľúčovú, pretože najviac ovplyvní finálnu podobu samotného dotazníka v online nástroji a zároveň pomôže ujasniť si podmienky na jeho plynulú prevádzku.

Na uľahčenie procesu prípravy ponúkame výber najzásadnejších otázok, ktoré by v tejto fáze nemali byť opomenuté. To, aké odpovede na ne zvolíte, vám pomôže vyhnúť sa nenaplneným očakávaniam tak zo strany vás, tvorcov, ako aj cieľových skupín, pre ktorých potreby chcete nástroj dizajnovať.

NAČO CHCEM ZBIERAŤ DÁTA FORMOU NÁSTROJA? AKÝ ÚČEL MÁ NÁSTROJ PLNÍŤ?

Ujasnite si, čo presne chcete a čo aj reálne budete môcť s nahlásenými prípadmi robiť.

Môže sa zdať, že riešenie tejto otázky je oproti ostatným menej podstatné, respektíve že jej zodpovedanie počká, až bude nástroj zhotovený alebo až sa prípady skutočne objavia.

V skutočnosti sú odpovede na túto otázku prvorado určujúce pre vytváranie schémy samotného dotazníka. Ak si totiž odpovieme, že nahlásené prípady chceme využiť na právne účely (napríklad adresovať ich orgánom činným v trestnom konaní; alebo poskytovať ohlasovateľom právnu pomoc a pod.), potom je dôležité, aby už samotný dotazník poskytol dostatok takých informácií, ktoré sú relevantné pre posúdenie trestnosti.

Ak sa rozhodnete využiť získané dáta skôr na „sociologické účely“ (zber dát s cieľom lepšie poznať problematiku), potom dotazníkový formulár bude tvorený úplne inými otázkami ako v predošlom prípade.

Ak tvorcovia, respektíve prevádzkovatelia neaspirujú na ďalšiu spoluprácu s ohlasovateľom a neplánujú na jeho podnet reagovať konkrétnymi službami, potom je prvoradým predpokladom túto informáciu korektne tlmočiť už na samotnej webovej stránke, kde bude nástroj umiestnený. Umožní to užívateľovi vopred sa rozhodnúť, či chce incident ohlásiť aj napriek tomu, že nepožaduje žiadnu službu, respektíve si je vedomý, že poskytuje informácie len na „štatistické účely“. Zároveň to umožní korektne manažovať očakávania ohlasovateľov.

AKÝ TYP ÚČELU MÔŽE NÁSTROJ PLNÍŤ A ČO PRI TOM TREBA PREDVÍDAŤ:

a. Nástroj je určený len na lepšie spoznanie problematiky

Využiť nástroj na monitoring problematiky je užitočné a potrebné riešenie. Vzhľadom na poddimenzované kapacity mimovládnych organizácií je to často jediný spôsob, ako môžu problematiku bližšie mapovať bez toho, aby museli pôsobiť priamo v teréne a znášať náklady s tým spojené.

Súčasťou takéhoto „štatisticky orientovaného“ dotazníka môžu byť otázky, ktoré umožnia získať prehľad napríklad o:

– tom, kto je najčastejšou obeťou – môže sa pýtať na:

- vek;
- zraniteľnú skupinu, proti ktorej skutok smeroval;
- pohlavie dotknutej osoby;
- to, či sa stala obeťou prvýkrát alebo už mala skúsenosť s podobným typom incidentu.

– tom, kde sa daný fenomén vyskytuje najčastejšie:

- oblasť, kde k incidentu prišlo (vrátane online platforiem)

– tom, či obeť ohlasujú svoje prípady príslušným orgánom, a ak nie, prečo:

- či osoba skutok ohlásila polícii (možno vložiť škálu možností s políčkou na vlastné doplnenie dôvodu, prečo tak neurobila);
- či a ktoré organizácie už oslovila so žiadosťou o pomoc.

– povahe skutkov:

- či skutok prebiehal použitím násillia, eventuálne zbraní;
- či prebiehal len verbálne/online;
- či páchateľ konal proti obeť, prípadne iným osobám v minulosti podobným spôsobom (ak o tom má oznamovateľ vedomosť).

Výhody:

- minimálne náklady na udržateľnosť prevádzky nástroja

Nevýhody:

- nižšia miera ochoty ohlasovať prípady a s tým spojené väčšie úsilie pozitívne motivovať obeť

b. Nástroj slúži na lepšie odhaľovanie trestných činov, eventuálne prevádzkovateľ bude spolupracovať s políciou

Jedným z účelov, ktoré nahlasovací mechanizmus môže plniť, je korekcia oficiálnych štatistík o danej kriminalite. Plní tým cieľ znížiť tradične vysokú latenciu tohto druhu delikvencie – teda stav, keď oficiálne štatistiky nedokážu zrkadliť jej objektivný výskyt v spoločnosti.

Pri takomto využití nástroja sa predpokladá istý typ spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní, minimálne v rozsahu, keď prevádzkovateľ nástroja pôsobí ako „filtročný článok“: to znamená, že vykoná právnu kvalifikáciu došlých prípadov, eventuálne zhodnotí, o ktorý trestný čin v zmysle národnej trestnej legislatívy by mohlo ísť. Následne adresuje prípad ako podanie príslušným orgánom. Tie vďaka tomu získavajú väčšie penzum podnetov, ku ktorým by sa možno inak nedostali.

Využívanie nástroja na takýto účel môže byť citlivé, pretože predpokladáme, že mnohé obete nemusia byť ochotné podieľať sa na trestnom konaní svojím svedectvom.

V každom prípade, pri prevádzke nástroja na „právne účely“ je dôležité, aby webová stránka užívateľa vopred informovala, že jeho skutok môže byť spracovaný ako podnet na políciu, a zároveň mu umožnila rozhodnúť sa, či ohlásí svoj skutok anonymne alebo pod svojim menom. Takisto by mu mal dotazník ponúknuť možnosť začíarknuť, či v prípade potreby bude mať záujem o priamu spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní.

Výhody:

- Pomáha objektivizácii informácií o danej kriminalite;
- časť užívateľov (potenciálnych ohlasovateľov) uvíta, ak prevádzkovateľ v ich mene alebo namiesto nich adresuje podnet príslušným orgánom.

Nevýhody:

- Časť užívateľov, ktorí nechcú svoj skutok sprístupniť polícii, to môže, naopak, odrádzať;

- vyžaduje vlastné právnické kapacity na strane prevádzkovateľa;
- vyžaduje korektnú, vopred dohodnutú spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní.¹

c. Nástroj bude slúžiť ako linka pomoci (právnej, psychologickkej, sociálnej)

Tento účel môže byť priradený aj prevádzke ostatných vyššie zmiernených nástrojov, najmä pri druhom spomenutom.

V takom prípade by nemal dotazník opomenúť otázky, ktoré identifikujú potreby ohlasovateľa a umožnia zistiť, aký typ služby klient potrebuje alebo mu môže byť odporučený. V neposlednom rade je nevyhnuté, aby dotazník ako povinné pole obsahoval možnosť spätného kontaktu klienta.

Výhody:

- Je predpoklad, že značná časť klientov bude viac motivovaná využiť nástroj;
- prevádzkovateľ získava veľmi detailný základný pohľad do problematiky (a to tak z pohľadu obetí, ako aj z hľadiska možností a prekážok právo-aplikačnej praxe);
- prevádzkovateľ má priamy kontakt s ohlasovateľom.

Nevýhody:

- Nákladné na udržateľnosť prevádzky (potreba špecializovaného personálu poskytujúceho služby);
- zdĺhavosť z hľadiska dosahovania merateľných výsledkov pri poskytovaní daných služieb.

ČO CHCEM, ABY SA NÁSTROJOM OHLASOVALO?

Vyberte si konkrétnu oblasť dát, ktoré má nástroj zbierať

.....
¹ Musia prevádzkovateľa akceptovať ako subjekt, ktorý plní úlohu „filtročného mechanizmu“. Súčasťou ich dohody o spolupráci môže byť záväzok, že prevádzkovateľ posielajú polícii skutky buď ako podnety na začatie trestného konania, alebo len ako operatívnu informáciu (v takomto prípade ponecháva polícii možnosť, aby sa sama rozhodla a vyhodnotila, či vo veci začne konanie ex offa).

Ujasniť si tematický záber je taktiež jednou z otázok, ktoré si treba položiť pred samotnou výrobou mechanizmu. Ak sa rozhodnete zbierať dáta o trestných činoch z nenávisti alebo/aj o protiprávnej nenávistnej rétorike (eventuálne nenávisti na internete), držte sa len týchto oblastí. Nerozptyľujte tematický záber na ďalšie právne či iné fenomény (tyrané ženy, domáce násilie, zneužívanie maloletých, porušovanie iných ľudských práv a pod.).

Na Slovensku existoval nástroj stopline.sk, ktorý pokrýval viaceré problematiky, a hoci takmer všetky súviseli s online prostredím, šlo o odlišné typy kriminality, iné druhy obetí a tým aj odlišné potreby a nároky na služby zo strany klientov (kyberšikana, detská pornografia, stalking a pod.). Takýto široký záber si vyžadoval aj iný spôsob propagácie nástroja, adekvátny diverzite cieľových skupín. Zvládnuť takto široko zameranú prevádzku (ktorá si vyžaduje zvýšené nároky na špecializované personálne kapacity, ale aj financie na udržanie viditeľnosti v cieľových komunitách) nie je jednoduché. V konečnom dôsledku to viedlo k tomu, že o nástroji bolo slabé povedomie a okrem funkcie odstraňovať škodlivý obsah z internetu – aj to nakoniec iba obsah spojený s detskou pornografiou – nedokázalo naplniť žiaden iný účel.

V tomto smere preto odporúčame vybrať si jeden druh kriminality, nepridávať problematiku trestných činov z nenávisti ako súčasť nástroja, ktorý bol vytvorený na ohlasovanie aj iných fenoménov.

III. FÁZA TVORBY DOTAZNÍKOVEJ SCHÉMY – DIZAJNOVANIE NÁSTROJA

Nasledovné odporúčania sme sformulovali najmä vďaka aktivite, ktorú sme v projekte realizovali pred spustením samotnej technickej výroby nástroja: t. j. vďaka mapovaniu a hodnoteniu nástrojov v rôznych európskych krajinách. Na základe toho sa vykryštalizovali nasledovné odporúčania:

1. Formulujte otázky tak, aby naplnili účel, pre ktorý nástroj vzniká

Ide o implementáciu záverov z predošlej fázy, v ktorej ste si zdefinovali

ciele, čo nástrojom chcete dosiahnuť. Otázky vo formulári preto musia viesť k získaniu takých informácií, ktoré smerujú k stanoveným cieľom a k naplneniu účelu prevádzky nástroja.

Ak chcete využiť nástroj napríklad na právne účely, dotazník nemôže opomenúť otázky relevantné pre trestné konanie. Môže sa pýtať na svedkov incidentu (napríklad na Slovensku môžu byť niektoré konania vyhodnotené ako trestné činy len vtedy, ak boli spáchané verejne), dôkazy vo forme príloh, lekárske správy. Napríklad v kontexte slovenského trestného práva je relevantné, či obeť ublíženia na zdraví s nenávisťným motívom utrpela zranenia, ktorých liečenie trvalo viac ako 7 dní. Preto formulár obsahuje otázku, či obeť kontaktovala lekára a či jej práceneschopnosť trvala viac alebo menej ako 7 dní.

Ak vytvárate dotazník s cieľom vytvárať štatistické prehľady a skúmať fenomén skôr v sociologickej rovine, môžete nechať v dotazníku priestor napríklad na označenie zraniteľnej skupiny, ku ktorej skutok smeroval, vek obete a pod. Pri periodickom vyhodnocovaní dotazníkov tak môžete vytvárať štatistiky za určité sledované obdobie.

2. Udržte optimálny balans medzi obsahom a rozsahom

Je pochopiteľné, ak chceme nástrojom zachytiť čo najviac relevantných informácií. Nech by však boli akokoľvek štatisticky cenné, myslite na to, že užívateľova trpezlivosť je obmedzená. Príliš podrobný dotazník zvyčajne odradí užívateľa vyplniť ho.

Pri konzultácii s IT expertmi sme získali odporúčenie, aby sa jednotlivé otázky zjavovali postupne až po tom, čo je vyplnená predošlá, no zároveň aby užívateľ videl, koľko otázok (krokov) je celkovo potrebných na podanie ohlásenia a v ktorej fáze sa momentálne nachádza.

3. Pracujte s perspektívou obetí – dbajte na jazyk a užívateľovi priateľský dizajn

Uistite sa, kto je najviac zraniteľnou skupinou, ktorej môže váš nástroj najviac poslúžiť a o ktorej predpokladáte, že ho bude môcť naozaj využívať. Ak sú to osoby z radov cudzincov či národnostných skupín, pripravte nástroj aj v ich jazykovej mutácii.

Akýkoľvek jazyk použijete, myslite na to, že musí byť zrozumiteľný

z hľadiska formulovaných inštrukcií – vyhýbajte sa dlhým súvetiam, nejasným výrazom, odbornému slovníku.

Aj estetická stránka môže byť dôležitá – v tomto prípade však platí, že menej je viac. Užívateľ by sa nemal na webovej stránke cítiť príliš sterilne a neosobne, no zároveň by ho nemal rušiť preplnený a gýčový dizajn.

4. Ohlasovateľ sa musí cítiť na webe bezpečne

Užívateľ, ktorý chce ohlásiť incident, musí mať dôveru, že údaje ním poskytnuté nebudú zneužitá a že účel, ktorý prevádzkou nástroja sľubujete, bude naplnený.

Premyslite si, čím túto dôveru posilníte, a túto informáciu zakomponujte aj na samotnú webovú stránku, kde bude nástroj umiestnený. Napríklad:

- opíšte doterajšie skúsenosti prevádzkovateľa v oblasti trestných činov z nenávisťi alebo práce s obeťami, aby ste zdôraznili svoju kredibilitu a skúsenosť;
- zdôraznite, akým spôsobom zabezpečujete ochranu svojej databázy ohlásených incidentov;
- vyjasnite proces, ktorý nasleduje po ohlásení skutku, vysvetlite svoj vzťah s políciou či inými štátnymi orgánmi;
- vyjasnite, akým spôsobom môže ohlasovateľ ďalej s vami komunikovať;
- opíšte, na aký účel chcete dáta využiť a aký typ služieb pre ohlasovateľa poskytujete.

5. Umožnite ohlasovateľovi anonymné ohlásenie a ponúknite mu aj kontaktné pole

V súvislosti s vyššie opísaným pravidlom o dôvere a bezpečnosti je dôležité, aby sa ohlasovateľ mohol rozhodnúť, že skutok oznámi anonymne. Dotazník by mal umožniť takéto podanie. Aj anonymný klient však môže žiadať, aby od vás dostal spätnú väzbu. Preto by mal formulár ponúknuť pole pre kontaktný údaj (napríklad mailovú adresu) ohlasovateľa, na ktorý mu doručíte spätnú väzbu.

6. Pripravte webovú stránku, na ktorej je nástroj umiestnený

Samotný nástroj bude súčasťou webstránky, preto treba dobre štruktúrovať jej obsah. Nemala by byť univerzálnym „všeobsiahlym“ portálom, ktorý pokrýva celú problematiku, pretože webová stránka preplnená článkami, videami, blogmi či štúdiami môže znížiť prístup k samotnému nástroju. Zároveň však musí ponúknuť aspoň stručné informácie o problematike, aby užívateľ vedel, čo všetko spadá pod okruh incidentov, ktoré smie ohlásiť. Na webe by teda mal byť priestor na to, aby užívateľa stručne uviedol do problematiky a zrozumiteľne vysvetlil, aké prípady možno nástrojom ohlásiť.

Okrem toho by mal web poskytnúť užívateľovi informácie o tom:

- kto nástroj prevádzkuje;
- komu informácie poskytuje a ako ich chráni;
- aké sú možnosti ďalšieho postupu po ohlásení prípadu – ako s nimi prevádzkovateľ nakladá, komu ich postupuje;
- presne vymedziť účel, na ktorý je nástroj zriadený, a tým predchádzať nezrovnalostiam v očakávaniach užívateľa;
- ponúknuť užívateľovi stručný návod na obsluhu nástroja.

When designing a website, it is obvious that the name of the domain should be as close as possible to the theme and focus of the tool.

Pri tvorbe webstránky je samozrejmosťou premyslieť si názov domény čo najviac priliehajúci téme a zameraniu.

Samozrejmosťou je aj optimalizácia pre mobilné telefóny. Užívateľ, ktorý sa stal obeťou a chcel by bezprostredne po incidente skutok ohlásiť, bude zrejme v prvom rade hľadať nástroj prostredníctvom vyhľadávčov v mobilnom telefóne. Ak webová stránka nebude optimalizovaná pre mobilné zariadenia, môže sa stať, že kým sa obeť dostane k počítaču, prvotná emócia a rozhodnutie ohlásiť skutok medzičasom opadne.

IV. FÁZA ZABEZPEČOVANIA UDRŽATEĽNOSTI PREVÁDZKY

1. Viditeľnosť a dostupnosť cieľovej skupine

Budúcnosť a udržateľnosť nástroja ovplyvní najmä to, či sa skutočne stane voľbou pre obeť alebo svedkov v prípade, ak budú chcieť ohlásiť incident. K tomu nedôjde, ak o nástroji bude slabé povedomie.

Nástroj a jeho propagácia by preto mali byť veľmi adresne ciele. Ak sú vo vašej krajine častou obeťou napríklad mladí ľudia, dohodnite si spoluprácu s pedagogickou obcou a poprosťte ich o možnosť propagovať nástroj v školách. Propagáciu môžete cieľiť aj na mládežnícke portály (hudobné, študentské weby) formou bannerov. Cieľiť na mládež sa oplatí aj vtedy, ak váš nástroj zbiera informácie o protiprávných nenávisťných prejavoch v online prostredí, pretože práve v ňom je mládež najaktívnejšia. Môžete požiadať administrátorov v sieti Facebook, ktorí spravujú pre mládež atraktívne skupiny, aby z času na čas pripomenuli váš nástroj.

Vytvorte si spoluprácu aj s osobami, ktoré vo vašej krajine pôsobia ako „styční dôstojníci“ pre zraniteľné komunity: terénni pracovníci, sociálni pracovníci, mimovládne organizácie zamerané na prácu s menšinami alebo reprezentujúce menšiny. Požiadajte ich o spoluprácu pri propagácii nástroja v komunikácii s ich klientmi alebo formou ich online kanálov.

Netreba zabudnúť na pravidelné informácie o nástroji alebo zverejňovanie štatistických prehľadov vašimi vlastnými komunikačnými nástrojmi (webstránka, fanstránka, tlačová správa a pod.)

2. Práca s dátami, štatistiky a ochrana databázy

Samozrejmosťou by mali byť pravidelné štatistiky došlých podnetov a ochrana takejto databázy. Pri tvorbe nástroja môžete požiadať, aby sa podľa zvolených kritérií vytvárala databáza a triedenie prípadov automatizovane (teda aby ste to nemuseli byť vy a váš pracovník, kto manuálne prepisuje podnety do vlastných tabuliek či excelovských zošitov).

Zabezpečte tejto databáze šifrovanie a hosting na prísne chránenom mieste s obmedzeným prístupom.

3. Pravidelná evaluácia fungovania nástroja

Nadstavte si periódu na evaluáciu nástroja a identifikujte jeho silné a slabé miesta, na ktoré ste počas prevádzky narazili. Pokiaľ je to možné, eliminujte prekážky, ktoré sa ukázali ako príčiny nedostatkov, a posilnite a propagujte to, čo sa ukázalo ako výhoda vášho nástroja.

OBSAH

ÚVOD - - - - -	5	MALTA - - - - -	33
PROBLEMATIKA TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI		MAĎARSKO - - - - -	33
VO VYBRANÝCH EURÓPSKYCH KRAJINÁCH - - - - -	7	LITVA - - - - -	34
ÚVOD - - - - -	8	KVANTITATÍVNE INDIKÁTORY HATE CRIME	
TERMINOLÓGIA A METODOLÓGIA - - - - -	9	A HATE SPEECH V JEDNOTLIVÝCH KRAJINÁCH - - - - -	35
TERMINOLÓGIA - - - - -	10	OFICIÁLNE ÚDAJE - - - - -	35
METODOLÓGIA - - - - -	10	POČET REGISTROVANÝCH PRÍPADOV	
PRÁVNY RÁMEC - - - - -	15	HATE CRIME/HATE SPEECH - - - - -	35
SLOVENSKÁ REPUBLIKA - - - - -	16	SLOVENSKÁ REPUBLIKA - - - - -	35
AD 1: TRESTNÉ ČINY EXTRÉMIZMU SPÁCHANÉ		ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	37
S OSOBNÝM MOTÍVOM - - - - -	16	MALTA - - - - -	38
AD 2: TRESTNÉ ČINY EXTRÉMIZMU		MAĎARSKO - - - - -	38
TAXATÍVNE VYMENOVANÉ V § 140A - - - - -	18	LITVA - - - - -	40
ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	19	KVANTITATÍVNY STAV V OBLASTI HATE CRIME	
„HATE SPEECH“ - - - - -	23	A HATE SPEECH PODĽA ÚDAJOV	
MALTA - - - - -	24	MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ - - - - -	42
HATE SPEECH - - - - -	25	SLOVENSKÁ REPUBLIKA - - - - -	42
MAĎARSKO - - - - -	26	ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	44
HATE SPEECH - - - - -	27	MAĎARSKO - - - - -	45
LITVA - - - - -	28	MALTA - - - - -	48
PRIŤAŽUJÚCE OKOLNOSTI - - - - -	30	LITVA - - - - -	48
CHRÁNENÉ		KVALITATÍVNE POSÚDENIE OTÁZOK HATE CRIME	
ZNAKY A SKUPINY - - - - -	32	A HATE SPEECH – IDENTIFIKÁCIA PREKÁŽOK	
SLOVENSKÁ REPUBLIKA - - - - -	32	VO VYŠETROVANÍ A V TRESTNOM STÍHANÍ - - - - -	50
ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	32	SLOVENSKÁ REPUBLIKA - - - - -	50

ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	54
MAĎARSKO - - - - -	60
MALTA - - - - -	66
LITVA - - - - -	68
ZÁVER A ZHRNUTIE - - - - -	73
NAHLASOVACIE MECHANIZMY PRE HATE CRIME A HATE SPEECH V EURÓPE: ZBIERKA PRÍKLADOV DOBREJ PRAXE - - - - -	76
METODOLÓGIA - - - - -	77
ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	77
MALTA - - - - -	77
LITVA - - - - -	78
MAĎARSKO - - - - -	78
SLOVENSKO - - - - -	78
ZBIERKA ANALYZOVANÝCH NAHLASOVACÍCH MECHANIZMOV V EURÓPE - - - - -	80
MAĎARSKO - - - - -	81
MALTA - - - - -	82
LITVA - - - - -	83
ČESKÁ REPUBLIKA - - - - -	84
ÍRSKO - - - - -	84
SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO - - - - -	85
POLSKO - - - - -	86
SLOVENSKO - - - - -	87

HLAVNÉ VÝHODY A NEVÝHODY IDENTIFIKOVANÉHO NAHLASOVACIEHO MECHANIZMU - - - - -	88
ZHRNUTIE - - - - -	92
HLAVNÉ PRINCÍPY DOBREJ PRAXE - - - - -	92
MANUÁL NA VÝVOJ ONLINE NÁSTROJA NA NAHLASOVANIE TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI - -	94
ÚVOD - - - - -	95
I. FÁZA MAPOVANIA - - - - -	96
ANALÝZA PROBLEMATIKY V KRAJINE, V KTOREJ SA MÁ NÁSTROJ PREVÁDZKOVAŤ - - - - -	96
MAPOVANIE DOMÁCICH NAHLASOVACÍCH MECHANIZMOV A IDENTIFIKÁCIA ICH SILNÝCH A SLABÝCH STRÁNOK - - - - -	97
II. FÁZA NADSTAVENIA CIEĽOV - - - - -	97
UJASNITE SI, ČO PRESNE CHCETE A ČO AJ REÁLNE BUDETE MÔCŤ S NAHLÁSENÝMI PRÍPADMI ROBIŤ. - - - -	97
AKÝ TYP ÚČELU MÔŽE NÁSTROJ PLNÍŤ A ČO PRI TOM TREBA PREDVÍDAŤ - - - - -	98
VYBERTE SI KONKRÉTNU OBLASŤ DÁT, KTORÉ MÁ NÁSTROJ ZBIERAŤ - - - - -	101
III. FÁZA TVORBY DOTAZNÍKOVEJ SCHÉMY – DIZAJNOVANIE NÁSTROJA - - - - -	102
IV. FÁZA ZABEZPEČOVANIA UDRŽATEĽNOSTI PREVÁDZKY - - - - -	106

Irena Bihariová a kol.

TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI

Legislativa a nástroje na ohlasovanie trestných činov z nenávisťou v Európe

Preložené z originálu: Tackling hate crime and hate speech in Europe

Vydali: Človek v ohrození (Slovensko), Nadácia Ľudia za zmenu (Malta), Inštitút na monitorovanie ľudských práv (Litva), Nadácia Subjektívne hodnoty (Maďarsko), In IUSTITIA, o.p.s. (Česká republika)

Editorka: Irena Bihariová (Človek v ohrození)

Autori:

Kapitola: Problematika trestných činov z nenávisťou vo vybraných európskych krajinách.

Porovnávací správa

Irena Bihariová (Človek v ohrození), Kristina Normantaitė (Inštitút na monitorovanie ľudských práv), Natalija Bitiukova (Inštitút na monitorovanie ľudských práv), Bak Árpád (Nadácia Subjektívne hodnoty), Magyarkuti Zsófia Krisztina (Nadácia Subjektívne hodnoty), Klára Kalibová (In IUSTITIA), Václav Walach (In IUSTITIA), Benjamin Petruželka (In IUSTITIA), Martina Houžvová (In IUSTITIA), autorský team Nadácie Ľudia za zmenu

Kapitola: Nahlasovacie mechanizmy pre hate crime a hate speech v Európe:

Zbierka príkladov dobrej praxe

Irena Bihariová (Človek v ohrození), Kristina Normantaitė (Inštitút na monitorovanie ľudských práv), Bak Árpád (Nadácia Subjektívne hodnoty), Magyarkuti Zsófia Krisztina (Nadácia Subjektívne hodnoty), Klára Kalibová (In IUSTITIA), Václav Walach (In IUSTITIA), Benjamin Petruželka (In IUSTITIA), Martina Houžvová (In IUSTITIA), Monika Kopytowska (Univerzita v Lodž, Poľsko), Shane O'Curry (ENAR Írsko, Írsko), Fiyaz Mughal (Faith Matters, Veľká Británia)

Kapitola: Manuál na vývoj online nástroja na nahlasovanie trestných činov z nenávisťou

Irena Bihariová (Človek v ohrození)

Preklad: Daniel Borský, Daniel Milo

Grafický dizajn a sadzba: Waldemar Švábenský, www.waldemarski.com

Jazyková korekcia: Dana Sudorová

Tlač: Polygrafické centrum, s.r.o., Bratislava

Copyright © In IUSTITIA, o.p.s. Človek v ohrození, Nadácia Ľudia za zmenu, Inštitút pre monitorovanie ľudských práv, Nadácia Subjektívne hodnoty, autori, editor a vydavateľa

ISBN: 978 – 80 – 89817 – 22 – 1

Bratislava 2018

Táto publikácia vznikla v rámci medzinárodného projektu „Riešenie trestných činov nenávisť a nenávisťných prejavov v Európe“ (Tackling hate crime and hate speech in Europe), ktorý je spolufinancovaný z programu EÚ Práva, rovnosť a občianstvo a Medzinárodným vyšehradským fondom.

Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori. Publikácia nevyjadruje názory Európskej komisie a Medzinárodného vyšehradského fondu.

Tackling hate crime and hate speech:
This project is co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship Programme of the
European Union and by the Visegrad Fund

ISBN: 978-80-89617-22-1

